

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ

Главни и одговорни уредник

проф. др Драгана Грујић – *Катедра за библиотекарство и информатику
Филолошкој факултету Универзитета у Београду*

Редакција

др Богдан Трифуновић – *Градска библиотека
„Владислав Петковић – Дис”, Чачак*
др Татјана Брзуловић Станисављевић – *Универзитетска библиотека
„Светозар Марковић”, Београд*
др Драгана Милуновић – *Народна библиотека Србије, Београд*
Оливера Кривошић – *Библиотека Машице српске, Нови Сад*
Бојана Вукотић – *Народна библиотека Србије, Београд*
др сц. Марина Винај – *Књижница Музеја Славоније, Осиек, Хрватска*
доц. др Анна Ангелова – *Универзитетска библиотека „Св. Климент
Охридски”, Софија, Бугарска*
dr. Wooseob Jeong – *School of Library and Information Management,
Emporia State University, Kansas, USA*

Класификација текстова по УДК

Народна библиотека Србије

Израда DOI ознака

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Први број часописа *Библиотекар* објављен је 1948. године
Библиотекар се реферише у EBSCO и CEEOL бази података

ISSN 0006-1816

Библиотекар

часопис за теорију и праксу библиотекарства

Год. LXII, св. 1 (2020)

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ
Београд, 2020

САДРЖАЈ

ТЕМА

Ивана Р. Гавриловић, Адам Софронијевић: Мобилне апликације у библиотекарству са примерима добре праксе	9
Оливера Д. Настић: Примена мобилних апликација у библиотекама Србије	21
Renata Zdravec Pešec, Boštjan Vatič: mCOBISS – Anywhere and Anytime	29
Милош Д. Ђурић: Неки аспекти мобилних апликација за факултетске библиотеке	51
Идеј Шанкар Мишра, Цеј Кришна Џа, Саћин Кумар Амра: Мобилне апликације и библиотечке услуге	67

ПРАКСА

Xiaoxi He: Innovative Practice of a Modern Public Library – take Hangzhou Public Library as an Example	83
Горана Стевановић: Заоставштина Александра Каракушевића Класа у Народној библиотеци Србије	91

ХРОНИКА

Даниела Д. Ломенова: Кроз корзо прошлости и садашњости Универзитетске библиотеке у Братислави	105
Катарина Д. Јаблановић: Историјат књижевног часописа <i>Повеља</i>	121
Милица Тарабић: Књижарско-издавачки рад Велимира Валожиха и његових потомака	137

ПРИКАЗИ

Никола М. Петаковић: Мале библиотеке у великом дијалогу за промене	151
Бранка Драгосавац: <i>Библиотеке и идентитет 2</i>	159
Василије К. Милновић: Да ли прошлост има будућност	167
Хелена Омеровић, Јелена Цветић: Прича (из) моје књижнице	173
Упутство за ауторе прилога	179
Уређивачка политика	195

Тема

Ивана Р. Гавриловић
gavrilovic@ubsm.rs
Адам Софронијевић
sofronijevic@unilib.rs

Прегледни рад
UDK 027.022:004.4
004.382.745
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.1.1>

Универзитетска библиотека
„Светозар Марковић”, Београд

МОБИЛНЕ АПЛИКАЦИЈЕ У БИБЛИОТЕКАРСТВУ СА ПРИМЕРИМА ДОБРЕ ПРАКСЕ

Сажетак: Захваљујући брзом развоју технологија мобилних телефона и других преносивих уређаја (таблет, ајпод итд.), као и апликација за њих, данас је могуће оно што је доскора било незамисливо. Из своје куће или са неког другог места, у било које доба дана и ноћи, могуће је виртуелно прошетати се трезором библиотеке или музеја, прелистати дигитална издања старих и ретких књига, важних историјских докумената или рукописа. Такође, могуће је приступити дигиталној колекцији, претражити њен садржај, прочитати онлајн научни чланак, или пак обавити административни посао без одласка у библиотеку. Овај рад бави се апликацијама које све то омогућавају и њиховом употребом у области библиотекарства. Основни мотив је пружање подстрека библиотекама да прилагоде пословање савременим трендовима јер је чињеница да данас скоро сваки корисник библиотеке поседује и активно користи мобилни телефон и његове апликативне софтвере. Један део рада посвећен је различитим врстама мобилних апликација и анализом њихових карактеристика. Издвојено је и неколико примера добре праксе употребе мобилних апликација у националним и високошколским домаћим и страним библиотекама.

Кључне речи: библиотечке мобилне апликације, библиотеке – савремено пословање, мобилне технологије, електронски извори.

Увод

Живимо у доба када се бележи све већи раст броја мобилних уређаја и њихових корисника, а неретко један корисник поседује неколико уређаја. У почетку је основна намена ових уређаја била је за комуникацију, док је

сада, захваљујући новим функцијама и сложенијим могућностима, њихова употреба много разноврснија.

Мобилна апликација је софтвер који је кодиран и прилагођен за мобилне уређаје и њихове специфичне карактеристике. Апликације се могу пронаћи, преузети или ажурирати на платформи за дистрибуцију апликација.¹ Многе апликације су већ инсталиране на самим уређајима, док се друге накнадно преузимају. Постоји веома велики број апликација са различитим функцијама које корисник мобилног уређаја може пронаћи и користити: електронска пошта, календари, мобилне игре, програми за навигацију, апликације за праћење поруџбине, електронско плаћање, сервиси за повезивање са различитим установама и бројне друге. Број корисника мобилних уређаја и мобилних апликација је у сталном порасту, па је и тржиште мобилних апликација све развијеније.

Без икаквог двоумљења можемо рећи да готово сваки аспект савременог живота и рада укључује употребу мобилних уређаја и различитих сервиса на интернету. Ова чињеница је велика прилика за библиотеке да тренутне околности окрену у своју корист и модификују традиционалан начин пословања. Сегменти пословања у библиотекама су слојевити: административно-сервисне услуге; пружање различитих врста информација; формирање, одржавање и промовисање дигиталних колекција итд. Многе библиотеке поседују вредне збирке, спомен-собе, легате и посебне колекције где је приступ грађи и драгоценостима веома ограничен. Управо овако разнолик репертоар услуга које библиотеке пружају корисницима оставља простор за осмишљавање и дизајнирање најразличитијих апликација које могу да побољшају и унапреде њихово пословање.

Типови мобилних апликација: нативне, веб и хибридне апликације

„У овом тренутку на располагању су три типа мобилних апликација: нативне, веб и хибридне. Свака од поменутих има предности и недостатке, и од виталног је значаја схватити разлике међу њима како бисмо добили најбоље резултате.”²

¹ Google Play Store или App Store (iOS)

² Т. Manjula, "Library mobile apps: for effective services of library", *Journal of library & information communication technology* Vol. 5, No .2 (2016): 19.

Нативне апликације

Овај тип апликације се преузима и инсталира на локалном меморијском простору за потребе специфичног оперативног система.³ То значи да је ова апликација изворно направљена за одређени тип оперативног система и у потпуности је прилагођена његовим потребама. Кодни језик апликације је, дакле, компатибилан са самим уређајем, тј. његовим оперативним системом (Java, C++ итд). Тако, на пример, апликација креирана за андроид неће бити подесна за ајфон и обратно.

Нативне апликације су изворно писане за одређени тип уређаја и оперативног система па су брзе, поуздане и обично са пријатним интерфејсом. Неке од ових апликација могу се користити без интернет везе. Инсталирају се на уређај и касније надограђују по потреби. Углавном имају омогућен приступ разним уређајима и функцијама телефона, попут његове камере, адресара, системских обавештења и других података. Недостатак ових апликација је неекономичност будући да су адаптиране само за једну врсту оперативног система. То за последицу има већи утрошак времена и новца за развој, као и за даљу надоградњу ових софтвера. Још једна мана ових апликација је то што се морају стално ажурирати, па старе верзије могу имати неправилности у функционисању. Дакле, требало би осмислити апликацију у неколико верзија компатибилних са различитим оперативним системима.

Веб-апликације

Када се некој веб-страници намењеној за рачунаре приступи са телефона, изглед на екрану може бити разочаравајући и у погледу дизајна и у погледу функционалности. Зато је неопходно кодни језик веб-апликација прилагодити новим потребама уређаја са много мањим екранима и перформансама. Веб-апликација за мобилне уређаје је, најопштије речено, страница на интернету прилагођена за мобилне телефоне, таблете и друге

.....
"There are three types of 'app' currently available: Native, Web and Hybrid. Each of these has its own advantages and disadvantages and it is vital to understand the differences in order to get the best results."

³ Т. Manjula, "Library mobile apps: for effective services of library", *Journal of library & information communication technology* Vol. 5, No. 2 (2016): 19.

уређаје са мањим екраном. „Поред или уместо мобилних апликација, неке компаније и организације развијају и мобилне верзије својих веб-локација које су боље оптимизоване за гледање на мобилним уређајима.”⁴ Странице, тј. апликацији, приступа се са претраживача на локалном уређају. За разлику од нативних апликација, није их потребно инсталирати у локалној меморији.

Оно што прави проблеме у развоју ових апликација јесте чињеница да се мобилни телефони развијају веома брзо, брже од рачунара, па се може лако догодити да новија верзија неког телефона није компатибилна са тренутном верзијом веб-апликације. Још једна слаба страна огледа се у прилично скромном дизајну и потпуној зависности функционисања од брзине интернета.

Хибридне апликације

Хибридне апликације⁵ обједињују неке карактеристике нативних апликација и неке карактеристике веб-апликација.⁶ Као код веб-апликација, јединствени код се пише и надограђује за све врсте уређаја и оперативних система. Прегледа се на вебу, а не на корисничком интерфејсу уређаја. Међутим, као код нативних апликација, преузима се и инсталира са платформе. Главна карактеристика хибридних апликација је да користе уређаје уграђене у телефоне. Мобилни уређаји имају уграђене хардверске додатке и сензоре и хибридне апликације управо користе могућности ових уређаја па имају приступ хардверу (камера, вибрација итд). Недостатак ових апликација је понекад недовољно брз одговор (кашњење, сецкање анимације и сл.) јер сваки уређај има различите могућности.

⁴ L. Barile, "Mobile technologies for libraries: A list of mobile applications and resources for development", *College & Research Libraries News* Vol. 7, No. 4 (2011), <https://crln.acrl.org/index.php/crlnews/article/view/8545/8878> (преузето 28. 4. 2020), doi:<https://doi.org/10.5860/crln.72.4.8545>.

⁵ Инстаграм, Твитер, Убер итд.

⁶ T. Manjula, "Library mobile apps: for effective services of library", *Journal of library & information communication technology* Vol. 5, No. 2 (2016): 20.

Мобилне апликације у библиотекама

Све више библиотека широм света део својих сервиса и услуга пружа и путем различитих врста мобилних апликација. Овај модел пословања омогућава да се на брз, ефикасан и нов начин задовоље различите потребе многобројних корисника.

Приликом креирања мобилне апликације за потребе библиотеке и њених корисника најпре треба узети у обзир неколико кључних питања и спровести одређене анализе које би помогле у доношењу одлуке о одабиру најподеснијег сервиса за креирање апликације, као и о најбољем типу апликације. Дакле, треба имати у виду колико је библиотека спремна да уложи у пројекат пружања оваквог сервиса, затим урадити истраживање о томе коју врсту уређаја и који тип апликација највише употребљавају корисници, као и то шта је њима најкорисније и најзанимљивије од библиотечких услуга. У том смислу било би корисно спровести истраживање и анкетирати кориснике како би се дошло до релевантних информација. Приликом доношења одлуке треба узети у обзир специфичност сваке библиотеке понаособ у погледу категорија корисника, фондова и услуга.⁷

Бројне су предности модела пословања који се фокусира на приближавање корисницима путем њихових мобилних уређаја. Пре свега, када се пореди традиционално библиотечко пословање са мобилним сервисима, може се приметити да је класичним пословањем потребно много времена да се изађе у сусрет потребама свих корисника, док је мобилном апликацијом могуће истовремено опслужити велики број захтева. Апликације су корисницима лако доступне, штеде им време јер не захтевају одлазак до библиотеке. Могу се користити невезано за временска или просторна ограничења и може им се приступити небројено пута.

Поред многих предности, апликације имају и неке недостатке: углавном се израђују на једном језику и писму што смањује циљну групу; захтевају одређени меморијски простор на локалном уређају; мање су прегледне услед величине екрана уређаја за који се праве и њиховом употребом се доводи у питање заштита личних података.

Апликације за библиотеке могу бити админастративно-сервисног типа; могу бити пут ка неким колекцијама и базама података; могу нудити виртуелне туре, послужити за едукацију или могу бити забавног карактера.

⁷ Националне, високошколске, јавне, специјалне библиотеке послују на различите начине.

Најзад, треба имати у виду да свака апликација захтева континуирано одржавање и ажурирање.

Примери апликација за библиотеке

Постоји много примера добрих апликација које могу инспирисати библиотекаре како да у сарадњи са програмерима осмисле апликације за потребе библиотеке. „Начелно се разликују три врсте апликација”, објашњава Јулија Бергман, која у својству инструкторке за информациону компетенцију саветује библиотеке како да развијају своје дигиталне стратегије, „прво, апликације за библиотечке каталоге које омогућавају онлајн приступ, друго, такозване апликације за вредне фондове којима се омогућава приступ посебним деловима архива – попут вредних рукописа – и, коначно, апликације за проширену стварност у којима се комбинују информације из физичког света и онлајн подаци”⁸. Следи неколико примера како су велике светске библиотеке и неке од српских библиотека осмислиле своје апликације:

Конгресна библиотека у Вашингтону је незаобилазна када је реч о апликацијама за мобилне уређаје. На *AppStore* платформи могу се преузети апликације ове библиотеке за ајпед, ајфон, ајпод и за андроид уређаје. Има их неколико а прилагођене су различитим категоријама корисника.⁹ *LOC*¹⁰ апликација повезује кориснике са једном од најбогатијих дигиталних колекција на свету која броји милионе дигиталних јединица: фотографија, аудио и видео-записа, историјских докумената, рукописне грађе, књига, историјских новина и часописа, и још много друге дигитализоване грађе. *BARD Mobile* апликација је осмишљена, поред осталог, за особе са посебним потребама. Садржи десетине хиљада књига, часописа и музичких партитура у аудио и брајевим форматима. *Aesop for Children* је апликација намењена најмлађим корисницима, али и свим заљубљеницима у Езопове басне. Садржи колекцију басни са интерактивним анимацијама и

⁸ Patrick Wildermann, „Апликације у bibliotekama: Svet knjiga u pametnom telefonu”, *Kultura/Magazin* (Goethe Institut, 2014), <https://www.goethe.de/ins/cs/sr/kul/mag/20446958.html> (преузето 30. 4. 2020).

⁹ Library of Congress, „Mobile Apps from the Library of Congress”, <https://www.loc.gov/apps/> (преузето 7. 5. 2020).

¹⁰ LOC – Library of Congress.

очаравајућим илустрацијама. *National Book Festival*¹¹ апликација је настала за потребе организације истоименог великог фестивала књиге који се одржава у Вашингтону сваког августа. Садржи календар свих догађаја и активности, пружа могућност резервације места на презентацијама, заказивање сусрета са ауторима, мапе које треба да помогну кретање кроз Вашингтон. Постоје и линкови за друштвене медије како би се размењивали и делили утисци са другима путем ових мрежа. *The Congressional Record* је апликација информативног карактера, намењена свима које занима извештај са седница, дебата и попис званичних одлука Конгреса. Конгресна библиотека информације добија званичним путем од канцеларија Сената и Представничког дома.

*Second Canvas Biblioteca Nacional de España*¹² је апликација која служи за приступ колекцији одабраних дигитализованих издања из трезора Националне библиотеке Шпаније. Може се од 2018. преузети са *AppStore* платформе. Апликација „Друго платно Националне библиотеке Шпаније” издваја дела изузетне вредности и значаја за шпанску културну баштину и омогућава вам да им се приближите као никада до сада, истражујући радове у супер високој резолуцији, пратећи план који су осмислили и извели стручњаци из Националне библиотеке Шпаније. На овај начин можете открити детаље о симболима, темама, ликовима, техникама или контексту у којем су та дела настала.¹³ Ова апликација је одличан пример како национална библиотека помоћу оваквог алата може промовисати национално културно благо и омогућити да се изблиза „приђе” овако драгоценим примерцима зумирањем до најситнијих детаља. Дигитализација дела је урађена у изузетно квалитетној резолуцији. Колекција под називом *Tesoros de la Biblioteca Nacional de España*¹⁴ надограђује се и допуњава по избору библиотекара ове установе. Колекција се може прелиставати, увеличавати до невероватних детаља и делити путем друштвених мрежа, а апликација

¹¹ *Национални фестивал књиге* је годишњи фестивал у организацији Конгресне библиотеке у Вашингтону. Окупља ауторе са фокусом на најпродаваније књиге, и хиљаде читалаца и заљубљеника у књиге. Манифестација је бесплатна и отворена за јавност, а посетиоци могу присуствовати бројним промоцијама књига, разговорима са ауторима уживо, потписивањима књига, панел дискусијама и другим дешавањима.

¹² Друго платно Националне библиотеке Шпаније, прев. са шпанског.

¹³ Biblioteca Nacional de España, “Nuevas obras, y ahora también audioguías, en la aplicación SC Biblioteca Nacional de España”, <http://www.bne.es/es/AreaPrensa/noticias2019/0329-nuevas-obras-y-audioguías-en-SC-Biblioteca-Nacional-de-Espana.html> (преузето 30. 4. 2020).

¹⁴ Блага Националне библиотеке Шпаније, прев. са шпанског; садржи књиге, рукописе, гравуре, мапе.

се може користити и без интернет конекције. Све дигитализоване стране у колекцији имају и пропратни текст који се може читати или слушати.

Једна од најпопуларнијих апликација у Кини, коју махом користе високошколске и универзитетске библиотеке, јесте апликација *WeChat Library*.¹⁵ *WeChat Library* је апликација за мобилне телефоне развијена и оптимизирана за потребе библиотека на основу истоимене постојеће платформе која повезује организациони систем библиотеке са могућностима мобилног телефона.¹⁶ Свака библиотека која се определи за овај сервис, може га прилагодити својим потребама. Кориснички интерфејс и функционални дизајн заснивају се на једноставности и високој функционалности. Може се користити и инсталирати на великом броју уређаја и оперативних система (мобилни телефони, таблети итд; *iOS, Android, Windows*). Путем ове платформе корисници се могу повезати са библиотеком на много начина: прегледање онлајн каталога, приступ дигиталним издањима, слање порука, групни разговор, резервација места у читаоници, могућност приступа едукативним садржајима и још много тога. Библиотека, такође, путем ове апликације омогућава да корисник може добити свој QR код који може користити уместо чланске карте за идентификацију приликом уласка у библиотеку, позајмљивања грађе итд.

У Србији су неке од запаженијих апликације за библиотеке настале 2016. године, када су промовисане две апликације: *mCOBISS* и апликација Градске библиотеке Панчево.

mCOBISS апликација, коју користе српске библиотеке, пратећи је сервис Кобис платформе и осмислио ју је Институт информацијских знаности из Марибора (ИЗУМ). Основна намена апликације је претрага онлајн каталога, а може се користити на андроид телефонима и таблетима.¹⁷ Корисник библиотеке упућује се у то где се одређена библиотека налази на мапи и обавештава се о основним подацима о библиотеци (контакт телефон, адреса, радно време итд.). Корисници апликације могу претра-

¹⁵ Chongqing University Library, Beijing Second Foreign Languages University, Kunming University of Science and Technology, Huazhong University of Science and Technology, Tsinghua University and Capital Medical University и многе друге библиотеке користе *WeChat Library* сервис.

¹⁶ Qunyi Wei and Yang Yang, "WeChat Library: a new mode of mobile library service", *The Electronic Library* Vol. 35, Iss. 1 (2017): 200. "WeChat Library is the mobile service platform developed and customized by a library based on the WeChat platform which realizes mobile service functions by connecting with the library management system..."

¹⁷ Google play, <https://play.google.com/store/apps/details?id=si.izum.mcobiss&hl=sr> (преузето 5. 5. 2020).

жити каталоге, али и обавити неке послове без одласка у библиотеку, као на пример резервација грађе, отказивање резервације, продужење рока позајмице, преглед позајмљене грађе. Поред тога постоји могућност да се направи списак омиљених књига и подели са другима. Исте 2016. године је Градска библиотека из Панчева осмислила једну од првих библиотечких апликацију за мобилни телефон у Србији.¹⁸ Путем поменуте апликације могуће је прегледати каталог панчевачке библиотеке, добити основне податке о библиотеци или се корисници могу информисати о књижевним вечерима и другим дешавањима у библиотеци.

Мобилна апликација Библиотеке града Београда постоји од 2017. године. Када је вест о апликацији осванула је на сајту Библиотеке: „Почев од 11. јануара 2017. године, осамдесет и шестог рођендана Библиотеке града Београда, нашим корисницима је доступна и андроид апликација.”¹⁹ Помоћу ње корисник може приступити календару догађаја и најавама програма, као и добити информације о ценовнику, учлањењу и свим огранцима Библиотеке града Београда. Апликација је доступна за све андроид и епл уређаје.

Мобилна апликација веб-сајта Народне библиотеке Србије може се пронаћи и инсталирати путем *Play Store* платформе. Садржи следећих девет целина: електронски каталог; дигитална библиотека; електронски водич; линк намењен корисницима са разним упутствима; линк за библиотекар; електронска издања; линк контакт; линк читаонице са опширним описима читалачких простора и распоредом места. За поједина документа постоји дугме које омогућава да садржај буде прочитан. Свакако треба истаћи дигиталну библиотеку и колекције штампаних и звучних књига, часописа и рукописне грађе, картографског материјала, библиотека легата, као и остале грађе која је део јавног националног добра.

¹⁸ Градска библиотека Панчево, „Мобилна апликација за панчевачку Библиотеку“, <https://www.biblioteka-pancevo.org.rs/mobilna-aplikacija-za-pancevacu-biblioteku/> (преузето 5. 5. 2020).

¹⁹ Библиотека града Београда, „Андроид апликација Библиотеке града Београда“, <https://www.bgb.rs/index.php/2014-10-06-08-24-27/1005-android-aplikacija-biblioteke-grad-a-beograda> (преузето 5. 5. 2020).

Закључак

Мобилне апликације заузимају све важније место у библиотекарству пратећи тренд пораста употребе интернета преко мобилних телефона и приступања дигиталним садржајима путем преносивих уређаја. Један од важнијих модела употребе апликација у библиотекама до сада је био за приказ дигитализованих садржаја библиотечких фондова, слика и рашчитаних страница монографских и серијских публикација. Мобилне апликације у библиотекарству у највећем броју још не користе све предности мобилних уређаја и расположивих технологија, већ углавном представљају прилагођење библиотечких интернет презентација за мобилне телефоне и уређаје. Апликације виртуелне и проширене стварности и даље нису заступљене у библиотечком свету, нити се 3Д модели користе у великом броју путем апликација. Вештачка интелигенција, као преовлађујућа технологија општег типа на почетку треће деценије 21. века, све више је заступљена као технолошка основа или део апликација у многим областима, па се очекује да се ова тенденција убрзо прошири и на библиотеке. У Србији број библиотечких апликација за мобилне уређаје расте, али нажалост, пораст квантитета не прати промена квалитета. Мобилне апликације српских библиотека најчешће су само прилагођавање садржаја интерент презентација библиотека за мобилне уређаје, што постаје нарочито обесмишљено већим пробојем софтвера који омогућавају израду интернет презентација са инхерентном прилагођеношћу за мобилне уређаје. Очекујемо да у будућности српске библиотеке попут светских учине напор и искористе предности које мобилни уређаји пружају, а то је немогуће без дубинског промишљања стварних потреба корисника, који су у покрету или измештени из својих уобичајених радних окружења, за креирањем информација на основу података похрањених у библиотечким фондовима. Сам садржај и употреба нових технологија нису више довољни да би се овим потребама изашло у сусрет – потребно је промислити читав контекст употребе апликације, сценарије њеног коришћења, као и околности у којима ће настати информација у споју корисника са подацима из библиотечких фондова. Стога је неопходно почети не од нове технологије или података, већ од потреба корисника и могућности да се ове потребе испуне, а за то је потребно познавање навика и очекивања корисника, као и искуство у употреби мобилних уређаја, како би се разумеле њихове суштинске предности, које нису повезане са одређеном технолошком основом или скуповима доступних података. Уколико успеју у овом сложеном задатку, библиотеке

могу очекивати тенденцију повратка корисника и то првенствено путем коришћења библиотечких апликација које зарад поновног афирмисања библиотека, као места на којима се могу креирати корисне информације, треба да буду развијане јавним финансирањем, бесплатно доступне и које треба да обезбеде основу за коришћење других, традиционалних библиотечких услуга у већој мери у будућности. Апликације свакако не могу у потпуности заменити традиционалне библиотеке, али ће постати доминантне у пружању библиотечких услуга, уколико се библиотеке не определе или не буду смањеним јавним финансирањем осуђене на улогу резервата у којима се чувају неке лепе и племените успомене и артефакти из претходних технолошких ера.

Literatura

1. Barile, L. "Mobile technologies for libraries: A list of mobile applications and resources for development". *College & Research Libraries News* Vol. 7, No. 4 (2011), <https://crln.acrl.org/index.php/crlnews/article/view/8545/8878> (preuzeto 28. 4. 2020), doi:<https://doi.org/10.5860/crln.72.4.8545>.
2. Biblioteca Nacional de España. "Nuevas obras, y ahora también audioguías, en la aplicación SC Biblioteca Nacional de España", <http://www.bne.es/es/AreaPrensa/noticias2019/0329-nuevas-obras-y-audioguias-en-SC-Biblioteca-Nacional-de-Espana.html> (preuzeto 30. 4. 2020).
3. Biblioteka grada Beograda. „Android aplikacija Biblioteke grada Beograda”, <https://www.bgb.rs/index.php/2014-10-06-08-24-27/1005-android-aplikacija-biblioteke-grada-beograda> (preuzeto 5. 5. 2020).
4. Google Play, <https://play.google.com/store/apps/details?id=org.arhimedia.emgnbs&hl=en> (preuzeto 2. 5. 2020).
5. Gradska biblioteka Pančevo. „Mobilna aplikacija za pančevačku Biblioteku”, <https://www.biblioteka-pancevo.org.rs/mobilna-aplikacija-za-pancevacu-biblioteku/> (preuzeto 5. 5. 2020).
6. Library of Congress. "Mobile Apps from the Library of Congress", <https://www.loc.gov/apps/> (preuzeto 7. 5. 2020).
7. Manjula, T. "Library mobile apps: for effective services of library". *Journal of library & information communication technology*, Vol.5, No.2 (2016): 17-31.
8. Narodna biblioteka Srbije, "mCOBISS: Virtuelna biblioteka Srbije na mobilnim uređajima", <https://m.cobiss.si/sr/> (preuzeto 5. 5. 2020).

9. Pančevačko čitalište, „Aplikacije u bibliotekama svet knjiga u telefonu”, Gradska biblioteka Pančevo, <http://www.citaliste.com/aplikacije-u-bibliotekama-svet-knjiga-u-telefonu/> (preuzeto 9. 5. 2020).
10. Wei, Qunyi i Yang Yang. “WeChat Library: a new mode of mobile library service”. *The Electronic Library* Vol. 35, Iss 1 (2017): 198-208.
11. Wildermann, Patrick. “Aplikacije u bibliotekama: Svet knjiga u pametnom telefonu”. *Kultura/Magazin*. Goethe Institut, 2014, <https://www.goethe.de/ins/cs/sr/kul/mag/20446958.html> (preuzeto 30. 4. 2020).

Ivana R. Gavrilović

gavrilovic@ubsm.rs

Adam Sofronijević

sofronijevic@unilib.rs

University Library “Svetozar Marković”, Belgrade

MOBILE APPLICATIONS IN LIBRARIANSHIP

Abstract: Thanks to the rapid development of technologies for mobile phones and other portable devices (tablets, iPods, etc.), as well as the evolution of mobile applications, what was until recently a dream now it's a reality. We can now take a virtual tour through libraries and museums and even glance inside their treasure vaults, browse digital editions of old and rare books, examine important historical documents or manuscripts, read scientific articles online, or simply work through pending paperwork from our homes or any other place, at any time of the day or even night. The aim of this paper is to examine different types of applications and their possible use in different library services. The main intention of this paper is to encourage libraries to transform their operations by following modern trends, having in mind that almost every library user today has a mobile phone and actively uses its applications. The first part of the paper is dedicated to different types of mobile applications and their characteristics, while the second part presents several examples of good practices in the use of mobile applications in different types of libraries, both in Serbia and abroad.

Keywords: library mobile applications, modern library operation, mobile technologies, electronic sources.

Примљено: 20. маја 2020.

Исправке: 9. јуна 2020.

Прихваћено: 30. јуна 2020.

Оливера Д. Настић
Библиотека града Београда
olivera.nastic@gmail.com

Прегледни рад
UDK 027.022:004.4(497.11)
004.382.745
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.1.2>

ПРИМЕНА МОБИЛНИХ АПЛИКАЦИЈА У БИБЛИОТЕКАМА СРБИЈЕ

Сажетак: Овај рад представља кратак увод о технологији мобилне апликације и њеној употреби у библиотечким услугама. У раду се такође испитују врсте мобилних апликација и оне специфичне апликације доступне библиотекарима. Укратко су описане истакнуте карактеристике апликација, као и предности и потенцијални недостаци. Аутор покушава да примети важна разматрања, као што су безбедност, поузданост, доступност и цена, којих професионалци у библиотеци морају бити свесни пре употребе мобилних апликација. Мобилне апликације за приступ библиотекама осим што омогућају приступ библиотечким фондовима, омогућавају и напредније функције, као што је позајмљивање књига, претраживање архива и др. За библиотечке мобилне апликације још кажу да су то „библиотеке које стају у џеп”. Код нас је мало библиотека које имају развијену мобилну апликацију, за разлику од оних у свету. У раду ћемо представити очекивања и могућности коришћења библиотечких мобилних апликације код нас

Кључне речи: технологија, мобилни телефони, мобилне апликације, библиотеке, библиотечке услуге, књиге, публикације.

Увод

Откако су персонални рачунари постали доступни у домовима и школама, развој образовне технологије напредовао је убрзаним темпом. С напретком у мобилној технологији и порастом употребе паметних телефона, захваљујући интернету, људи користе предност повезивања са подацима где год да се налазе.¹ Појавом првих паметних телефона, условљених

¹ Ajay Shanker Mishra, Jai Krishna i Jha Sachin Kumar Umre, “Mobile App and the Library Services”, *International Journal of Information Libraries & Society* Vol. 6, Issue 1 (July 2017): 28.

изградњом iOS и Андроид оперативних система, од 2007. године, дошло је до праве револуције у употреби и масовном коришћењу мобилних уређаја. Сада мобилни телефони нису само за позивање: може се приступити вишеструким апликацијама као што су електронска пошта, разни претраживачи, видео-позиви, игрице и др. Предвиђања великог броја аутора су остварена, а многа чак и надмашена, када је реч о процени броја корисника паметних телефона и мобилних апликација.²

Стварање библиотечке апликације која омогућава корисницима приступ садржајима библиотеке, преглед њихових библиотечких налога или чак претраживање база података, лакше је него што већина људи мисли. Овај рад описује мобилне апликације и стратешке циљеве, као и примере библиотечких апликација. Мобилне апликације могу помоћи корисницима библиотека на тај начин што им је двадесет четири сата омогућен приступ библиотечким е-ресурсима, ОПАК-у, библиотечком прегледу, вестима и мултимедијалним материјалима за учење заједно са више канала за интеракцију итд.³

Карактеристике мобилних апликација

Мобилна апликација, или само апликација, у ствари је софтвер који обично ради на мобилном уређају. Карактеристике библиотечких апликације су истовремено и њене предности. Навешћемо неке од њих: мобилне апликације састоје се од софтвера/скупа програма који се покреће на мобилном уређају и обављају одређене задатке за корисника; приступ одређеним ресурсима или услугама а да се претходно не мора отворати веб-прегледач; једноставност мобилне апликације;⁴ добре перформансе, као што су брзина апликације или учитавања страница; сигурност и безбедност корисника апликације;⁵ подршка и ажурирања;

² Андреа Кагић, Симонида Вукадиновић и Сандра Брканли, „Примена мобилних апликација у образовању М – учење.” (Рад престављен на: XXIII Скуп трендови развоја: „Положај високог Образовања и науке у Србији.” Златибор, 22–24. 2. 2017), http://www.trend.uns.ac.rs/stskup/trend_2017/gadovi/T1.1/T1.1-6.pdf (преузето 30. 4. 2020).

³ Mishra, „Mobile App...”, 27.

⁴ Треба имати на уму да је главна карактеристика мобилне апликације да се сваком садржају треба приступити на најједноставнији могући начин.

⁵ Није дозвољено пропуштање приватних података корисника.

као и аналитика.⁶ Уколико су перформансе добре, то значи да корисник може лако приступити библиотечком каталогу; да више сати претражује базу без прекида; могућност да пита библиотекара за услугу; да добије информацију о доступности тражених публикација; обавести се о дешавањима у библиотеци итд. Све ове карактеристике спадају у предности коришћења мобилних апликација, а ту можемо додати да је већина тих апликација бесплатна, нема временског ограничења коришћења података, а и штеде употребу папира. А опет у недостатке спада и веродостојност података, величина екрана који умањује прегледност података, ограничена количина података и садржаја, а и то све повећава зависност од коришћења мобилних телефона.

Врсте апликација

Према мишљењу Јулије Бергман,⁷ постоје три врсте апликација: апликације за библиотечке каталоге које омогућују онлајн приступ; апликације за вредне фондове којима се омогућује приступ посебним деловима архива – попут ретких рукописа – и, коначно, апликације за проширену стварност у којима се комбинују информације из физичког света и онлајн подаци. Тако се, на пример, преко слике која долази из камере мобилног телефона добија додатни слој информација.

Осим тога, неопходно је направити разлику између интернет апликација и оних које се налазе у самом уређају, сматра Јулија Бергман. Ове последње се читавају у мобилни уређај, за њихов рад није потребна интернет веза и оне користе постојеће функције паметног телефона или таблета: компас, ГПС, камеру, микрофон. Скоро све библиотечке апликације доступне су за оперативне системе који су најзаступљенији на тржишту: Apple (iOS) и Google (Андроид).⁸

Научне и јавне библиотеке често користе недовољно оптимизоване стандардне системе других пружалаца библиотечких услуга. Стога и апликације често личе једна на другу. Тек се мањи део може упоредити са

⁶ Ова функција омогућава праћење корисника и добијање потпуних информација о корисничким информацијама које траже. На основу тих информација можда ћете видети на који начин треба надоградити апликацију.

⁷ Инструкторка за информациону компетенцију која саветује библиотеке како да развијају своје дигиталне стратегије у Немачкој.

⁸ Patrick Wildermann, „Svet knjiga u pametnom telefonu. Aplikacije u bibliotekama”, <https://www.goethe.de/ins/cs/sr/m/kul/mag/20446958.html/> (преузето 5. 5. 2020).

каталожном апликацијом коју, на пример, нуди Њујоршка јавна библиотека, а која се по много чему сматра најбољом у овој области. Апликација NYPL Mobile⁹ тако садржи бар-код скенер помоћу којег се може проверити да ли се одређено дело заиста налази у фонду библиотеке. Затим, могућа је и позајмица електронских садржаја, слање обавештења о року враћања и управљање корисничким налогом.¹⁰

Мобилне апликације у српским библиотекама

За разлику од Европе и света, где скоро свака велика библиотека има своју мобилну апликацију, код нас су корисници углавном ускраћени за могућност коришћења библиотечких апликација. Што због лошег интернета, што због недостатка средстава, направљене апликације не могу да се унапређују и после извесног времена не функционишу. Такође, многе савремене мобилне апликације наши мобилни уређаји не могу да подрже. Након истраживања делатности библиотека у Србији, ауторка овог текста је утврдила да има неколико библиотечких апликација, од којих неким функције не могу да се унапреде и не функционишу. Позната је апликација „Библиотеке нашег окружења”¹¹ која је последњи пут унапређена пре неколико година, али она више не функционише. Идеја ове апликације је да се увежу све библиотеке у Србији, тако да би се на једном месту могао пронаћи списак свих библиотека, као и могућност приступа њиховим садржајима. Власник ове апликације је *Инџернеј клуб*, удружење стваралаца које повезују пословни интереси везани за заједнички успешнији наступ на глобалној рачунарској мрежи. Нажалост, сличан случај је и са мобилном апликацијом Библиотеке града Београда.¹² Циљ ове апликације је да се помоћу ње корисници Библиотеке града Београда, на најбржи могући начин информишу о историјату саме библиотеке, о запосленима и о огранцима на територији града, затим да на лак и брз начин приступе каталогу и претраживању истог. Помоћу апликације могу лакше да приступе дигиталној библиотеци, као и информацијама о програмима који се свакодневно одржавају.

⁹ New York Public Library, <https://browse.nypl.org/iii/mobile/> (преузето 5. 5. 2020).

¹⁰ Апликације у библиотекатма, <https://www.bookvar.rs/aplikacije-u-bibliotekama/> (преузето 5. 5. 2020).

¹¹ Библиотека нашег окружења, <https://www.biblioteke.org.rs/> (преузето 1. 5. 2020).

¹² Библиотека града Београда, <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.appmakr.bibliotekagradabeograda5> (преузето 5. 5. 2020).

Градска библиотека Панчево је прва у Србији направила апликацију за мобилне телефоне која се такође може бесплатно скинути са интернета.¹³ Помоћу ње читаоци могу да претраже архиву публикација, као и друге информације о библиотеци. Нарочито интересантан део апликације је могућност читања кратког сижеа тражених књига. Међутим, ни ова апликација не функционише у целости. Може само да се приступи опису садржаја појединих издања публикација. А идеја је била да се омогући корисницима да без доласка у библиотеку провере доступност неке књиге.

Код нас извесно време постоји мобилна апликација која функционише, а то је mCOBISS¹⁴ у коју су укључене све библиотеке које су у COBISS систему. Фирма ИЗУМ је 1991. године промовисала систем COBISS (Кооперативни онлајн библиографски систем и сервис) као надградњу система узајамне каталогизације. Тада је почео да се користи исти акроним и за припадајућу програмску опрему. Због распада Југославије, библиотеке ван Словеније су иступиле из заједничког система узајамне каталогизације, али постепено су скоро све обновили сарадњу са ИЗУМ-ом и данас у својим државама изграђују аутономне библиотечко-информационе системе на платформи COBISS-а са узајамном каталогизацијом у мрежи COBISS.net.¹⁵ Ова апликација омогућава коришћење сервиса Виртуелне библиотеке Србије на мобилним уређајима и служи за претраживање библиотечких електронских каталога и коришћење других услуга библиотеке посредством мобилних телефона и таблета.

Апликацију се може бесплатно преузети у „Play” продавници, а она, поред осталог, омогућује да се преко мобилних телефона и таблета претражује грађа у свим библиотекама чланицама COBISS.SR, такође се може стећи увид у стање задужења, продужити рок коришћења грађе, резервисати грађу, добијати е-обавештења, претраживати информације о библиотекама, приказ локације библиотеке на карти и смернице за пут до изабране библиотеке, чувати омиљене књиге на Мојој полици, читавати ISBN и ISSN бар-кодове, и може да синхронизује корисничке профиле mCOBISS¹⁶ и COBISS +.

¹³ Градска библиотека Панчево, <https://www.biblioteka-pancevo.org.rs/mobilna-aplikacija-za-pancevačku-biblioteku-video/> (преузето 5. 5. 2020).

¹⁴ mCOBISS, <https://play.google.com/store/apps/details?id=si.izum.mcobiss&hl=sr> (преузето 5. 5. 2020).

¹⁵ Платформа COBISS, <https://www.cobiss.net/sr/platforma-cobiss.htm> (преузето 1. 5. 2020).

¹⁶ mCOBISS, <https://m.cobiss.net/sr/default.htm#home> (преузето 11. 5. 2020).

Закључак

У овом раду су наведене предности и могућности мобилних апликација у библиотекарству, карактеристике мобилне апликације са њеним предностима за библиотечки стручни кадар, али и за заједницу корисника. Такође је наведено неколико мобилних апликација код нас. Нажалост, већина не функционише. Употреба информационих и веб-технологија у већини библиотека у Србији је у различитим фазама развоја. Узрок томе је недовољно развијена инфраструктура, неадекватан софтвер, немогућност повезивања на интернет, као и недовољна информатичка писменост библиотечног особља. Ово су само неки од проблема са којима се сусрећу библиотеке у Србији. Али највећи проблем јесте и недостатак новчаних средстава за израду апликације, која није јефтина. Због тога и већина тих мобилних публикација не функционише, а то би у великој мери убрзало пословање и олакшало рад библиотекарима, а корисници би били много задовољнији.

Једино могуће решење може се видети у стратегији дигитализације која се у библиотекама Србије спроводи годинама уназад, и која ће подићи свест о коришћењу мобилних апликација у библиотечној пракси. Апликације за мобилне телефоне нису сад најважније што једна библиотека треба да има, али са растућим тржиштем паметних телефона и таблета, и променама у начину живота који они доносе, мобилни развој постаје подручје које библиотечки стручни кадар не може занемарити. Мобилна решења постају део свакодневног живота већине људи, помажући им да се баве свакодневним задацима као што су проналажење информација, комуникација, куповина, прављење бележака подешавање аларма и фотографисање. Популарност паметних телефона и таблета расте, јер омогућавају корисницима да помоћу мобилне апликације уђу на сајт библиотеке и у библиотечку базу са „моћним” уређајем, са било ког места. А то у великој мери штеди време, како кориснику, тако и библиотекару.

Очекује се све више и више промена у области мобилне технологије следећих неколико година, као и њихова примена у библиотекама. Библиотекар мора у потпуности да разуме потенцијале мобилне технологије и њене употребе у библиотекама, јер се пружање квалитетне услуге заснива на складу са потребама корисника.

Literatura

1. Biblioteka grada Beograda, <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.appmakr.bibliotekagrada5> (preuzeto 5. 5. 2020).
2. Biblioteke našeg okruženja, <https://www.biblioteke.org.rs> (preuzeto 1. 5. 2020).
3. BookVar.Rs, „Aplikacije u bibliotekama”, <https://www.bookvar.rs/aplikacije-u-bibliotekama/> (preuzeto 5. 5. 2020).
4. Gradska biblioteka Pančevo, „Biblioteka Pančevo”, <https://www.biblioteka-pancevo.org.rs/mobilna-aplikacija-za-pancevacu-biblioteku-video/> (preuzeto 5. 5. 2020). (na ćirilici)
5. Katić, Andrea, Simonida Vukadinović i Sandra Brkanli. „Primena mobilnih aplikacija u obrazovanju M – učenje.” Rad predstavljen na XXIII Skup trendovi razvoja: „Položaj visokog Obrazovanja i nauke u Srbiji”, Zlatibor, 22–24. 2. 2017, http://www.trend.uns.ac.rs/stskup/trend_2017/radovi/T1.1/T1.1-6.pdf (preuzeto 30. 4. 2020). (na ćirilici)
6. Mishra, Ajay Shanker, Jai Krishna i Jha Sachin Kumar Umre. “Mobile App and the Library Services”. *International Journal of Information Libraries & Society*, Vol. 6, Issue 1 (July 2017).
7. mCOBISS, <https://m.cobiss.net/sr/default.htm#home> (preuzeto 11. 5. 2020).
8. mCOBISS, IZUM – Institut informacionih znanosti, <https://play.google.com/store/apps/details?id=si.izum.mcobiss&hl=sr> (preuzeto 5. 5. 2020).
9. New York Public Librars. “NYPL Mobile Catalog App”, <https://browse.nypl.org/iii/mobile/> (preuzeto 5. 5. 2020).
10. Platforma COBISS. COBISS – Kooperativni onlajn bibliografski sistem i servisi. <https://www.cobiss.net/sr/platforma-cobiss.htm> (preuzeto 1. 5. 2020).
11. Wildermann, Patrick. „Svet knjiga u pametnom telefonu. Aplikacije u bibliotekama”. <https://www.goethe.de/ins/cs/sr/m/kul/mag/20446958.html/> (preuzeto 5. 5. 2020).

Olivera D. Nastić

Belgrade City Library

olivera.nastic@gmail.com

THE USAGE OF LIBRARY MOBILE APPLICATION

Abstract: This paper provides a brief introduction to mobile technology applications and their use in library services. The paper also examines the types of mobile applications for librarians and highlights the specific applications available to librarians. Some prominent features of the applications are briefly described, as well as the advantages and the potential disadvantages. The author attempts to consider important issues such as security, reliability, availability, and cost, that library professionals must be aware of before using mobile applications. Library mobile applications, in addition to providing access to library collections, have some advanced features, such as lending books, searching archives, and others. It is also said that library mobile applications are “libraries that fit in your pocket”. Unlike the libraries around the world, there are just a few libraries in Serbia that have developed a mobile application. This paper presents the expectations and possibilities of using library mobile applications in this country.

Keywords: technology, mobile phones, mobile applications, libraries, library services, books, publications.

Примљено: 11. маја 2020.

Исправке: 10. јуна 2020.

Прихваћено: 23. јуна 2020.

Renata Zadavec Pešec
renata.zadavec@izum.si

Boštjan Batič
bostjan.batic@izum.si

Прегледни рад
UDK 027.022:004.4
004.382.745

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.1.3>

IZUM – Institute of Information
Science Maribor

mCOBISS – ANYWHERE AND ANYTIME

Abstract: The mCOBISS mobile app was created for different types of mobile devices that run on Android or iOS operating systems. The paper presents the beginnings of app development, the different versions and software updates, statistical data on the current use and our plans for the future. The link to COBISS+ and other modules within the COBISS system is presented along with the app functionality that provides an excellent user experience. One uniform mCOBISS app for all COBISS.XX systems was created in 2019 and sped up and simplified the development, maintenance and distribution. In all COBISS.net countries, the mCOBISS app already runs on Android mobile devices, whereas it is planned in mid-2020 to make it accessible also to all iOS devices.

Keywords: mCOBISS, COBISS, mobile apps, IOS, Android, COBISS+.

Development beginnings

The mCOBISS project¹ started in 2012 when the Institute of Information Science (IZUM) in Maribor applied to a public call for tender for co-financing development projects of e-services and mobile apps for public and private non-profit organisations in 2012–2013 (public tender designation JR ESMA JZNO

¹ Davor Bračko et al., „Projekat mCOBISS kao primjer dobre prakse ostvarivanja ciljeva digitalne agende EU = The mCOBISS project as an example of good practice in implementing the objectives of the Digital Agenda for Europe“, *Zbornik radova XII međunarodne naučne konferencije 'Informacijska pismenost na zapadnom Balkanu', Juni na Uni, 18-20. juni 2015. godine* (Bihać: Kantonalna i univerzitetska biblioteka Bihać, 2015), 155–160.

2012–2013).² The contracting authority and the tenderer of the public tender was the Republic of Slovenia (Ministry for Education, Science, Culture and Sports) and the project was also partially co-funded by the European Union. The goal and the aim of the public tender was to foster the development and provide a larger variety of e-services and mobile apps in various areas of the information society and to implement new technological and development concepts, which would contribute towards the transition to a modern and efficient knowledge society.

The facts at the time: Mobile devices were becoming more popular and more accessible, wireless Internet had an increasingly wider reach, keys were replaced by touchscreens on increasingly smaller screens, people were becoming more mobile, which also applies to the users of the COBISS national library information system. Libraries as a public service provider in the area of culture, education and research provide access to library material, information resources and information, acquired another dimension, which we named Virtual Library³ at the beginning of the app development.

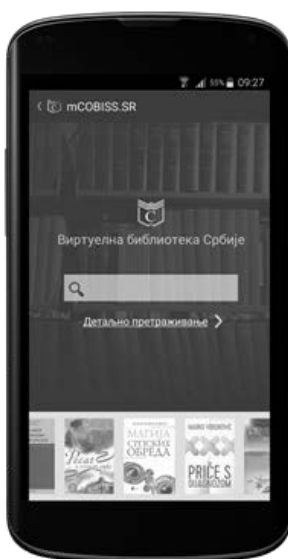

Figure 1: »Retro« home screen of mCOBISS.SR 2016

² „Javni razpis za sofinanciranje projektov razvoja e-storitev in mobilnih aplikacij za javne in zasebne neprofitne organizacije 2012–2013: JR ESMA JZNO 2012–2013“, *Uradni list RS* 53/2012 (13. 7. 2012).

³ Davor Bračko et al., „mCOBISS – Virtualna knjižnica Slovenije na mobilnih napravah“, *Šolska knjižnica* Vol. 23, 2 (2013): 111–117.

Development imperative: We wanted to provide all of the most important functionalities of the COBISS system on mobile devices⁴ and on all mobile platforms, enable better accessibility to e-services within the COBISS system, provide a better and more efficient user experience and ensure a large scale of availability to the widest circle of users.

Goals achieved: User-experience based mobile app on all mobile platforms that enables viewing and searching of material in all libraries simultaneously or separately for the widest range of library service users, information about material availability, reservations, insight into material on loan, loan period renewals, keeping records on desired and/or borrowed material (including reminders for important dates), overview of debts and restrictions, finding the relevant library, information about libraries and library departments, etc.

mCOBISS: from version 1.1 to version 3.2

The mCOBISS mobile app⁵ was initially developed in cooperation with outsourced partners⁶ for the COBISS.SI system. It is an app for mobile devices⁷ that runs on the Android and iOS operating systems. The development dynamics take place in runs/waves, which means that the Android version is developed first as significantly more users use devices that run on this operating system, and after a certain time period a version for iOS is developed.

The EU project (documentation) began in 2013 in Slovenia. The mCOBISS app was then adapted in 2019 for all COBISS.XX systems (i.e. .SI, .AL, .BH, .BG, .MK, .CG, .RS and .SR) within the COBISS.net network. The decision⁸ was made that all systems would be united within one application to make development, maintenance and distribution easier. The development of mCOBISS has sped up significantly and now all users in Slovenia, Albania, Bosnia and Herzegovina, Macedonia, Montenegro, Serbia and the Republic of Srpska can access the library catalogue in their country or any other Balkan country from wherever and whenever they want.

⁴ Boris Šavc, „Mobilna knjižnica“, *Monitor* Vol. 23, 10 (2013): 45.

⁵ *mCOBISS. Domača spletna stran mobilne aplikacije*, <https://m.cobiss.si> (Accessed 15. 4. 2020).

⁶ „RSTeam: Brez mobilne aplikacije vas ni na trgu“, *Računalniške novice* Vol. 23, 24 (2018): 28.

⁷ Mobile devices (mobile phones, tablets, laptops) run on one of the adapted operation systems and also have wireless Internet access (Wi-Fi).

⁸ Along with this decision, the stand-alone apps for Serbia and Bosnia and Herzegovina were withdrawn. They had been previously available in the app store (market).

Table 1: mCOBISS app content development (by software version)

Year	Version	v 1.X	v 2.X	v 3.X
2013	1.0	mCobiss in Slovenia		
2014 March	1.2	<ul style="list-style-type: none"> - interface in English - improved app response rate - library department data added - updated material statuses 		
2014 October	1.3	<ul style="list-style-type: none"> - version adapted for iOS 		
2015 January	1.4	<ul style="list-style-type: none"> - user identification based on membership card barcode - e-books supported in My library and search 		
2015 May	1.4.1 1.4.2	<ul style="list-style-type: none"> - member name and surname and membership validity added to - My library mCOBISS.SR and mCOBISS.BH independent apps 		
2016 January	2.0		<ul style="list-style-type: none"> - more than four favourite libraries in My library - several memberships in one library - searching in loan history - master password no longer mandatory 	

Year	Version	v 1.X	v 2.X	v 3.X
			<ul style="list-style-type: none"> - library can be added to Favourites for material search - member name and surname displayed in My library - automatic setup for receiving library notifications - option of deleting several notifications at once 	
2016 May	2.2		<ul style="list-style-type: none"> - membership barcode number display updated to include a secret PIN code 	
2017 April	2.3		<ul style="list-style-type: none"> - sorting option added to My library - display of book covers in search results - display of longer push notifications - Street view added to library details - 3D Touch for iOS 	
2017 Sept	2.3.2		<ul style="list-style-type: none"> - correction regarding the display of push notifications 	
2018 April	2.3.5		COBISS.SI-ID set up as the link to the record in COBISS+	
2019 June	3.0			- complete overhaul of graphic interface

Year	Version	v 1.X	v 2.X	v 3.X
2019 June	3.0			<ul style="list-style-type: none"> - integrated ISBN and ISSN barcode reader - membership details on home screen - synching of mCOBISS user profile and My COBISS profile - creating additional bookshelves - mCOBISS in all COBISS.net countries (Slovene version)
2019 Nov	3.1			<ul style="list-style-type: none"> - one uniform app for eight countries within COBISS⁹ system
2020 June	3.2			<ul style="list-style-type: none"> - adaptation for iOS operating system

The transition to version 3.X was very important. At the time, the mCOBISS app went through a major change as the graphic interface was completely overhauled. In summer 2019, version 3.0 was released for both iOS and Android. The home (start) screen now displays information from My library, such as borrowed material, reservations, history and membership info. This change sped up the process of loan period renewal six times (estimated number of clicks required before and now). In this version, the synching of My bookshelf and memberships in the My COBISS profile was also added. This means that users can view all their memberships and bookshelves both in COBISS+ and mCOBISS and edit them.

⁹ At the end of 2019, the mCOBISS.SR and mCOBISS.BH apps were removed from Google Play and App Store and they can no longer be installed. However, many users still have the old app, which is no longer supported and, as a result, does not work very well. The users were notified that they should install the new version of mCOBISS, however, we cannot uninstall the old version from their devices for them.

Regular updates and intensive testing are required to ensure stable app operation. The testing is done at IZUM. In addition to implementing development milestones, the app also undergoes several smaller functional and aesthetic corrections and bug fixes requested by users. At the same time, we follow the trends set by large companies such as Google and Apple who regularly improve the functionality of their operating systems.

User experience

On the market, the profit made from a service is closely connected to the app use. However, mCOBISS is not a payable app and users can simply download it from GooglePlay or the App Store using their mobile device. Even though the installation and use of mCOBISS is free, we would like to provide a similar user experience as provided by other apps. mCOBISS enables targeted access to information following the principle that users have the right amount of the right information at the right time and always on hand, which means a saving in time, energy and invested means, but also a decrease of information overexposure. For full operation, Internet access is required either via Wi-Fi or mobile data.

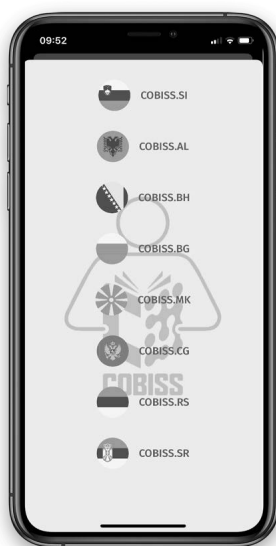

Figure 2: Selecting the environment/system

mCOBISS app installation

When installing the mCOBISS app, the first step is to select the relevant system within the COBISS.net family. In all environments, English is supported for foreign users along with the system's official language.

Home screen

mCOBISS has a simple concept; the home screen shows all important information regarding library membership, material on loan, reserved material and loan history. Your profile can contain several memberships at the same time. For each membership, you can select an individual avatar¹⁰ by taking a picture with your mobile device camera or selecting it from the photo gallery. You can

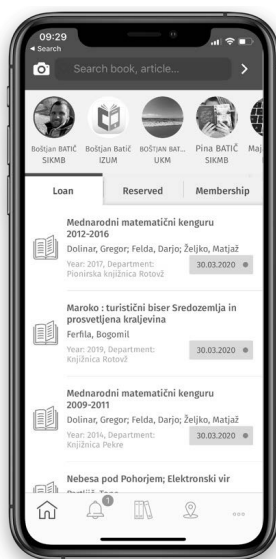

Figure 3: Home screen

¹⁰ In the virtual world, pictures, figure and icons (avatars) are a popular way of representing the user (e.g. a player in a computer game) and his/her position in a computer-simulated environment. A profile picture is selected for easier recognition because we can identify with it and reveal something about ourselves to others. Avatars can be words, two- or three-dimensional, and are our »ID« in social networks and in forums as others are in touch with our avatar and not ourselves in person.

login to your profile via My library or your e-mail address. You can also add your family members' library memberships to your profile (e.g. pre-school children, pupils, grandparents, etc.) so that you can quickly view information on loans, material reservations, etc. on their behalf.

Membership card

The app can also be used as a membership card. For every user, a barcode is generated upon registration, which the librarian at the lending desk can scan using an optical reader.

Figure 4: Membership card

Library info

Nowadays, GPS is almost standard equipment of mobile devices, which was made use of in the mCOBISS app. Navigation to the library (or library department) you wish to visit is activated (particularly useful in an unknown city), in addition to the location on the map and the building in real-view (click the stick man icon in Street view) you will also find important information on

each library and its departments, such as e-mail addresses, telephone numbers and opening times.

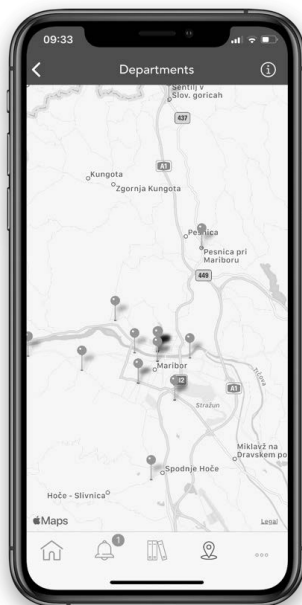

Figure 5: Information on library location

My library service

If you have the registration number and password to access the library, the My library service provides access to all your details in the library (material on loan, reservations, memberships, etc.). Once you log in, the initial window provides an overview over library notifications and your outstanding debts. You can view the list of borrowed material and renew its loan period, and view the list of reserved material, for which you can also cancel the reservation.

Searching for material

Searching in the shared database and the local databases of the national COBISS systems is the same as searching in COBISS+, but on a mobile device and a smaller screen.¹¹ Login is not required for login; if you wish to do anything else, you must log in. You can search in basic mode (Find a book, article, etc.) or in expert mode (Detailed search). In detailed search you can narrow down your search by selecting the library and its branch or department, limit the type of material and select the language. You can search for material by title, author, keywords as well as some other indexed fields, such as publication year, publisher, collection, authorship type code, typology of documents/works, UDC, bibliographic record identification number (COBISS-ID), etc.

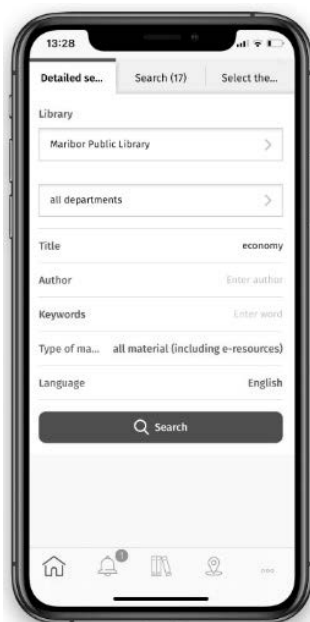

Figure 6: Detailed search

¹¹ Nina Horvat et al., „COBISS, mCOBIS and the comparison between the two“, *Design, innovation, participation: 23rd BOBCATSSS Conference* (Brno: Flow, 2015), 294–295.

Table 2: Statistical data on the use of bibliographic databases (own source)

Use of shared database and local databases in Slovenia					
	2015	2016	2017	2018	2019
- Searches:	19,897,705	19,811,474	19,598,628	29,150,925	41,120,241
- COBISS/OPAC	17,220,594	16,683,134	10,300,361	1,842,296	710
- COBISS+			6,597,686	22,666,949	35,425,303
- mCOBISS	811,298	1,126,691	1,547,097	1,197,019	2,229,206
- Other services (SRW/SRU, z39.50)	1,865,813	2,001,649	1,153,484	3,444,661	781,640
- Displayed records:	48,115,320	49,214,812	*44,037,609	*26,653,757	*33,495,228
- COBISS/OPAC	46,347,710	47,340,113	34,562,786	6,471,783	513
- COBISS+			7,313,252	16,500,690	23,428,001
- mCOBISS	649,152	917,581	1,228,042	1,017,804	7,272,283
- Other services (SRW/SRU, z39.50)	1,118,458	957,118	933,529	2,663,480	2,794,43

* The decrease in the number of displayed records does not indicate the actual decrease of the number of displayed records but is a consequence of the migration to other software and, as a result, a different type of record-keeping.

My bookshelf

The material you found in the search results can be reserved or stored to your virtual shelf, where it can be reserved later. You can create several bookshelves and give them names to better organise your later work (e.g. Studies, Free Time, Hobbies, Child-raising, etc.) It is important to know the data on My bookshelf is synchronised and everything you place on the shelf will also be visible when you log in to COBISS+ on your computer. The data on the material on your bookshelf can also be shared with others – your fellow students, co-workers, friends, etc.

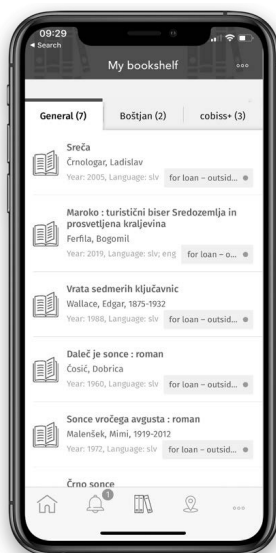

Figure 7: My bookshelf

Push notifications

In your library you can subscribe to receiving notifications on the reservation expiry, received reserved material, upcoming loan period expiry date, overdue notices, membership expiry, outstanding debts. You can select notifications by e-mail, while mobile apps also provide a more advanced notification system, i.e. push notifications. These notifications are sent directly to the mobile device and can be responded to more quickly. For example: if you receive a push notification about a loan period about to expire, you can renew the loan period for this material immediately. If you read a notification on your way home from work that the material you reserved is ready for collection, you can stop at the library and collect the material. The statistics of use show that loan period renewal is the most frequently used functionality of the mCOBISS app.

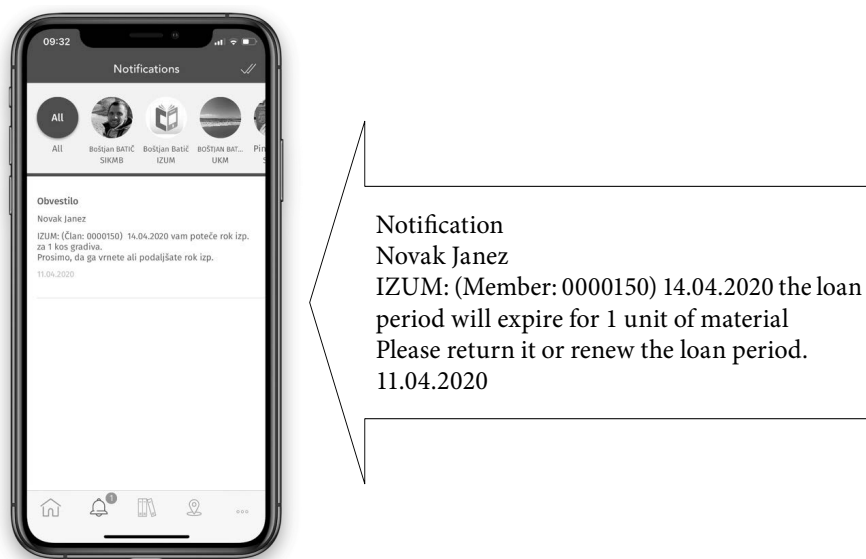

Figure 8: Push notifications

Table 3: Statistical data on loan notifications (own source)

No. of e-notifications about loan, sent to users via the COBISS.SI system central server					
	2015	2016	2017	2018	2019
- E-mail	3,576,872	4,181,287	4,810,660	4,993,306	5,341,082
- SMS-notifications	269,136	273,578	273,546	270,065	287,534
- push notifications	85,712	139,672	267,896	524,897	700,325

Reservation of material and loan period renewal

You can use the mCOBISS app to reserve material. Once you enter your search request and retrieve the search results, the differently coloured circles will reveal the status of the material (green means that the material is intended for outside loan, orange means it is reading room material). Select the library you are a member of and check which copies are available (green circle) and which ones are already on loan (red circle). You can reserve both available material and material on loan. If the material is already on loan, your reservation will be

placed in the queue, if it is available, you will soon receive a push notification saying that you can collect the material from the library.

After you visit the library where you borrowed the material, you can always check in the mCOBISS app (On loan tab) to see which material you borrowed and when it needs to be returned. If you are subscribed to notifications from the COBISS system, you will always be informed in time that the loan period is about to expire in a few days. You can renew the loan period if the material hasn't been reserved yet. If the loan period already expired, it is no longer possible to renew the loan period.

Table 4: Statistical data on loan renewals and reservations (own source)

No. of transactions by users in Slovenia					
	2015	2016	2017	2018	2019
- loan renewal via:	2,965,460	3,277,824	3,210,353	3,238,388	3,366,920
- COBISS/OPAC, COBISS+	2,683,802	2,787,686	2,558,496	2,697,589	2,267,055
- mCOBISS	281,658	490,138	651,857	540,799	1,099,865
- material reservation via:	778,347	854,053	837,710	857,381	919,194
- COBISS/OPAC, COBISS+	698,101	725,772	650,086	705,062	641,306
- mCOBISS	80,166	128,281	187,624	152,319	277,888

Scanning ISBN/ISSN barcodes

Mobile devices also have a camera and the mCOBISS app made use of this fact so that you can scan or read the ISBN code from a book in front of us (or the ISSN code off a journal) and start a search in the library holdings¹². The search results are displayed on the screen; the results from the libraries where you are a member will be displayed at the top of the list.

¹² This is the only option that is used in mCOBISS but is not enabled in COBISS+.

Figure 9: Scanning an ISBN code and corresponding search results

mCOBISS: COBISS+' little brother

The mCOBISS app is embedded in the COBISS system architecture.¹³ The COBISS+ server app enables searching the COBIB shared database and local library databases and also allows searching in other databases (COLIB, CONOR, CORES, JCR, SNIP) as well as the index of scientific and professional e-resources worldwide. The COBIB database also includes links to digital repositories, the OpenURL resolver for linking to full contents and other external services.

The modern COBISS+ application includes two client versions: the COBISS+¹⁴ web application and the mCOBISS mobile app.

¹³ Bojan Štok, *Arhitektura sistema COBISS* (Maribor: IZUM, December 2019).

¹⁴ *Before COBISS+, there was COBISS/OPAC* – online public access library catalogue.

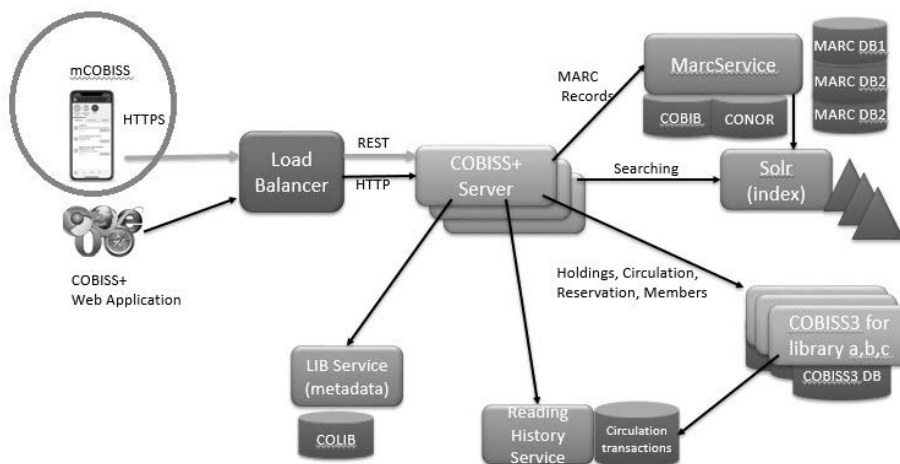

Figure 10: COBISS system architecture (own source)

Both client versions connect via a load balancer to several instances of the COBISS+ server, and the COBISS+ servers then link via MARC servers to the COBIB shared database, the CONOR authority database and the local COMARC databases of the participating countries. For each MARC database, indexes are created in the SOLR server to enable searching in the databases. The My library services in COBISS+ use the COBISS3 services for user authentication, loan overview, loan period renewals, material reservations, etc. All loan transactions (loans, returns, reservations, loan period renewals, library visits) are recorded separately in a special transactions database. COBISS+ uses the Reading History service in order to be able to display the number of loans for each book and the overview of lending history for each library member.

In addition to that, COBISS+ also provides support to personalised user interface settings and permanent saving via the My COBISS profile with the option of logging in with different login identities (e.g. with the login data for your Google+ account), the option of searching in several libraries at once, facet search result limiting, word lemmatisation when searching, auto-complete and automatic suggestions when searching, FRBR support (All editions and translations), online library user registration and priority reservations.

mCOBISS will never be and cannot be as complex as COBISS+ as it was designed for a different purpose and for the times we live in (e.g. the data on the number of available copies in each library is available in real time, which modern users also expect to be the case). In a way, mCOBISS complements and expands

the range of the COBISS+ web application, however, statistical data shows not as much as it was expected when the project was launched.

Data on app use

In order to be able to steer the mCOBISS app development in the right direction, usage indicators are monitored on a regular basis.¹⁵ The trend is similar for all observed years, the »increase« is linear¹⁶. Compared to all registered library members, the percentage of those who use the COBISS system e-services via mCOBISS is still quite small.

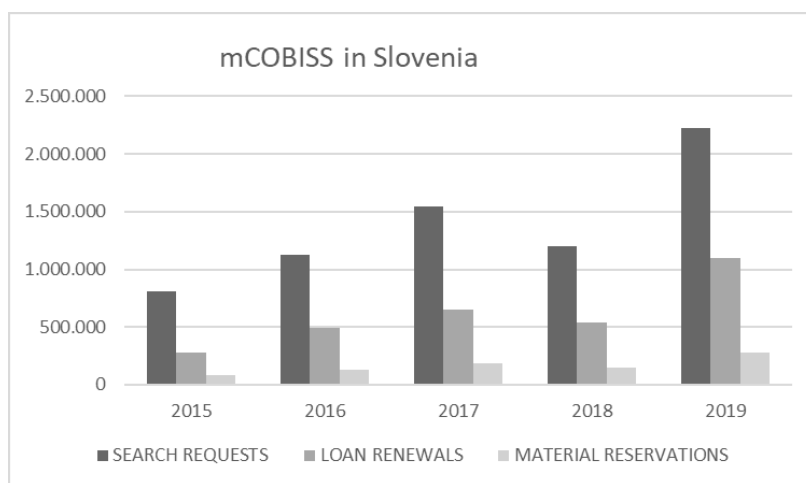

Figure 11: Trend in Slovenia (search requests, loan period renewals and material reservations) (own source)

Moderate use of the mCOBISS app is expected, which is why it is still being promoted on various educational fairs and other events; librarians are trained along with end-users.

¹⁵ *Kazalci rasti*, <https://www.cobiss.si/kazalci/> (Accessed 15. 4. 2020).

¹⁶ On 14 April 2020, the mCOBISS app for Android was installed on just under 40,000 devices and is used by 3500 users daily.

For contrast: At the end of 2019, mCOBISS.SR was installed on just under 800 devices, and COBISS.BH on approximately 200 devices in the same time period.

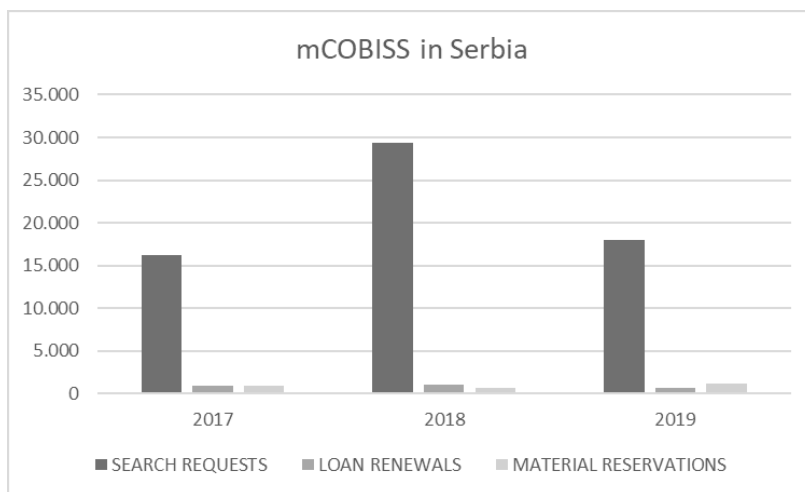

Figure 12: Trend in Serbia (search requests, loan period renewals and material reservations) (own source)

In Serbia, and similarly also in Bosnia and Herzegovina, the reservation and loan period renewal services are only used sporadically compared to Slovenia.

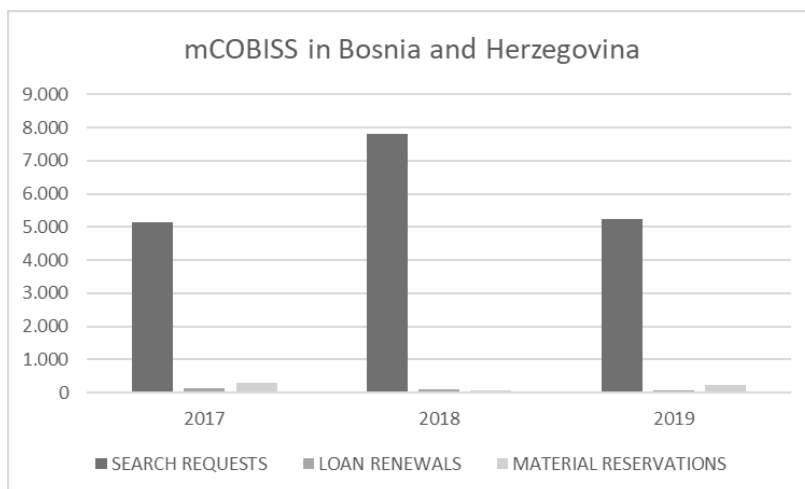

Figure 13: Trend in Bosnia and Herzegovina (search requests, loan period renewals and material reservations) (own source)

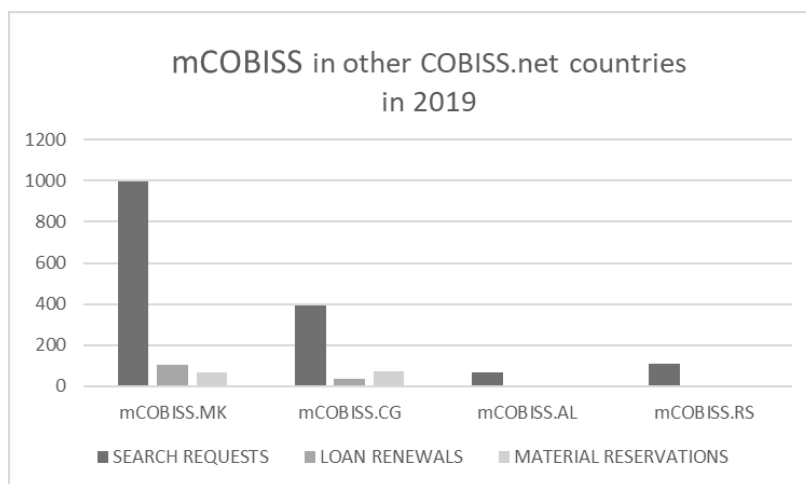

Figure 14: Comparative data for remaining COBISS.net countries (own source)

The data for the last month of 2019, when the universal application was released for all COBISS.net countries, is a result of the fact that the mCOBISS app had not been properly promoted yet in those countries. At the same time, we are aware that it is of key importance to also train librarians on how to use it as they are best promoters of the COBISS system e-services.

Future development

The development of mobile devices and the mobile network has caused a boom in services that force us to be present online all the time. Some of these services are extremely useful while other steal our time. Experience shows that mCOBISS is a very useful and time-saving app.

In summer 2020¹⁷, mCOBISS version 3.2 for iOS devices will be installed in all countries within the COBISS.net network so that the app will be available on both platforms (iOS and Android) in all countries participating in the CO-

¹⁷ It is difficult to define an exact date due to the drastic social changes caused by the COVID-19 global pandemic.

BISS system. Only in Slovenia, better support for borrowing and early returns of e-books via the Biblos system will be added, as the login will automatically be transferred from COBISS to Biblos.

The development of the mCOBISS app has not been completed yet; the development in the world of mobile devices and progressive users encourage us to find and strive towards new and better user solutions or sometimes just personalisation options.¹⁸

References

1. Bračko, Davor et al. „mCOBISS – Virtualna knjižnica Slovenije na mobilnih napravah“. *Šolska knjižnica* Vol 23, 2 (2013): 111–117.
2. Bračko, Davor et al. „Projekat mCOBISS kao primjer dobre prakse ostvarivanja ciljeva digitalne agende EU = The mCOBISS project as an example of good practice in implementing the objectives of the Digital Agenda for Europe“. *Zbornik radova XII međunarodne naučne konferencije „Informacijska pismenost na zapadnom Balkanu“, Juni na Uni, 18-20. juni 2015. godine*. Bihać: Kantonalna i univerzitetska biblioteka Bihać, 2015.
3. Horvat, Nina et al. „COBISS, mCOBIS and the comparison between the two“. *Design, innovation, participation: 23rd BOBCATSSS Conference*. Brno: Flow, 2015.
4. „Javni razpis za sofinanciranje projekta razvoja e-storitvev in mobilnih aplikacij za javne in zasebne neprofitne organizacije 2012–2013: JR ESMA JZNO 2012–2013“. *Uradni list RS* 53/2012 (13. 7. 2012).
5. Kazalci rasti. <https://www.cobiss.si/kazalci/> (Accesed 15. 4. 2020).
6. mCOBISS. *Domača spletna stran mobilne aplikacije* <https://m.cobiss.si> (Accesed 15. 4. 2020)
7. „RSTeam: Brez mobilne aplikacije vas ni na trgu“. *Računalniške novice* Vol. 23, 24 (2018): 28.
8. Šavc, Boris. „Mobilna knjižnica“. *Monitor* Vol. 23, 10 (2013): 45.
9. Štok, Bojan. *Arhitektura sistema COBISS*. Maribor: IZUM. December 2019.

¹⁸ The latest version of the mCOBISS app will allow users to set their picture as an avatar, which will make the app even more personalised and we hope that the users will embrace it even more. Contrary to social media, other will not be able to see the avatar you set for yourself.

Renata Zadavec Pešec
renata.zadavec@izum.si
Boštjan Batič
bostjan.batic@izum.si

ИЗУМ – Институт информацијских
знаности Марибор

mCOBISS – БИЛО ГДЕ, БИЛО КАДА

Сажетак: Мобилна апликација mCOBISS направљена је за различите мобилне уређаје на којима је инсталиран Андроид и iOS оперативни систем. У чланку представљамо почетке развоја ове апликације, верзије и ажурирања апликације, статистичке податке о тренутној употреби и планове за будућност. Приказујемо и везу са COBISS+ и другим сегментима у COBISS систему, као и функционалности апликације која нуди одлично корисничко искуство. Јединствена апликација mCOBISS за све COBISS системе, која је убрзала и поједноставила развој, одржавање и дистрибуцију, направљена је 2019. године. У свим државама COBISS.net апликација mCOBISS већ функционише на мобилним уређајима са Андроид оперативним системом, а средином 2020. године планирамо да буде свима доступна и на мобилним уређајима са iOS оперативним системом.

Кључне речи: mCOBISS, COBISS, мобилне апликације, iOS, Андроид, COBISS+.

Текст на енглески превела Петра Бридгес.
Сажетак на српски превео Милош Митровић.

Примљено: 23. априла 2020.
Исправке: 4. јуна 2020
Прихваћено: 16. јуна 2020.

Милош Д. Ђурић
Универзитет у Београду
Електротехнички факултет
djuric@etf.bg.ac.rs

Оригиналан научни рад
UDK 027.7:004.4(497.11)
004.382.745
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.1.4>

НЕКИ АСПЕКТИ МОБИЛНИХ АПЛИКАЦИЈА ЗА ФАКУЛТЕТСКЕ БИБЛИОТЕКЕ

Сажетак: Мобилне технологије и рачунари отворили су нове хоризонте и наметнули нове изазове у глобализованом друштву. Узајамно прожимање мобилних телефона и образовања нужно је наметнуло и потребу за мобилним апликацијама у контексту библиотека и библиотечких садржаја. Специфичне мобилне апликације данас помажу корисницима да се боље сналазе у библиотечком окружењу. Ми смо се фокусирали на мобилне апликације за факултетске библиотеке. Први део рада пружа опште уводне напомене. Други део рада представља дескриптивно оријентисано испитивање извесних општих карактеристика мобилних апликација и опис најважнијих обележја ових апликација. Трећи део је емпиријског карактера и износи нацрт испитивања анализе потреба студената Електротехничког факултета у Београду за мобилним апликацијама за библиотеке. У последњем делу износе се закључне напомене и предлажу прелиминарне смернице за превазилажење неких уочених изазова у коришћењу мобилних апликација за факултетске библиотеке.

Кључне речи: мобилни телефони, мобилне апликације, факултетска библиотека, мобилне апликације за библиотеке, анализа потреба, студенти, Електротехнички факултет.

1. Уводне напомене

Према литератури, интернет је друштву, а нарочито индустријски развијеним привредама, представио један скуп историјски јединствених изазова.¹ Истовремено, огромне и брзе технолошке промене извршиле су

¹ Neil Barrett, *The State of the Cybernation: Cultural, Political and Economic Implications of the Internet* (London: Kogan Page, 1997), 16.

изузетан утицај на образовне системе.² Овде, свакако, треба поменути потенцијал интернета, који, према литератури, не познаје границе. Међутим, истиче се и да су друштвени и политички изазови неограничени, па је стога то једна изузетна, али истовремено и забрињавајућа слика.³ У том смислу, чини се да спрега интернета и мобилних телефона пружа потенцијално велике могућности у различитим областима, па тако и у образовању и библиотекарству.

Поједини аутори истичу да су популаризација комуникационих технологија треће генерације, развој мобилног интернета и пад цена паметних телефона обезбедили чврсту основу за коришћење мобилних телефона за претраживање интернета, што је резултирало и порастом броја корисника мобилних телефона широм света.⁴ Следствено томе, са порастом употребе мобилних телефона, повећао се и број мобилних апликација, како општих, тако и специфичних, чак бисмо рекли, и уско специјализованих за посебне намене.⁵ У литератури се наводи како се и очекује да мобилни уређаји умногome промене начин комуникације јер омогућавају проналажење података, као и разне видове комуникације на једном уређају.⁶ Чини нам се да се ова цитирана констатација у великој мери и остварила.

Мобилне апликације су већ стекле одређени статус у оквиру формалног образовања, па би и учесници у процесу образовања (наставници, педагози итд.), према литератури која се бави наставом статистике, требало да посматрају технолошке алатке као легитимне продужетке когнитивних система и као партнере у социокултурној арени учионице.⁷ Према литератури, свеprisутношћу данашњих софистицираних мобилних уређаја приступ информацијама се умногome померио са десктоп окружења ка

² Rebecca Arzola and Stefanie Havelka, "Mobile App Usage Assessment in the Academic Library", *The Charleston Advisor* 18(2) (2016): 72.

³ Neil Barrett, *The State of the Cybernation: Cultural, Political and Economic Implications of the Internet* (London: Kogan Page, 1997), 16.

⁴ Qunyi Wei, Zhaoxin Chang and Qin Cheng, "Usability Study of the Mobile Library App: An Example from Chongqing University", *Library Hi Tech* 33(3) (2015): 340.

⁵ Овде вреди напоменути да се идеја мобилности јавила још у доба мобилних рачунара. Према литератури, *мобилни дигитални компјутер* одређује се као „дигитални компјутер који може да се користи у транспортним средствима.” Видети: Vera Tasić i Ivan Bauer, *Rečnik kompjuterskih termina*, Treće izdanje (Beograd: Mikro knjiga, 1998), 246.

⁶ Fred D. Barnhart and Jeannette E. Pierce, "Becoming Mobile: Reference in the Ubiquitous Library", *Journal of Library Administration* 52 (2012): 560.

⁷ Dani Ben-Zvi, "Toward Understanding the Role of Technological Tools in Statistical Learning", *Mathematical Thinking and Learning* 2(1&2) (2000): 149.

мобилном окружењу, а као део овог тренда појавили су се научни радови који подстичу библиотеке да и саме започну осмишљавање конкретних предлога за мобилне могућности.⁸

Неки аутори указују на значај мобилних телефона, нарочито у области управљања библиотекама. Осветљавајући системе за управљање библиотекама осетљиве на контекст, засноване на мобилној проширеној стварности, аутори истичу да је мобилна проширена стварност постала популарна управо захваљујући технолошком напретку паметних телефона и осталих мобилних уређаја, а посебно у области управљања библиотекама у контексту мобилне проширене стварности.⁹ Иако суочени са изазовима осетљивости на контекст, и упркос напорима да се изазови превазиђу и изнађу решења у овом домену, овакве и сличне тенденције сведоче о важности различитих апликација не само у области управљања библиотекама, већ и у многим другим аспектима мобилног савременог библиотекарства.

У овом контексту вреди напоменути да релевантну улогу имају и услуге дигиталних библиотека у мобилном рачунарству. Дигиталне библиотеке омогућавају онлајн приступ великом броју текстова и извора информација мултимедијалног садржаја на један интегрисан начин, а подаци дигиталних библиотека обухватају текстуални садржај, слике, фотографије, звук, видео, филмове и различите слајдове.¹⁰ Корисници дигиталних библиотека не обухватају само кориснике на рачунарима већ и на мобилним телефонима, тим пре, што је приступ услугама дигиталних библиотека сада много лакши и приступачнији.

У овом раду покушаћемо да осветлимо неке аспекте употребе апликација мобилних телефона, односно мобилних апликација, у контексту библиотеке.¹¹ Посебно су нас занимала обележја мобилних апликација која се наводе у референтној литератури, а која утичу на то да ли и у којој мери потенцијални корисници користе дате мобилне апликације.

⁸ Ramona Broussard, Yongyi Zhou, and Matthew Lease, "Mobile Phone Search for Library Catalogs", *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology* 47(1) (2010): 1.

⁹ Adrian Shatte, Jason Holdsworth, and Ickjai Lee, "Mobile Augmented Reality Based Context-Aware Library Management System", *Expert Systems with Applications* 41 (2014): 2174.

¹⁰ Bharat Bhargava, Melliyal Annamalai, and Evaggelia Pitoura, "Digital Library Services in Mobile Computing", *ACM SIGMOD Record*, 24(4) (1995): 34.

¹¹ У раду користимо семантичке јединице *мобилне апликације* и *апликације за мобилне телефоне* као потпуно синонимне, без икаквог теоријског залагања и без жеље да прекриптивно арбитрамо над једним или другим преводним еквивалентом.

Структура рада је следећа. Други део представља кратак преглед мобилних апликација за библиотеку, углавном према литератури, али и уз додатке из сопствене праксе. Трећи део рада приказује резултате истраживања мањег опсега мотивисаног испитивањем анализе потреба студената Електротехничког факултета у погледу мобилних апликација за библиотеке. Коначно, у завршном делу износимо прелиминарне закључне напомене.

Пошто се у литератури помињу различите могућности примене апликација мобилних телефона у библиотекарству, у следећем, дескриптивно оријентисаном делу, пружићемо преглед савремених токова и праваца на основу релевантне и анализираних литературе о овој теми.

Кратак преглед мобилних апликација за библиотеке

У литератури се констатује да мобилне апликације и веб-сајтови постају значајни будући да паметни телефони и таблет уређаји имају ширу примену, па стога многи универзитети развијају сопствене мобилне апликације, и веб-сајтове прилагођене мобилним телефонима.¹² Надаље, анализирајући паметне телефоне и мобилне технологије и њихову улогу у факултетским библиотекама, поједини аутори као почетну тачку наводе смернице у складу са којима су мобилне технологије и паметни телефони изменили начине на које користимо, делимо и стварамо информације, али упркос брзини којом су ове технологије дочекане, академска заједница их је прилично споро прихватала.¹³ Управо се могућност распрострањеније употребе мобилних апликација у библиотекарству и библиотекама налази и у предлогу цитираног аутора, који закључује да је неопходно да сами библиотекари препознају и анализирају трендове мобилних апликација, као и да изнађу стратешке одговоре за новонастале изазове.

Није изненађујуће да се мобилне апликације у библиотекама доводе у везу са услугама које се пружају у библиотекама, па су онда и условљене специфичним особинама ових услуга. Погледајмо, за тренутак, како се термин *мобилне апликације* одређује у литератури. Апликација (енгл. *app*),

¹² Robin E. Miller, Bryan S. Vogh, and Eric J. Jennings, "Library in an App: Testing the Usability of *Boopsie* as a Mobile Library Application", *Journal of Web Librarianship* 7 (2014): 142.

¹³ Geoffrey Little, "Keeping Moving: Smart Phone and Mobile Technologies in the Academic Library", *The Journal of Academic Librarianship* 37(3) (2011): 267.

или мобилна апликација, концизно се одређује као софтвер који углавном функционише на мобилном уређају, уз напомену да данашњи паметни телефони нуде корисницима мноштво апликација.¹⁴ Цитирани аутори указују и на обележја мобилних апликација које их чине функционалним и корисним, нарочито у домену библиотеке, па ћемо их и погледати у наставку.

Наиме, мобилне апликације би требало да садрже софтвер или пак скуп програма који функционишу на мобилном уређају и извршавају извесне задатке за корисника. Управо се ова функционалност огледа у томе што се може приступити разноврсним и бројним изворима информација или пак многобројним услугама без потребе да се отвара веб-претраживач. Наравно, потребан је и одговарајући и прилагођен интерфејс који подразумева једноставно пријављивање на систем, као и лаку и једноставну регистрацију корисника. У литератури се констатује да треба узети у обзир нарочито ову главну особину мобилне апликације, па би стога целокупном садржају требало да се приступи на најједноставнији могући начин, водећи рачуна о безбедности података, а управо ово чини мобилне апликације толико популарним, не само међу стручном популацијом (међу библиотекарима и корисницима библиотека, или, у нашем случају, факултетских библиотека), већ и код инжењера који развијају софтвере. Као релевантно обележје наводе се добре перформансе апликације, а брзина апликација или пак учитавања стране не би требало да успорава кориснике, но овакве и сличне проблеме решава контрола квалитета мобилних апликација, што припада и примени паметних телефона и развоју софтвера.¹⁵

Мобилне апликације би требало да одлично управљају личним подацима и приватним информацијама корисника, како у контексту библиотеке, тако и приликом употребе за друге сврхе. Но, то излази из опсега овог испитивања, пошто се тиме, између осталог, баве софтверски инжењери. Такође, у литератури се од релевантних параметара наводи и важност добре техничке подршке као и благовремено ажурирање мобилних апликација у складу са потребама корисника библиотеке и самих библиотекара који уносе податке у библиотечку базу података. У том смислу, битно је да су подаци ажурирани и да заиста могу да одговоре на упите корисника мобилних апликација за библиотеке. Наравно, не може се пренебрегавати ни аналитика података мобилних апликација за библиотеке, нарочито с

¹⁴ Ajay Shanker Mishra, Jai Krishna Jha, and Sachin Kumar Umre, "Mobile App and the Library Services", *International Journal of Information Libraries & Society* 6(1) (2017): 27.

¹⁵ Ajay Shanker Mishra, Jai Krishna Jha, and Sachin Kumar Umre, "Mobile App and the Library Services", *International Journal of Information Libraries & Society* 6(1) (2017): 28.

обзиром на то да, као што то се то наводи у литератури, аналитика података јесте суштинско обележје једне софтверске апликације.¹⁶ Следствено томе, инжењери који се баве развојем мобилних апликација свакако морају водити рачуна о интегрисању аналитике података у конкретне мобилне апликације, тим пре што нам ова врста података указује најоптималнији начин за побољшање мобилне апликације намењене библиотеци.

Узимајући у обзир наведена обележја мобилних апликација за библиотеке, као и друга обележја из литературе, извесни аутори класификују и саме мобилне апликације за потребе библиотеке и библиотекара. Те класификације су детаљно разрађене, а врше се према различитим параметрима. На пример, најпре се мобилне апликације деле на 1. апликације намењене читању садржаја (и то: апликације за читање електронских књига, скидање електронских књига из библиотеке, читање часописа и новина, дељење дигиталног садржаја итд.), 2. апликације за постизање продуктивности (и то: апликације за управљање датотекама у облаку, апликације за безбедно управљање лозинкама, за стварање спискова послова и обавеза, уређивање и управљање календаром, апликације за даљински приступ десктопу итд.), 3. апликације за истраживање и упућивање на одговарајућу литературу (и то: апликације за различите монолингвалне и билингвалне речнике, апликације за приватне претраживачке машине, за специјализоване претраживачке машине, апликације за конвертовање јединица, апликације за мапирање и 3Д мапирање итд.), 4. апликације за хватање бележака и писање (и то: апликације за управљање цитатима и библиографијама, апликације за хватање и организовање бележака, снимање гласа, снимање предавања, препознавање гласа итд.), 5. апликације за мултимедије (прецизније: за посете виртуелним музејима, цртање, креирање уметничких предмета, стварање фото-колажа, уређивање фотографија, идентификовање музичких комада итд.), 6. апликације за друштвене мреже, 7. за унапређење комуникације, 8. апликације за излазак из каталога библиотеке (прецизније: апликације за скенирање бар-кодова, за израде каталога мобилне библиотеке, за проширену реалност итд.), 9. апликације за професионални развој, да набројимо само неке које смо нашли у релевантној литератури.¹⁷

У литератури се наводи и подела мобилних апликација према алатима за развој апликација. Аутори наводе поделу на нативне, веб и хибридне

¹⁶ Ajay Shanker Mishra, Jai Krishna Jha, and Sachin Kumar Umre, "Mobile App and the Library Services", *International Journal of Information Libraries & Society* 6(1) (2017): 28.

¹⁷ Nicole Hennig, *Apps for Librarians: Using the Best Mobile Technology to Educate, Create, and Engage* (Santa Barbara, California and Oxford, England: Libraries Unlimited, 2014), 9-153.

апликације¹⁸. Нативне мобилне апликације су израђене помоћу скупа рачунарских алатки за развој апликације и програмског језика одређене мобилне платформе. Добра особина нативних апликација огледа се у чињеници да су израђене по мери за специфичну платформу, па сходно томе, пружају, скоро сасвим сигурно, оптималне резултате на датој платформи. С друге стране, веб-апликације се чине транспарентнијим у погледу платформе и датог оперативног система. Добра особина веб-апликација јесте лако покривање разних платформи. Коначно, хибридне апликације представљају нативне апликације намењене специфичној платформи.

Постоје разноврсне мобилне апликације, а навешћемо само неке обухваћене наведеном класификацијом мобилних апликација. Према литератури, те апликације су: *Microsoft OneNote, Trello, LibAnywhere, Catch, EverNote, AccessMyLibrary, ArticleSearch, Inspiration Maps, EasyBib*.¹⁹ Постоје мобилне апликације за управљање референцама, софтвер за управљање цитатима и индивидуалним библиографијама. Све ове апликације могу да олакшају увоз цитата из база података и са веб-сајтова. Затим, мобилне апликације могу да формирају и организују библиографску грађу и библиографије. Наравно, из угла корисности, посебно су драгоцене апликације за форматирање цитата за научне радове, као и за хватање бележака из чланака и чување у бази цитата. Наравно, незаобилазне су и апликације које чувају и организују документа у PDF формату, снимке екрана, графиконе, слике и различите датотеке које се користе у истраживању.

Из овог кратког дескриптивног дела закључујемо да су потенцијали употребе мобилних апликација у библиотеци велики, па стога могу имати конкретну примену и међу студентском популацијом²⁰, тим пре што неки аутори наводе да су сада студенти мобилни и имају очекивања у погледу доступности универзитетских услуга док су у покрету.²¹ Цитирани аутори истичу да библиотеке и универзитети морају бити свесни потребе студентата за мобилношћу, па би, стога, требало да укључе и развој овакве врсте

¹⁸ Ajay Shanker Mishra, Jai Krishna Jha, and Sachin Kumar Umre, "Mobile App and the Library Services", *International Journal of Information Libraries & Society* 6(1) (2017): 29.

¹⁹ Овде нећемо описивати сваку од побројаних мобилних апликација због просторне ограничености, али и зато што за сваку од наведених постоје опширни описи и детаљни подаци на интернет сајтовима.

²⁰ Ограничили смо се на употребу мобилних апликација за библиотеку међу студентском популацијом, будући да и сами предајемо на факултету, што не искључује могућност примене и код ученика основних и средњих школа.

²¹ Sally Wilson and Graham McCarthy, "The Mobile University: from the Library to the Campus", *Reference Services Review* 38(2) (2010): 225.

мобилности у своје стратешко планирање. Они истичу и да су у првом плану изазови које постављају мобилни уређај, као што су мали екрани, тешкоће да се користе уређаји за унос података, између осталог. Ипак друге особине ових уређаја требало би да буду у жижи, нпр: могућност лаког преноса, погодност уређаја, уграђене камере и GPS могућности.

За наше истраживање посебно су занимљиве специјализоване мобилне апликације које имају намену у библиотеци. Према литератури, повећана употреба мобилних уређаја за приступ интернету изменила је, поред осталог, и понашање корисника специјализованих медицинских библиотека приликом претраге информација, па се управо у овим специјализованим библиотекама јавила потреба за развојем мобилних апликација које су оријентисане ка библиотеци.²²

Занимљиви су и примери коришћења конкретних мобилних апликација у библиотекама у академском окружењу, као што је то пример апликације *WeChat*. Студенти Њујоршког универзитета у Шангају (енгл. *New York University Shanghai*), сателитском кампусу Њујоршког универзитета, имају прилике да користе мобилну апликацију *WeChat* за конкретне претраге у оквиру своје универзитетске библиотеке, па могу сазнати и податке о стању ажурирања библиотеке, летњем радном времену библиотеке, расположивости лаптопа за изнајмљивање и/или рад у библиотеци, а апликација се нарочито показала корисном за студенте који немају приступ друштвеним мрежама.²³

Када се говори о коришћењу мобилних апликација намењених библиотекама, истраживачи углавном желе да испитају конкретне проблеме са којима се сусрећу корисници. У том смислу, креирају се упитници који, поред осталог, покушавају да пруже одговоре на следећа питања:

- Које су предности и трошкови размене код обезбеђивања прилагођених мобилних апликација за приступ каталогу библиотеке?
- Какве предности или мане нуде мобилни интерфејси за претраживање у поређењу са стандардним приступом заснованим на стандардним веб-прегледачима на мобилном уређају?

²² Eric Schnell, "The Mobile Medical Library – Is There an App for That?", *Journal of Electronic Resources in Medical Libraries* 9(2) (2012): 147.

²³ Raymond Pun, "WeChat in the Library: Promoting a New Virtual Reference Service Using a Mobile App", *Library Hi Tech News* 32(6) (2015): 10.

- Који се све трошкови јављају приликом развоја прилагођених мобилних апликација за приступ библиотечком каталогу?
- Које су типичне потребе корисника приликом претраге каталога библиотеке на мобилним уређајима?²⁴ итд.

Ово су само нека питања која истраживачи постављају како би у што бољој мери профилисали потребе корисника библиотеке (пре свега, академских корисника) и, сходно томе, допринели побољшању различитих перформанси мобилних апликација за библиотеке. Узимајући у обзир ове налазе из литературе, и слична истраживања, у следећем делу саопштавамо резултате једног истраживања мањег обима спроведеног на узорку студената Електротехничког факултета у Београду, имајући у виду њихове потребе приликом коришћења мобилних апликација за библиотеку.

Анализа потреба на Електротехничком факултету у Београду

Пошавши од констатација изнетих у релевантној литератури и ослонивши се на предности мобилних апликација за кориснике библиотека (попут: приступа за претрагу библиотечког каталога, проналажење информација о радном времену библиотеке, контакт информација библиотеке, интерактивне мапе библиотека, приступа апликацији *Пиџај библиоџекара*, линкова за веб-сајтове прилагођене корисницима итд.)²⁵, желели смо да и сами испитамо мотивисаност студената за коришћење мобилних апликација у контексту библиотеке. Истовремено смо желели да урадимо и анализу потреба у вези са мобилним апликацијама за библиотеке за студенте Електротехничког факултета у Београду.

Током 2010. године, аутор је и сâм почео да, у својој наставној пракси енглеског језика за специфичне сврхе, користи различите апликације за мобилне телефоне, које су у то доба биле доступне. Пошто улога ових апликација у области методике наставе страног језика није предмет овог рада,

²⁴ Ramona Broussard, Yongyi Zhou, and Matthew Lease, "Mobile Phone Search for Library Catalogs", *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology* 47(1) (2010): 1.

²⁵ Ajay Shanker Mishra, Jai Krishna Jha, and Sachin Kumar Umre, "Mobile App and the Library Services", *International Journal of Information Libraries & Society* 6(1) (2017): 28.

онда ћемо погледати оно што је произишло из интересовања за ову област. Наиме, занимало нас је да испитамо како и колико студенти користе апликације за мобилне телефоне у контексту Библиотеке Електротехничког факултета. Но пре него што кренемо на опис конкретног истраживања и анализе потреба, погледаћемо релевантне информације о Библиотеци Електротехничког факултета у Београду.

Историјски посматрано, најпре је основана Библиотека Катедре за електротехнику при Великој школи у Београду, и то 1894. године, а која је онда прерасла у Библиотеку Електротехничког факултета у Београду. Библиотека је специјализована у свим областима електротехнике, или специфичније, електронике, енергетике, телекомуникација, рачунарства, а бави се и набавком, обрадом, позајмицом, издавањем публикација, као и оспособљавањем за коришћење стручних и научних извора.

Фонд Библиотеке обухвата монографске публикације (издања иностраних књига намењена професорима, постдипломцима, дипломцима, и уџбеничку литературу намењену студентима), домаће и иностране серијске публикације, докторске дисертације и магистарске тезе. Према подацима из последње акредитације Електротехничког факултета, библиотечки фонд обухвата 20.709 монографских публикација на српском језику и 18.888 на страним језицима, укупно 39.597 монографија. Часописа на српском језику има 44.540, а на страним језицима 1.964, што чини укупно 46.504 часописа. Побројано је 689 уџбеника на српском језику и 112 уџбеника на страним језицима, тј. укупно 801 уџбеник. Коначно, свеукупан фонд броји 86.902 библиографске одреднице.

Библиотека је хардверски опремљена 1995. године. У базу података је унет целокупан фонд књига које се налазе у библиотеци, као и оних које су набављене после 1995. године, затим, свих часописа, магистарских радова и доктората. Они формирају електронски каталог који се води паралелно са лисним каталогом Библиотеке. Претраживање електронског каталога је на адреси <http://biblioteka.etf.bg.ac.rs>.

Ангажовањем и непрекинутим везама некадашњих студената са својим матичним факултетом, из свих делова света у Библиотеку стижу донације најновијих публикација доприносећи успостављању угледа и места који је Факултет одувек уживао, а обогаћењу фонда доприноси и програм Министарства просвете, науке и технолошког развоја финансирањем обједињене набавке страних часописа и база података. Сада ћемо погледати кратак синопсис нашег истраживања.

Током школске 2015/2016. и 2016/2017. године, извршили смо испитивање о употреби мобилних апликација за приступ каталогу библиотеке, као и различитих мобилних апликација које студенти користе. Наша

анкета мотивисана је сличним, али опсежнијим и детаљнијим анкетама у оквиру истраживања наведених у релевантној литератури²⁶ Истовремено, желели смо да урадимо анализу потреба студената Електротехничког факултета у Београду у вези са специфичним мобилним апликацијама за библиотеке које студенти користе.

Анкетирани су студенти са Одсека за софтверског инжењерство (СИ), и то N=120 узраста M=19 за школску 2015/16. и N=180 узраста M=19 за школску 2016/17. годину.²⁷ Инструмент је био у виду анкетног листића, с тим што су неки студенти попуњавали анкету ручно, а неки електронским путем.

Оно што нас је занимало јесу следећи подаци:

- Да ли библиотека омогућава мобилни приступ у довољној мери?
- Шта би студенти додали/променили у том мобилном приступу?
- Да ли могу да приступе свим жељеним информацијама путем мобилног телефона?
- Које мобилне апликације користе за учење, а које за библиотеку?
- Да ли и у којој мери користе друштвене мреже за прибављање специфичних информација о библиотеци ЕТФ-а и о библиотекама које користе, или само користе званичне интернет стране библиотека?
- Које мобилне апликације користе за библиотеке генерално, а које за Библиотеку ЕТФ-а?
- Које мобилне апликације користе у читаоници Библиотеке и да ли им те апликације помажу и у којој мери у прикупљању и/или савлађивању градива?

Ово су била само нека питања на која смо желели да сазнамо одговоре. Поред ових примарних питања, која се у највећој мери односе на потребе студента као корисника библиотеке, била су додата и нека секундарна питања која се не морају нужно односити само на мобилне апликације у

²⁶ Dresselhaus, Angela, and Flora Shrode, "Mobile Technologies and Academics: Do Students Use Mobile Technologies in Their Academic Lives and Are Librarians Ready to Meet This Challenge?", *Information Technology and Libraries* 31(2) (2012): 82-101.

²⁷ Потребно је напоменути да истинитост навођења узраста у анкетном листићу (било штампаном, било електронском) нисмо накнадно проверавали, у смислу „спаривања” података наведених у анкетном листићу и података из званичног факултетског система, па стога следе и једнообразни подаци за узраст, односно, M=19. Ипак, овај податак, свакако, не би требало ни да „одудар”, пошто је испитивање вршено у првом семестру прве године студија, када су студенти практично тек уписали Електротехнички факултет у Београду. Такође, у датом тренутку, није нам се чинило посебно релевантно да статистички утврдимо однос студената у анкети према полу. Све ово смаграмо да не утиче у некој значајној мери на укупну слику, која се може стећи.

библиотекама, али нас су занимала. На пример, занимали су нас квалитет и брзина одзивног времена, уколико под одзивним временом подразумевамо оно што се у стандардној литератури на дату тему одређује као „[...] време које протекне од тренутка када је корисник рачунарског система обавио неку радњу до тренутка када је примио одзив од рачунара²⁸”. Наравно, овај параметар нас је занимао само у контексту коришћења мобилних апликација за библиотеку и у библиотеци. Анализирали смо попуњене штампане и електронске анкетне листиће и спровели статистичку анализу према стандардним процедурама.

Највећи број испитаника (75,66%) одговорио је да мобилне апликације које користе за библиотеку омогућавају приступ релевантним садржајима које би хтели да погледају или им приступе, док је мањи део испитаника био мање задовољан овим могућностима (24,34%). Међутим, овде вреди напоменути да су сличну констатацију навели како за могућности коришћења апликација за факултетску (задовољних процентуално 68,57%, а делимично задовољних 31,43%), тако и за све остале библиотеке које користе (задовољних 72,33%, а делимично задовољних 27,67%). Испитаници су навели да би променили могућност приступа преко неких мобилних апликација. Замерили су што не постоји адекватна оптимизација за мобилне телефоне и остале паметне уређаје (нпр. таблет), а такође су навели као негативну страну и мањак интерактивности, овде пре свега истакавши интерактивност у вези са електронским садржајима.

Већи део испитаника навео је да је задовољан комуникацијом на релацији „библиотекар – корисник библиотеке” (68,45%), што иде у прилог констатацијама, изнетим у литератури, да су библиотекарски потпуно у кораку са временом, пошто се прате најсавременије тенденције у библиотекарству и информатици.²⁹ Библиотекарски успешно користе најразноврсније мобилне али и остале апликације, и остварују ефикасну електронску комуникацију и спровођење библиотекарских услуга у академском

²⁸ Valeri Ilingvort, Edvard L. Glejzer i Ijan C. Pajl, Oksfordski rečnik računarstva (Beograd: Nolit, 1990), 206.

²⁹ Напомињемо да су питања за услуге библиотекара у библиотекама, у оквиру анкете, искључиво општег типа (нпр. добијање информација о радном времену библиотеке путем мобилних апликација, расположивост интерактивног коришћења каталога уз непосредно контактирање библиотекара путем електронске комуникације, углавном електронске поште итд.), па сматрамо да би резултати били много другачији да смо убацили и специфичнија питања која задиру више у удобност коришћења мобилних апликација и уопште приступа на даљину (нпр. анкетно питање „Да ли и колико можете да комуницирате са библиотекарима путем специфичних апликација?”). Но, оваква и слична питања изискују посебно и веће испитивање већег узорка и с њим скопчано истраживање и анализу потреба.

миљеу. Испитаници су у највећој мери одговорили да најчешће користе апликације за приступ каталогу библиотечких јединица, затим за листање наставних материјала на интернет страницама предмета, или доступних електронских издања које нуде библиотеке. Главна замерка испитаника, као што смо већ имплицитно поменули, односи се на дигитализацију већег броја извора, и то не само књига, монографија итд. већ и аудио-визуелних садржаја.

Од мобилних апликација које су корисне за факултетску библиотеку, испитаници су издвојили најпре оне које могу да копирају и фотографишу изворе, а затим да даље манипулишу овим дигитализованим подацима, нпр. да претражују светске базе података, да проверавају информације, да их цитирају, конвертују у табеле, па чак и графичке приказе, на основу улазних података. У том смислу студенти су издвојили *EverNote* и *Microsoft OneNote*, затим апликацију *Trello*, која им помаже у организовању тимова, распореда и прегледа задатака који су урађени, који су у процесу израде или који се тек планирају. Наравно, поједини испитаници су користили и разне алтернативне апликације, но пошто предмет рада није компаративна анализа мобилних апликација, нећемо коментарисати тај део резултата анкете.

Закључне напомене

У раду се пошло од претпоставке да свеprisутност мобилних телефона условљава њихову употребу приликом коришћења библиотеке. У уводном делу дат је кратак преглед мобилних апликација, релевантних обележја, која се узимају у обзир приликом креирања ових апликација и пописане су неке апликације, углавном према литератури.

У наредном делу, аутор саопштава резултате мини-истраживања које је спровео током две школске године на ограниченом узорку студената Електротехничког факултета у Београду, у жељи да испита функционалност и оптималност мобилних употреба и да изврши анализу потреба својих студената у погледу мобилних апликација за библиотеку.

На основу резултата, утврђено је да су главни изазови: боља оптимизација интерфејса, већа динамичност у интеракцији и електронској комуникацији, дигитализовање већег електронског садржаја који би се учинио доступним путем мобилних апликација. Наравно, ово су само неки узорковани изазови, што не значи да не постоје још неки, можда и статистички релевантнији изазови.

Ови налази су само прелиминарне природе и захтевају даља испитивања и статистичка истраживања на већим узорцима испитаника, но сматрамо да и овако скроман допринос може да осветли извесне аспекте мобилних апликација за факултетске библиотеке.

Literatura

1. Arzola, Rebecca and Stefanie Havelka. "Mobile App Usage Assessment in the Academic Library". *The Charleston Advisor* 18 (2) (2016): 71-73.
2. Barnhart Fred D., and Jeannette E. Pierce. "Becoming Mobile: Reference in the Ubiquitous Library". *Journal of Library Administration* 52 (2012): 559-570.
3. Barrett, Neil. *The State of the Cybernation: Cultural, Political and Economic Implications of the Internet*. London: Kogan Page, 1997.
4. Ben-Zvi, Dani. "Toward Understanding the Role of Technological Tools in Statistical Learning". *Mathematical Thinking and Learning* 2 (1&2) (2000): 127-155.
5. Bhargava, Bharat, Melliyal Annamalai, and Evaggelia Pitoura. "Digital Library Services in Mobile Computing". *ACM SIGMOD Record*, 24(4) (1995): 34-39.
6. Broussard, Ramona Yongyi Zhou, and Matthew Lease. "Mobile Phone Search for Library Catalogs". *Proceedings of the American Society for Information Science and Technology* 47(1) (2010): 1-4.
7. Dresselhaus, Angela, and Flora Shrode. "Mobile Technologies and Academics: Do Students Use Mobile Technologies in Their Academic Lives and Are Librarians Ready to Meet This Challenge?". *Information Technology and Libraries* 31 (2) (2012): 82-101.
8. Hennig, Nicole. *Apps for Librarians: Using the Best Mobile Technology to Educate, Create, and Engage*. Santa Barbara, California and Oxford, England: Libraries Unlimited, 2014.
9. Ilingvort, Valeri, Edvard L. Glejzer, i Ijan C. Pajl. *Oksfordski rečnik računarstva*. Beograd: Nolit, 1990.
10. Little, Geoffrey. "Keeping Moving: Smart Phone and Mobile Technologies in the Academic Library". *The Journal of Academic Librarianship* 37 (3) (2011): 267-269.
11. Miller, Robin E., Bryan S. Vogh, and Eric J. Jennings. "Library in an App: Testing the Usability of *Boopsie* as a Mobile Library Application". *Journal of Web Librarianship* 7 (2014): 142-153.
12. Mishra, Ajay Shanker, Jai Krishna Jha, and Sachin Kumar Umre. "Mobile App and the Library Services". *International Journal of Information Libraries & Society* 6(1) (2017): 27-32.

13. Pun, Raymond. "WeChat in the Library: Promoting a New Virtual Reference Service Using a Mobile App". *Library Hi Tech News* 32(6) (2015): 9-11.
14. Schnell, Eric. "The Mobile Medical Library – Is There an App for That?". *Journal of Electronic Resources in Medical Libraries* 9(2) (2012): 147-154.
15. Shatte, Adrian, Jason Holdsworth, and Ickjai Lee. "Mobile Augmented Reality Based Context-Aware Library Management System". *Expert Systems with Applications* 41 (2014): 2174-2185.
16. Tasić, Vera i Ivan Bauer. *Rečnik kompjuterskih termina*. Treće izdanje. Beograd: Mikro knjiga, 1998.
17. Wei, Qunyi, Zhaoxin Chang, and Qin Cheng. "Usability Study of the Mobile Library App: An Example from Chongqing University". *Library Hi Tech* 33(3) (2015): 340-355.
18. Wilson, Sally, and Graham McCarthy. "The Mobile University: from the Library to the Campus". *Reference Services Review* 38(2) (2010): 214-232.

Miloš D. Đurić

University of Belgrade

Faculty of Electrical Engineering

djuric@etf.bg.ac.rs

SOME ASPECTS OF MOBILE APPLICATIONS FOR FACULTY LIBRARIES

Abstract: With the advent of the Internet, as a global network, new challenges have appeared particularly due to technology improvement. In the meantime, mobile phones have provided new opportunities in educational settings and libraries thereby stimulating creation of specialized mobile apps for specific educational and library purposes. This paper reconsiders the question of mobile applications for library purposes, taking as a starting point the classifications proposed in the relevant literature on the subject. The paper is organized around the following sections: the first section is a brief overview of certain aspects of the Internet development, communication technology enhancement, and specific mobile phone usage. The second part is more descriptive in orientation since it provides the data on which our analysis was based, and describes the relevant features of mobile applications for libraries. The third part is more empirical in nature in that it outlines the applicability of the previously mentioned theoretical postulates to a group of practical challenges. By way of illustration, this part examines the utilization of mobile apps for the library based on concrete examples from the author's needs analysis for students at the Faculty of Electrical Engineering in Belgrade. The fourth part summarizes our findings.

Keywords: Mobile Phones, Mobile Applications, Faculty Library, Mobile Apps for the Library, Needs Analysis, Students, Faculty of Electrical Engineering.

Примљено: 6. маја 2020.
Прихваћено: 12. јуна 2020.

Ицеј Шанкар Мишра

ajaym@iiserb.ac.in;
amajaybhai@gmail.com

Цеј Кришна Ца

jkjha@iiserb.ac.in

UDK 027.022:004.4

004.382.745

Индијски институт за научно образовање
и истраживање, Бопал, Маджа Прадеш, Индија

Саћин Кумар Амра

umresachin@gmail.com

Додипломски колеџ, Бохани,

Маджа Прадеш, Индија

МОБИЛНЕ АПЛИКАЦИЈЕ И БИБЛИОТЕЧКЕ УСЛУГЕ

Сажетак: Овај рад представља кратак увод у мобилне апликације и њихову употребу у библиотекама. У раду су приказане врсте мобилних апликација, затим мобилне апликације намењене библиотекарима и библиотечкој заједници. Истакнуте су специфичне апликације доступне библиотекарима уз кратак опис њихових карактеристика, предности и потенцијалних недостатака. Аутори су покушали да размотре и важна питања, као што су безбедност, поузданост, доступност и цена, које библиотекари морају да имају на уму пре него што почну са употребом мобилних апликација у свом раду. У овом раду говори се такође о томе зашто користимо мобилне уређаје, а спомињу се и планови за будућност.

Кључне речи: мобилне апликације, библиотечке апликације, референтне апликације, мобилно учење, мобилни уређаји, Ајфон, циљеви и стратегија.

Увод

Откако су персонални рачунари постали доступни у кућама и школама, развој технологије у едукативне сврхе убрзано је напредовао [1]. Данас, све доступне информације могу да се нађу и на интернету. Информације могу

да се добију помоћу различитих алата за претраживање. Међународна унија за телекомуникације (*The International Telecommunication Union – ITU*) 2010. године предвидела је да ће бити преко пет милијарди мобилних претплатника широм света, што је више него утростручило приступ кућном интернету [2]. Унија је такође предвидела да ће приступ интернету са мобилних уређаја премашити приступ са кућних рачунара у наредних пет година [3].

Ове статистике су данас тачне; с напретком у мобилној технологији и порастом употребе паметних телефона, људи користе предност приступа подацима са било ког места. Мобилни телефони не служе само за разговоре. Они приступају различитим апликацијама као што су имејл, интернет претраживачи, видео-позиви и игре.

Чак и мобилни уређаји попут Ајпеда (IPad) и Ајпод тача (IPod touch) могу на длан да спусте друштвене мреже, алате за повећање продуктивности, као и забаву. Стога би библиотекарима требало да узму у обзир мобилне уређаје као начин да се повежу са свим корисничким заједницама. Креирање библиотечке апликације или мобилне веб-странице која омогућава корисницима да провере радно време библиотеке, имају увид у свој библиотечки налог или чак да претражују базе података, лакше је него што већина људи мисли. Мобилне апликације, стратешки циљеви и примери библиотечких апликација описани у овом раду треба да помогну библиотекама да почну да планирају и имплементирају своје присуство у свету мобилних уређаја на глобалном нивоу. Мобилне апликације могу да пруже данашњим студентима сталан приступ библиотечким електронским ресурсима, ОРАС-у, библиотечким новостима, обавештењима и мултимедијалним материјалима за учење заједно са вишеструким каналима за интеракцију и слично.

Концепт мобилних апликација

Мобилна апликација представља софтвер који се налази најчешће на мобилним уређајима (енгл. *mobile application* или скраћено *app*) [4]. Данашњи произвођачи мобилних телефона, поред основне функције телефона, нуде напредније могућности за повезивање. Паметни телефон (*smartphone*) пример је мобилног телефона који кориснику нуди више апликација, а таблет је у основи лаган мобилни рачунар са екраном осетљивим на додир. Еплов iOS (Apple iOS) и Гуглов Андроид (Google Android) две су популарне платформе за паметне телефоне/таблете. Компаније које производе мобилне уређаје и стручњаци за информационе технологије дефинишу појам „мобилна апликација” на различите начине, а неке дефиниције наведене су у наставку:

– Мала апликација која ради на паметном телефону и таблету назива се мобилна апликација. За различите оперативне системе (платформе) потребни су различити алати за развој апликација. На пример, Еплове апликације се обично развијају у окружењу Икс-код (x-code) у објектно оријентисаном програмском језику „С” и могу да се примене на Ајфон, Ајпод тач или Ајпед, док су Андроид апликације обично развијене на језику Џава (Java) и могу да се примене на Андроид уређаје [5].

– Мобилна апликација је, уопштено, апликација или софтвер који се обично покреће на мобилном уређају. Чини се да данас постоје апликације за све и свашта. Постоје апликације које пружају приступ електронским ресурсима библиотека, ОРАС-у, информацијама или билтенима библиотеке, вестима, друштвеним мрежама, новинама и подкастима. Број преузетих апликација и даље расте невероватном брзином.

Карактеристике мобилних апликација

Следе неке карактеристике мобилних апликација:

– Мобилне апликације састоје се од софтвера/сета програма који се покреће на мобилном уређају и обавља одређене задатке за корисника.

– Лепота мобилне апликације лежи у томе што омогућава корисницима да приступе одређеним ресурсима или услугама, а да претходно не морају да отварају интернет претраживач [6].

– Једноставност мобилне апликације намењене корисницима библиотеке требало би да буде главни циљ било ког интерфејса мобилне апликације који је прилагођен кориснику. Пријава или регистрација и аутентификација треба да буду једноставни. Потребно је обратити пажњу на ову главну карактеристику мобилне апликације. Приступ свим садржајима треба да буде најједноставнији могући. Ако ваши корисници могу да приступе апликацији на једноставан и сигуран начин, нећете их изгубити. То је оно што покреће мобилне апликације и чини их популарним.

– Важне су добре перформансе апликације. Корисник не сме дуго да чека на отварање апликације или читавање страница. Међутим, питања попут ових обично се регулишу контролом квалитета, који је део развоја паметне мобилне апликације или софтвера.

– Безбедност је једна од главних карактеристика било које софтверске апликације. Проблем везан за безбедност са којим се суочавају многи корисници мобилних уређаја од суштинске је важности за многе апликације.

Безбедност је једна од првих тема о којима треба да дискутујете са програмерима. Лични подаци корисника не смеју да процуре.

– Подршка и ажурирање су такође међу главним питањима. Да бисте направили стабилну апликацију, морате да узмете у обзир подршку и ажурирање. Водите рачуна о свом серверу. Ваш садржај треба да буде ажуриран релевантним информацијама.

– Аналитика је суштинска карактеристика софтверске апликације. За дизајнере мобилних апликација аналитика је кључна компонента. Ова функција омогућава праћење корисника и добијање потпуних информација о корисничким навикама. На основу тих информација сазнајете како да надоградите апликацију.

Предности мобилних апликација за кориснике библиотека

- Претраживање библиотечког каталога.
- Приступ налозима корисника.
- Приказују радно време библиотеке и тренутни статус.
- Садрже податке о контакт особама у библиотеци.
- Доступна је интерактивна карта кампуса/библиотеке.
- Постоји онлајн услуга Питајте библиотекара.
- Линкови до веб-страница и извора прилагођених мобилним уређајима.
- Апликације постају основни референтни алати за корисника библиотеке који тражи информације везане за истраживање или писање радова.
- Информације о томе како успоставити везу са библиотеком користећи различите канале комуникације (чет/СМС/ телефон/имејл).
- Линкови до база података прилагођених мобилним уређајима.
- Линкови до Веб 2.0 налога на мобилним уређајима, као што су Твитер, Фликер, Јутјуб и Фејсбук.
- Мапе просторија:
 - Информације о доступности рачунара и простора за групни рад.
 - Веб-камера која омогућава корисницима увид у то да ли има ли гужве у библиотеци.
 - Вести о догађајима у библиотеци.
 - Садржаји за преузимање у виду подкаста или видео-записа.
 - У почетку је постојала бојазан да мобилне апликације могу да одвлаче кориснике од ресурса и услуга које пружају библиотеке.

Као одговор на ову забринутост многе специјалне библиотеке препоручују, лиценцирају, па чак и развијају апликације. Овај помак такође захтева да библиотеке креирају планове за мобилну технологију, осмишљавају стратегије мобилног маркетинга и развијају најбоље праксе мобилних услуга [8–10].

Врсте мобилних апликација

Пре него што се усвоје планови, стратегије или најбоље праксе за мобилну апликацију библиотеке, важно је да библиотекари разумеју примарне типове мобилних апликација и њихове различите карактеристике и функције. Познавање предности и слабости апликација може да помогне библиотекарем да одлуче који приступ задовољава потребе и садржаја и корисника [13]. Мобилне апликације деле се у три категорије о чему ће бити речи у наставку:

- Нативне/изворне апликације
- Веб-апликације
- Хибридне апликације

Нативне/изворне апликације

Нативне апликације јесу апликације посебно написане и развијене за одређени мобилни оперативни систем. Три водећа мобилна оперативна система су Гуглов Андроид, Еплов iOS и Windows Phone. Да бисте креирали изворне, нативне апликације, програмски језик Џава мора да се користи за Андроид, објектно оријентисан програмски језик „С” за iOS и .NET за Windows Phone. Основне карактеристике свих нативних апликација јесу да оне имају несметан приступ хардверу уређаја и подржавају сваки кориснички интерфејс и интеракције доступне у одговарајућем мобилном окружењу [14].

Веб-апликације

Веб-апликације односе се на мобилне верзије веб-страница, а називају се и мобилне веб-апликације. Веб-апликације нису стварне апликације; то су веб-странице које на много начина изгледају као изворне апликације, али нису примењене као такве [14]. Њима управља претраживач и обично

се пишу у HTML5. Корисници њима приступају као што би приступили било којој веб-страници: проналазе одређену веб-адресу, а затим имају могућност да је „инсталирају” на почетном екрану креирањем пречице до те странице. Веб-апликације су постале заиста популарне када се појавио HTML5 и када су људи схватили да могу да добију нативну функцију у претраживачу. Када је мобилни уређај детектован, кориснички агент се преусмерава или на наменски мобилни веб-сајт креиран за тај одређени уређај или на веб-страницу која користи одговарајуће технике веб-дизајна како би се обезбедио исти садржај на разним уређајима [15]. Пример ове врсте апликације је апликација друштвене мреже Фејсбук.

Хибридне апликације

Хибридне веб-апликације нису ни праве мобилне веб-апликације ни изворне апликације. Хибридна апликација је начин да се представе садржаји са постојећих веб-страница у формату апликације [16]. Хибридна апликација је комбинација изворне и веб-технологије која се користи да омогући мешавину веб-садржаја и изворних могућности [17]. У основи, то је апликација написана помоћу поменутих веб-техника HTML5, Џава-скрипт API-ја (JavaScript APIs) и каскадних стилова (CSS), али се покреће унутар изворног контејнера за апликације из других извора (3rd party). Главна карактеристика хибридних апликација јесте да су развијене на стандардним веб-језицима, али обично имају приступ API-ју и хардверу изворног уређаја. Неке од добро познатих и коришћених хибридних мобилних апликација су PhoneGap, Appcelerator и Appspresso [15].

Мобилне апликације за библиотекарe

Известан број академских институција попут универзитета, истраживачких лабораторија, техничких института и библиотека развио је сопствену библиотечку апликацију или усвојио апликативни софтвер са циљем да све информације буду доступне свим корисницима. Корисници библиотеке могу да приступе потребним информацијама иако нису за рачунаром. Они верују да мобилне апликације могу да побољшају њихов приступ информацијама. Прилагођавање мобилне технологије различитим врстама мобилних апликација може да задовољи информационе потребе сваког новог корисника.

Библиотеке и библиотекарe за кориснике мобилних уређаја

интегришу библиотечки каталог под називом Web OPAC, затим корисничке налоге, радно време библиотеке, правила и прописе, огласну таблу, билтене, предстојећа предавања и радионице и још много тога. Креирање мобилне веб-странице библиотеке одлична је прилика за библиотеке и библиотекаре да трансформишу библиотечке услуге у складу са најновијим технолошким трендовима. Преко мобилне апликације може се приступити електронским ресурсима библиотеке. Употребом мобилних апликација у библиотечком сектору као средства за повезивање библиотека са њиховим корисницима, библиотеке ће моћи да допру до већег броја корисника, што резултира јачом и бољом онлајн заједницом [18].

У наредном сегменту биће приказане неке мобилне апликације намењене библиотекарима које нуде различите услуге њиховим корисницима.

LibAnywhere: LibAnywhere (www.libanywhere.com) апликација омогућава корисницима да приступе информацијама везаним за библиотеку, као што су каталози, радно време, огранци и догађаји, као и да ступе у контакт са библиотекарима информаторима. Доступна је за мобилне уређаје који раде на Епловом iOS-у и уређаје који раде на Андроид платформи. Постоји и верзија компатибилна са било којим уређајем који може да приступи интернету [20]. Сама апликација је доступна за преузимање бесплатно.

Catch: Catch (<https://catch.com>) нуди бесплатне и плаћене апликације за Епл iOS и Андроид мобилне уређаје. Апликације омогућавају корисницима да праве белешке (текстуалне, гласовне или видео) и чувају их у „складиштима”. Основни пакет корисницима нуди три складишта која могу бити лична или се могу делити са другим корисницима, као и 70 MB садржаја месечно [21].

EverNote: EverNote (<http://evernote.com>) сличан је Catch-у по томе што омогућава корисницима да похрањују белешке и синхронизују их на више мобилних уређаја и персоналних рачунара. Међутим, EverNote омогућава корисницима да сачувају више од обичних бележака; они могу да сачувају пуне веб-странице или делове страница исецањем. Корисници могу да фотографишу помоћу уграђених камера својих мобилних уређаја или да снимају микрофонима својих мобилних уређаја и да сачувају те датотеке у својој EverNote апликацији. EverNote омогућава корисницима да сарађују са другима тако што деле своје белешке. Апликација је бесплатна и за Андроид и Епл iOS уређаје. Корисници могу да узму и премијум пакет за око 5 \$ или 3 £ месечно односно 45 \$ или 29 £ годишње. Премијум верзија омогућава корисницима да читавају више докумената сваког месеца,

прегледају претходне верзије бележака и ефикасније сарађују омогућавајући и другим корисницима да уређују белешке [22].

Inspiration Maps: Inspiration Maps (<https://itunes.apple.com/us/app/inspiration-maps/id510173686?mt=8>) доступне су за Епл iOS мобилне уређаје и посебно су осмишљене као едукативни алат за Ајпед. То је сјајна апликација за креирање мапа ума и других дијаграма. Апликација отприлике износи 9,99 \$ или 6,6 £ тако да представља новчани издатак ако би сваки студент појединачно желео да је купи. Међутим, попусти су доступни путем Епловог плана куповине у едукативне сврхе [23]. Постоји и једноставнија верзија коју корисници могу бесплатно да испробају пре куповине комплетне апликације.

EasyBib: EasyBib (www.easybib.com) бесплатна мобилна апликација, доступна за Епл iOS и Андроид мобилне уређаје, омогућава корисницима да креирају библиографије користећи МЛА (MLA – *Modern Language Association*), АПА (APA – *American Psychological Association*) и Чикашки стил цитирања. Корисници могу једноставно да скенирају бар-код књиге помоћу уграђене камере свог мобилног уређаја како би додали податке о тој књизи на своју листу референци. Ако није доступан ниједан бар-код, корисници могу ручно да унесу податке о публикацији. EasyBib ће аутоматски ставити референцу у тачан формат МЛА, АПА или Чикаго, корисник једноставно бира који формат му је потребан. Корисници могу затим да пошаљу себи те референце на имејл и тако их користити где им је потребно [24].

Trello: Trello (<https://trello.com>), као одличан алат за сарадњу, омогућава корисницима да креирају картице с различитим задацима и организују их у различите листе према потребама. Картице могу да садрже датуме, рокове и белешке, а могу да се прикаче и документи, фотографије и видео-записи. Корисници могу да додају сараднике који имају могућност да прилажу своје белешке на картице и да раде заједно у реалном времену. Задаци могу да се доделе различитим сарадницима, а корисници могу да подесе да обавештења и подсетнике добијају и на имејл [25].

AccessMyLibrary: AccessMyLibrary (www.gale.cengage.com/apps/aml/CollegeLibrary) бесплатна мобилна апликација, доступна Андроид и Епл iOS корисницима, функционише у сарадњи са базама података библиотеке на колеџу или универзитету. Студенти и наставници се пријављују са својим универзитетским имејл адресама како би приступили мрежним ресурсима који су им на располагању преко Гејл (Gale) платформе. То омогућава студентима да пронађу чланке у пуном формату из електронских часописа и других научних публикација и читају их на својим мобилним уређајима.

ArticleSearch: ArticleSearch(<https://itunes.apple.com/us/app/articlesearch/id401914624?mt=8>) бесплатна је мобилна апликација осмишљена за Епл iOS уређаје. Корисницима омогућава да претражују научне чланке и друге академске публикације. Корисници могу да обављају основне или напредне претраге, да читају сажетке, па чак и да добију цео текст чланака. Они могу да сачувају чланке или да их деле са другима путем имејла или текстуалне поруке [26].

Reference Manager Mobile Apps: Софтвер за управљање референцама, цитатима или личном библиографијом представља софтвер који научници и аутори могу да користе за чување и каснију употребу библиографских референци.

Овај софтвер вам помаже да:

- Увозите референце из својих омиљених база података и веб-страница.
- Направите и организујте библиографије.
- Форматирате референце за радове.
- Водите белешке о чланцима и сачувате их у својој збирци цитата; сачувате и организујете PDF документе, снимке екрана, графиконе, слике и друге датотеке за своје истраживање.

Постоје и следеће мобилне апликације са софтвером за управљање библиографским референцама:

Zotero: Zotero (zotero.org) софтвер за управљање референцама налази се у отвореном приступу. Мобилна верзија омогућава приступ и уређивање Zotero библиотеке на таблету или мобилном телефону. Опција Zotero Bookmark омогућава чување ставке из претраживача на мобилном уређају директно на ваш Zotero налог. Иако нема званичних Zotero апликација за мобилне уређаје, постоји неколико посредних решења као што су: Андроид апликације Zandy, Zojo, Zed Lite и друге.

Mendeley: Mendeley (mendeley.com) алат омогућава управљање референцама и PDF документима, безбедан приступ на било ком рачунару путем десктоп клијента, веб-претраживача или путем мобилне апликације. Ваша библиотека је сачувана у клауду и увек је доступна.

ReadCube: ReadCube (<https://www.readcube.com>) један је од новијих програма. Корисници овог програма могу да претражују PubMed и Гугл Академик (Google Scholar) из самог програма. Корисници могу да остављају белешке у PDF документе док их читају и касније те своје напомене могу да претражују. Ову апликација може да се скине са Гугл Плеј продавнице (Google Play Store).

EndNote: EndNote (<http://endnote.com>) представља комерцијални софтвер, базиран на претплати. Креирала га је компанија Томсон Ројтерс (*Thomson Reuters*) и користи се за управљање референцама. EndNote је десктоп програм заснован на вебу. Најновија верзија ове апликација доступна је за Ајпед и Ајфон на адреси <https://apps.apple.com/us/app/endnote/id593994211>.

E-Resource Publisher/Aggregators App: Примена мобилних апликација омогућава лак и константан приступ електронским ресурсима. У технолошкој ери или ери информација употреба електронских ресурса у академском свету постала је уобичајена на дневном нивоу. Корисници могу лако да комуницирају и да преузимају информације у пуном тексту у електронском облику. Многи издавачи и агрегатори развили су мобилне апликације ради лакшег приступа, али и ради лакшег ажурирања података.

ACS Journals: Америчко хемијско друштво (*The American Chemical Society*) лансирало је мобилну апликацију под називом ACS Mobile. Ова апликација користи Еплове и Андроид платформе, а када је повезана путем интернета омогућава приступ пуном тексту. Апликација је доступна на адреси <http://pubs.acs.org/page/tools/acsmobile/index.html>. Корисник може да приступи новим ACS ASAP чланцима из 40 рецензираних ACS часописа, најновијим вестима из *Chemical & Engineering News Online*, филтрирању и претраживању, офлајн читању, персонализацији.

RSC Journals: Краљевско хемијско друштво (*The Royal Society of Chemistry*) користи апликацију под називом RSC Mobile. Ова апликација користи Еплове и Андроид платформе, и омогућава приступ пуном тексту када је повезана путем интернета. Апликација је доступна на адреси <http://www.rsc.org/Publishing/Platform/RSCMobile.asp>

ScienceDirect: Елзевиер (Elsevier) водећи је светски издавач публикација из области физике и инжењерства, биологије и хемије, науке о здрављу, друштвених и хуманистичких наука. Регистровани корисници Епла и Андроиде могу да користе SciVerse комерцијалну мобилну платформу. Апликација је доступна на адреси <http://www.info.sciverse.com/sciverse-mobile-applications/overview>.

Неки други издавачи попут Спрингера (мобилна апликација: Springerlink) и EBSCO агрегатора (мобилна апликација: EbscoHost) имају мобилне апликације за једноставније коришћење универзума знања.

Закључак

У овом раду приказане су мобилне апликације и њихове карактеристике, као и предности које пружају библиотекарама, али и корисницима. У чланку је дат преглед неколико мобилних апликација које могу да буду од користи библиотекарама.

Literatura

1. Ben-Zvi, D. (2000) Toward understanding the role of technological tools in statistical learning. *Mathematical Thinking and Learning*, 2(1-2), 127-155.
2. International Telecommunications Union, Market Information and Statistics Division Telecommunication Development Bureau, "ITU estimates two billion people online by end 2010," news release, October 19, 2010, International Telecommunications Union. Retrieved from www.itu.int/net/pressoffice/press_releases/2010/39.aspx (accessed March 9, 2011).
3. International Telecommunications Union, Market Information and Statistics-Division Telecommunication Development Bureau, "ITU sees 5 billion mobile subscriptions globally in 2010," news release, February 15, 2010, International Telecommunications Union. Retrieved from www.itu.int/net/pressoffice/press_releases/2010/06.aspx (accessed March 9, 2011).
4. CompTIA. 'Healthcare Practices Embrace Mobile Technologies, New CompTIA Research Reveals. Retrieved from http://www.comptia.org/news/pressreleases/11-1116/Healthcare_Practices_Embrace_Mobile_Technologies_New_CompTIA_Research_Reveals.aspx (accessed: January 7, 2011).
5. Zhu, W., Marquez, A., & Yoo, J. (2015). Engineering economics jeopardy! Mobile app for university students. *The Engineering Economist*, 60, 291-306.
6. Glassman, N. R. (2012). The mobile medical library: Is there an app for that?. *Journal of Electronic Resources in Medical Libraries*, 9(2), 147-154.
7. Connolly, M., Cosgrave, T., & Krkoska, B. B. (2011). Mobilizing the library's web presence and services: A student-library collaboration to create the library's mobile site and iphone application. *The Reference Librarian*, 52, 27-35.
8. Griffey, J. (2011). *Mobile technology and libraries*. New York: Neal-Schuman.
9. Hanson, C. W. (2011). Libraries and the Mobile Services. [Special issue]. *Library Technology Reports*, 47(2).

10. Ragon, B. (2009). Designing for the mobile web. *Journal of Electronic Resources in Medical Libraries* 6(4), 355- 361. doi: 10.1080=15424060903364875. https://mobidev.biz/blog/11_key_features_of_a_successful_mobile_app#sthash.mcqn9TpD.dpuf
11. <http://thenextweb.com/entrepreneur/2012/12/16/13-musthave-features-for-your-business-mobile-app/11/>
12. Tay, A. (2010). Library mobile apps vs. web apps: Some analysis. *Musings About Librarianship*. Retrieved from <http://musingsaboutlibrarianship.blogspot.com/2010/09/library-mobile-apps-vs-web-apps-some.html> (accessed: January 17, 2012).
13. Jobe, W. (2013). Native Apps vs. Mobile Web Apps. *International Journal of Interactive Mobile Technologies*, 7(4). Retrieved from <http://dx.doi.org/10.3991/ijim.v7i4.3226>
14. <https://www.nngroup.com/articles/mobile-native-apps/>
15. <https://msdn.microsoft.com/en-us/magazine/dn818502.aspx>
16. <https://www.cognizant.com/InsightsWhitepapers/HybridMobile-Application-Analysis-and-Guidelines-codex888.pdf>
17. Du, Y. (2015). Information use and barriers on a mobile app in distance learning. *Journal of Library & Information Services in Distance Learning*. Retrieved from [http:// dx.doi.org/10.1080/1533290X.2015.1052608](http://dx.doi.org/10.1080/1533290X.2015.1052608)
18. <http://www.ala.org/offices/sites/ala.org.offices/files/content/oitp/publications/policybriefs/mobiledevices.pdf>
19. Library Anywhere. Retrieved from www.libanywhere.com
20. Catch, Pricing. Retrieved from <https://catch.com/learn-more/pricing/>
21. Evernote, Premium. Retrieved from <http://evernote.com/premium/>
22. iTunes, Inspiration Maps. Retrieved from <https://itunes.apple.com/us/app/inspiration-maps/id510173686?mt=8>
23. EasyBib. Retrieved from www.easybib.com/kb/index/view/id/119
24. Trello, Tour. Retrieved from <https://trello.com/tour> (accessed:13 February 2013).
25. iTunes, Article Search. Retrieved from <https://itunes.apple.com/us/app/articlesearch/id401914624?mt=8>
26. Pocket. Retrieved from <http://getpocket.com/apps/>

Ajay Shanker Mishra

IISER Bhopal, Madhya Pradesh, India
ajaym@iiserb.ac.in; amajaybhai@gmail.com

Jai Krishna Jha

IISER Bhopal, Madhya Pradesh, India
jkjha@iiserb.ac.in

Sachin Kumar Umre

U. G. College, Bohani, Madhya Pradesh, India
umresachin@gmail.com

MOBILE APP AND THE LIBRARY SERVICES

Abstract: This paper presents brief introduction about the Mobile application technology and its use in library services. The paper also review types of mobile app, mobile apps for librarians and information professionals community, highlighting specific apps that are available to librarians and briefly describing the salient features of app as well as the benefits and potential drawbacks. Author trying to notes important considerations, such as security, reliability, availability, and cost, of which library information professionals need to be aware prior to using mobile apps in their instruction. This paper also discusses the many aspects why we mobilized? And the future plan.

Keyword: Mobile Apps, Library Apps, Reference Apps, Mobile Learning, Mobile Devices, Mobile, Iphone, Goals and Strategy.

Ajay Shanker Mishra, Jai Krishna Jha, Sachin Kumar Umre
“Mobile App and the Library Services”,
International Journal of Information Libraries & Society
Vol. 6, Issue 1 (July 2017): 27-32.

Са енїлескої їревела Оливера Кривошић

Пракса

Xiaoxi He

Hangzhou Public Library,
Hangzhou, China
alibi_jo@163.com

Стручни рад

UDK 027.022:004.4(510)

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.1.5>

INNOVATIVE PRACTICE OF A MODERN PUBLIC LIBRARY – TAKE HANGZHOU PUBLIC LIBRARY AS AN EXAMPLE

Abstract: Established in 1958, the Hangzhou Public Library has developed into a modern library over the past 60 years committed to serving over 9 million residents of the city of Hangzhou. Focusing on the stated goal of “a library for ordinary people and a large study for citizens”, the library acts as a pilot among the other libraries in China. This article summarized its three dimensions of work - connecting with libraries overseas, innovating library services in digital time, and the theme branch strategy established in 2008 – and presents activities and programs which support these goals.

Keywords: Hangzhou Public Library, international exchange, innovative services, theme branch.

The founding of the Hangzhou Public Library (HPL) was announced on July 1, 1958, in the auditorium of the then Provincial Hangzhou Girls' Middle School. Affiliated at that time to Xinhua Bookstore, the HPL was located in a meeting room on the second floor of the bookstore, and soon it was relocated to Jianren Lane because the ever-growing population of users went beyond its capacity. In 1986, the HPL was relocated again to a dedicated and all-functional building, marking its shift from the traditional book loans to cultural services of a higher level. In October 2008, a modern complex, with a total area of 43,860 square meters in Jiefang Road, was erected. The new library, right in the Qianjiang CBD of Hangzhou, houses a collection of 5.8 million books and boasts 2,200 seats. It has a full range of facilities including reading rooms, exhibition halls, multipurpose halls, meeting rooms, audio rooms, etc. The year of 2008 stands out as a notable landmark in the HPL's development, not only because the new building enabled it to accommodate more users, with daily visits of 10,000 averagely, but also because since that year the HPL has put forward several

planned goals - connecting with libraries overseas, innovating library service in digital time, and the theme branch strategy, together with long-term programs that still exist, which has made the HPL of today.

Connecting with Libraries Overseas

At the end of March 2019, HPL welcomed a guest from the UK, Andrea Ellison, the chief librarian of the Leeds Central Library, whose visit this time was driven by the agreement to be signed between two libraries for the future cooperation. In early September 2019, two librarians from the Milan Public Library (MPL) in Italy, as the third exchange group between two libraries, were sent to Hangzhou for a thirty-day exchange. The first group consisted of two MPL librarians who were sent to the HPL in 2016, and then two HPL librarians were sent to the MPL in 2017.

The HPL's first step to connect with overseas libraries was taken in 2011, when *The Image of the West Lake*, a program aimed at promoting local and Chinese culture to the world, was launched. The program started with book exchange, by sending the books covering Chinese and Hangzhou themes to overseas libraries with a *The Image of the West Lake bookshelf set inside*. Upon international sister city program of the Hangzhou Municipal Government and acquaintances HPL has got during international conferences like IFLA WLIC and OCLC, the Stockholm City Public Library in Sweden, the Nekrasov Library in Russia, the Boole Library of the University College Cork in Ireland, the Indianapolis Public Library in the US, and the Gifu City Chuo Library in Japan became the first libraries joining *The Image of the West Lake* program, which produced subsequent interactions of all kinds such as librarian exchange and multicultural communication events, and at the same time laid a foundation for partnerships to be built with other libraries afterwards.

In the past years, the HPL has built partnerships with 14 libraries in foreign countries and regions, upon which 30 HPL librarians visited Germany, Ireland, Russia, Sweden, the USA, Japan, and other countries, and the HPL received more than 20 exchange librarians from all over the world. Besides, by taking advantage of the existing relationships, some cooperative events were held to introduce the culture to each other through exhibitions, reading activities, and online interactions.

Partnerships built with overseas libraries have produced something unexpected, namely, a worldwide network, the power of which was being recognized through an exhibition in 2016, the year China hosted the G20 Summit

in Hangzhou. Considering the city would receive full attention from all around the world at that time, the HPL intended to launch an *Ordinary Hangzhou* exhibition program for city promotion. After the idea was proposed, a total of 11 partner libraries responded to participate in the program and finally, 55 photos taken by Hangzhou citizens and a ten-minute documentary about Hangzhou were exhibited in these libraries during G20 Summit.

Due to connections with libraries around the world, the HPL keeps itself updated timely with information in the library field, and at the same time builds a path to “go out” and “bring in” functioning as a bridge between Hangzhou and the outside world.

Innovating Library Services in Digital Time

With one of China’s largest internet company Alibaba based in Hangzhou, public services in the city are transformed in forms and contents. By realizing the importance to innovate services to better meet the real-time demand of the public, the HPL actively cooperates with internet companies and realizes traditional programs in new ways.

The Alipay Sesame Credit-Based Library Service

On July 17, 2012, the *State Council of the People’s Republic of China* approved the agreement to adjust the member units and main responsibilities of the inter-ministerial joint conference for the construction of a *social credit system*.² In 2014, the *Planning Outline for the Construction of Social Credit System (2014-2020)* was issued and on July 18, 2017, guided by the *National Development and Reform Commission*, the *Summit on Credit City Development in China* hosted by the Xinhua News Agency and the Hangzhou Municipal Government was opened.³

¹ L. Rui, “Zouchuq qingjinlai-hangzhou tushuguan guoji jiaoliu xiangmu de shijian yu tansuo” (“Go out and Bring in: Practice and Exploration of the International Exchange Project of Hangzhou Library”), *Tushuguan yanjiu yu gongzuo (Library Science Research and Work)*, vol. 173, 11 (2018): 7-11, DOI: CNKI:SUN:TSGY.0.2018-11-002.

² Yuandiancredit (ed.), *Shehui xinyong ti’xi jianshe zhi “dili fenjin de wunian” (The inspiring five years of the construction of social credit system)*, https://www.creditchina.gov.cn/xinyongyanjiu/xinyongyanjiuhuicui/201712/t20171201_98144.html (accessed 7. 4. 2018).

³ Guotu yanjiuyuan (Research Institution of National Library of China) (ed.), “Shanghai tushuguan fachu guonei shouzhang xinyongjiehsuka” (“The first credit reader card was issued by Shanghai Library”), *Guojia tushuguan xuekan (Journey of the National Library of China)* vol. 28, 6 (2014): 113.

In 2014, the Alipay Sesame Credit was introduced to public library communities for the first time⁴, putting forward a concept of credit-based library service which is provided with reference to users' credit scores given by a third party. Since April 23, 2017, the HPL has started to combine public library service with the Alipay Sesame Credit. Based on an advanced information technology system, the credit service includes cancelling registration fee by credit score, borrowing and reading books online, listening to audiobooks via a personal internet platform, and door-to-door book-delivery, which means that the HPL users can enjoy these services by only installing the Alipay application on their mobile phones. On September 2, 2017, this service has enlarged the user group by dropping the access credit score to 550, which is the setting start score of Sesame Credit. The number of newly registered users supported by the new policy is almost 30,000. The annual online borrowing reaches up to 7,000 transactions.⁵

Taking advantage of the internet personal credit platform, the credit service has not only saved the cost of the self-built system but also innovated the service to inspire users' good reading behaviors, and to contribute to the construction of social credit system.

Happy to Read Program

Happy to Read program started three years ago. In February 2016, a coverage titled by *What! Books in the Bookstore Can Be Taken Back Home Free of Charge* attracted people's attention [5], which could be considered as the first appearance of the *Happy to Read* program in the public. With an application installed on mobile phones, the program enables the HPL users to take books back home free of charge by only swiping their mobile phones in partner bookstores. Besides, the application also supports exchanging books among HPL users by swiping mobile phones without going to the library.

Happy to Read program sets several rules: (1) reference books, textbooks, journals, magazines are not in the list of the program; (2) the annual quota for each user is no more than 36 books; (3) the book can only be chosen when its duplicates are under the limit in the HPL; (4) the price of each chosen book is

⁴ W. Zhang, "Hulianwang+' shidai xia gonggong tushuguan yuedu tuiguang fuwu tantao" ("Discussion on reading promotion services of public libraries in Internet plus era: take Hangzhou Public Library as an example"), *Tushuguan yanjiu yu gongzuo (Library Science Research and Work)* vol. 39, 1 (2018): 65-68.

⁵ X. Shen, "Nani! Hangzhou xinhua shudian de xinshu keyi mianfei jiehuijia kan" ("What! Books in Bookstore can be Taken Back Home Free of Charge"), <http://shanghai.xinmin.cn/msrx/2016/02/04/29461968.html> (accessed 20. 8. 2019).

no more than 150 RMB; (5) chosen books must be finally returned to the HPL.

Based on modern technologies and social resources, *Happy to Read* program increases people's interest to read and, more importantly, it transforms library users from passive recipients to the ones involved in the collection development of the HPL. The program has already had five partner bookstores all over the city and has served 46 thousand users with 370 thousand transactions.

Online Book Club

Online Book Club aims to provide a platform for peers in different countries to meet, talk, and share. It takes advantage of connected libraries worldwide to find youth in their city and produces a meeting together for one specific text discussion. The main purpose of the program is to help young people today understand people from different cultures and countries better.

There are six simple steps to organize a meeting, most of which are operated online:

STEP 1: Two libraries search for participating groups in their cities;

STEP 2: Two groups decide the exact time to meet online;

STEP 3: Two libraries together decide on a text (poems, one paragraph in a book, lyrics) for discussion and send it to groups two weeks in advance;

STEP 4: Groups prepare an introduction (to simply introduce their homeland, city, and culture), as well as the study of the text;

STEP 5: Online meeting.

In March 2019, the first activity of the program was successfully held in the cyber world connecting students from Zhejiang International Studies and students from Tallin Lilleküla Gymnasium based on months of communications between the Tallinn Central Library and the HPL. The chosen text was a piece of poetry *The White World* by Chinese poet Jidi Majia which is available both in Chinese and Estonian. The second activity is being planned by the HPL and the Gifu City Chuo Library in Japan with a chosen novel by Japanese writer Naoki Matayoshi.

Theme Branch Strategy

On May 5, 2019, the Piano Branch of the HPL was officially opened in the northern part of the city. Located inside the Langlang Art World, the studio of the Chinese concert pianist Lang Lang who has performed with leading

orchestras in the USA, Canada, and Europe, the Piano Branch has a collection of over 2,000 books, primarily consisting of piano teaching materials, music scores, and biographies of musicians. This Branch is built in a typical way the HPL develops its branches, with venue provided and operation expenses covered by cooperative organizations and institutions, such as Langlang Art World in this case, and collection, staff, and library service provided by the HPL.

Since 2008, based on the progress the HPL has made in the creation of public library service system around the city, it has taken an evolutionary path in building its branch libraries by themes, to better satisfy diversified and specialized needs of the public, and further enrich the content and mode of the public library service system, with the support of the city government and social resources. Up to now, there are 20 theme branches scattered all around Hangzhou - the City Life Branch, the Music Branch, the Film Branch, the Buddhism Branch, the Sports Branch, the Science and Technology Branch, the Environment Branch, the Tea Culture Branch, etc.

Slightly different from the purpose of general libraries, namely, to provide services meeting the common needs, the theme branches are built to meet different demands in a fast-changing society in the first place, and then to make professional subdivided information and knowledge reach more general audience.⁶

Various kinds of library services and programs are carried out, all of which in the best way cover specific themes. For example, through the *Hangzhou Citizens Choir Institution* program in the Music Branch, by regularly recruiting students from the general audience and giving training sessions twice a week in the past nine years, two strong choirs have been formed. In 2013, its adult choir won the Gold Award in Zoltan Kodaly International Choir Festival in Budapest and, its children choir won the Gold Award in World Youth & Children's Choir Festival in Hong Kong in 2019; the Environment Branch, established in cooperation with the Hangzhou Environment Group in 2016, organizes recycling events in waste transfer stations around the city throughout the year and gradually has developed into a base for environmental education to serve local schools and families; the Buddhism Branch, located in temple area of Hangzhou, has a collection of 10,000 books including Buddhist scripture, Buddhist academic works, Buddhist art,

⁶ J. Zhu, "Gonggong tushuguan tese fuwu de shijian yu tantao" ("Practice of and Discussion on the Development of Characteristic Service in Public Libraries: Taking the Hangzhou Public Library's Sports Branch as an Example"), *Tushuguan zazhi (Library Journal)* vol. 38, 4 (2019): 56-60, DOI: 10.13663/j.cnki.lj.2019.04.011.

etc. It holds Buddhism related salons, lectures, and exhibitions regularly and builds a platform for people who are interested in Buddhist culture and those who study the history of Hangzhou in which the role of Buddhist culture cannot be neglected.

References

1. Guotu yanjiuyuan (Research Institution of National Library of China), ed. „Shanghai tushuguan fachu guonei shouzhang xinyongjiehsuka” („The first credit reader card was issued by Shanghai Library”). *Guojia tushuguan xuekan (Journey of the National Library of China)* vol. 28, 6 (2014): 113.
2. Rui, L. „Zouchuqu qingjinlai-hangzhou tushuguan guoji jiaoliu xiangmu de shijian yu tansuo” („Go out and Bring in: Practice and Exploration of the International Exchange Project of Hangzhou Library”). *Tushuguan yanjiu yu gongzuo (Library Science Research and Work)* vol. 173, 11 (2018): 7-11. DOI: CNKI:SUN:T-SGY.0.2018-11-002.
3. Shen, X. *Nani! Hangzhou xinhua shudian de xinshu keyi mianfei jiehuijia kan (What! Books in Bookstore can be Taken Back Home Free of Charge)*, 2016. <http://shanghai.xinmin.cn/msrx/2016/02/04/29461968.html> (accessed 20. 8. 2019).
4. Yuandiancredit, ed. *Shehui xinyong ti'xi jianshe zhi „dili fenjin de wunian” (The inspiring five years of the construction of „social credit system”)*, 2017. https://www.creditchina.gov.cn/xinyongyanjiu/xinyongyanjiuhuicui/201712/t20171201_98144.html (accessed 7. 4. 2018).
5. Zhang, W. „Hulianwang+ shidai xia gonggong tushuguan yuedu tuiguang fuwu tantao” („Discussion on reading promotion services of public libraries in *Internet plus era*: take Hangzhou Public Library as an example”). *Tushuguan yanjiu yu gongzuo (Library Science Research and Work)* vol. 39, 1 (2018): 65-68.
6. Zhu, J. „Gonggong tushuguan tese fuwu de shijian yu tantao” („Practice of and Discussion on the Development of Characteristic Service in Public Libraries: Taking the Hangzhou Public Library's Sports Branch as an Example”). *Tushuguan zazhi (Library Journal)* vol. 38, 4 (2019): 56-60. DOI: 10.13663/j.cnki.lj.2019.04.011.

Сијаоси Хе

Јавна библиотека у Хангџоу, Кина

alibi_jo@163.com

ИНОВАТИВНА ПРАКСА ЈЕДНЕ МОДЕРНЕ ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ – ПРИМЕР ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ ГРАДА ХАНГЦОА

Сажетак: Основана 1958. године, Јавна библиотека у Хангџоу се током последњих 60 година развила у модерну библиотеку која је на услузи становницима девето-милионског града Хангџоа. Фокусирајући се на постављени циљ „библиотека за обичне људе и велика радна соба за све грађане”, ова библиотека представља узор другим библиотекама у Кини. Чланак сажето представља три димензије рада – повезивање са библиотекама у иностранству, иновирање библиотечких услуга у дигиталном добу, и стратегију развоја тематских огранака која је утврђена 2008. године, као и активности и програме који подржавају постизање задатих циљева.

Кључне речи: Јавна библиотека у Хангџоу, међународна размена, иновативне услуге, тематски огранак.

Примљено: 4. септембра 2019.

Исправке: 30. септембра 2019.

Прихваћено: 7. новембра 2019.

Горана Стевановић
Народна библиотека Србије
gorana.stevanovic@nb.rs

Стручни рад
UDK 025.171:027.54(497.11)
741.5:929 Клас А.
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.1.6>

ЗАОСТАВШТИНА АЛЕКСАНДРА КАРАКУШЕВИЋА КЛАСА У НАРОДНОЈ БИБЛИОТЕЦИ СРБИЈЕ

Сажетак: Александар Клас био је знаменити српски карикатуриста, графички дизајнер и илустратор, чија је делатност обележила другу половину 20. века. У току 2019. године Народна библиотека Србије добила је вредан поклон, личну библиотеку и преко 6.500 карикатура, плаката, личних фотографија, збирку уметничких слика и архивске грађе који су, према жељи наследника, формиранни као *Заоставштина Александра Каракушевића Класа*. У раду су истакнути најважнији аспекти и проблеми који се тичу пријема грађе, њене класификације, библиографско-каталошке и физичке обраде, као и начина њеног чувања и смештаја у Одељењу посебних фондова НБС. Поменути су предстојећи планови и активности којима је за циљ промовисање и скретање пажње јавности на вредност и значај ове *Заоставшине*.

Кључне речи: Александар Каракушевић Клас, карикатура, Графичка збирка НБС, поклон, заоставштина, библиотечка грађа.

Уводне напомене

Главни начини набавке уметничких артефаката који чине саставни део библиотечких збирки јесу куповина и поклони који су регулисани правним оквирима. Како се наводи у Закону о библиотечко-информационој делатности, библиотечка грађа је носилац духовног, интелектуалног, уметничког књижевног, стручног или другог садржаја намењеног за комуникацију међу људима, за размену идеја и унапређење знања.¹ Поклони

¹ Закон о библиотечко-информационој делатности, 52/2001-3.

представљају важну компоненту библиотечких активности у формирању ликовних колекција и збирки. Смернице дефинисане у раду америчких ауторки *Gifts for the Collections: Guidelines for Libraries* фокусирају се на донације библиотечким збиркама, било да су проактивно или пасивно стечене. Према њима, препорука је да веће библиотеке развију јасне процедуре везане за руковање и валоризацију поклона које добијају. Сврха ових смерница јесте документовање најбољих пракси библиотека широм света приликом прикупљања и прихватања поклона и донација материјала за своје колекције.² Са друге стране у библиотекама се формирају легати и библиотеке-целине уметника,³ а задатак библиотекара јесте да утврде, евидентирају и вреднују информације о њима.⁴

Народној библиотеци Србије предате су на вечно чување и бригу заоставштине и легати истакнутих личности – песника, приповедача и романисијера Милоша Црњанског, књижевника, глумца, покретача и уредника међународног књижевног часописа *Зеница* Љубомира Мицића, сликарке и академике Љубице Цуце Сокић, професора и филолога Веселина Чајкановића, сестара Љубице и Данице Јанковић утемељивача наше етнокорелогичке и етномузикологичке, етнологичке и фолклористичке Тихомира Ђорђевића, и др. Основу ових богатих колекција чине личне библиотеке које упућују на интересовања, образовање и афинитете својих власника, али и она врста некњижне грађе која ближе осликава њихове личности, а чине је: рукописи и преписке, фотографије, музикалије, лична и службена документа, сликарски прибор, делови одеће и намештаја. У Одељењу посебних фондова налази се још до краја необрађена уметничка заоставштина Иве Етеровића, прослављеног и највише награђиваног фотографа са простора бивше Југославије, која садржи оригиналне фотографије, дијапозитиве, рукописе монографија припреманих за штампу, као и неколико познатих, припремљених и већ реализованих изложби.

У мају 2019. године Народна библиотека Србије примила је вредан поклон – ликовна дела из области примењене графике, као и личну библиотеку, које су припадале великом српском и југословенском карикатуристи Алек-

² Kay Ann Cassell, et al., "Gifts for the Collections: guidelines for Libraries", *IFLA Professional Reports* (2008): 1.

³ Светлана Мирчов, „Библиотеке целине и библиотеке легати“, *Гласник НБС* бр. 1 (2004): 11.

⁴ У периоду од 2009. до 2019. породица Гаталовић поклонила је Народној библиотеци Србије вредну личну библиотеку, предмете из атељеа, једну графичку мапу, неколико фотографија, аутопортрет и једну графику велике српске уметнице и академике Љубице Цуце Сокић.

сандру Каракушевићу Класу. Поклонодавац је син уметника Владимир Каракушевић, који је уступио радове свога оца са идејом да се богат и тематски разноврстан уметнички опус Александра Класа сачува као целина, учини доступним како стручној тако и најширој јавности и заштити од заборавља. Поклонопримац се према уговору о поклону обавезује да ће предмет поклона примити, сместити и чувати поступајући у складу са највишим стандардима архивистичке и библиотекарске струке, као посебну целину, под називом *Заоставштина Александра Класа* трајно у своме поседу, у Одељењу посебних фондова Народне библиотеке Србије. Иако поменути поклон није добио статус легата или библиотеке-целине, Класова заоставштина по свом обиму и вредности, несумњиво ће постати драгоцен извор за проучавање делатности дојана српке карикатуре и примењеног дизајна.

Александар Клас – карикатуриста и графички дизајнер

Александар Клас⁵ био је свестрана личност, уметник чије је поље деловања било првенствено усмерено на карикатуру, рекламну графику и дизајн, илустрацију и опрему књига, израду плаката, а у мањој мери и на штафелајно сликарство. Рођен је 1928. године у Скопљу, средњу школу похађао је у Краљеву и Чачку, а студије архитектуре у Београду.⁶ Карикатуриста чувеног хумористично-сатиричног часописа *Јез* постао је 1950. године, учећи од великана српске карикатуре и стрипа – Ђорђа Лобачева, Ивана Лучева и Милоша Ђирића.⁷ Од 1958. прикључио се редакцији недељног магазина *Илустрована Полиџика*, где је од почетка њеног формирања уређивао рубрику *Хумор*.⁸ Био је члан је УЛУПУДС-а од 1959, а 1987. стекао је звање истакнутог уметника.⁹ У богатој каријери дугој пола века приредио је 48 самосталних и преко 400 групних изложби, у периоду од 1952. до 1995, излажући своје карикатуре, плакате и слике у Београду, Скопљу, Грабову, Будви, Астију, Барију, Истанбулу, Паризу, Берлину, Бечу, Москви,

⁵ О животу и рада Александра Класа не постоји стручна монографија, обимнији каталог или озбиљнија ликовна студија.

⁶ Svetlana Isaković, *Aleksandar Klas* (Beograd: Muzej primenjene umetnosti, 1995), [2].

⁷ Б. О. „Уместо скалпела оштро перо: разговор са карикатуристом Александром Класом”, *Глас осигураника* (1995): 11.

⁸ Никола Кусовац, *Александар Клас: изложба карикаџура: Галерија НУБС, 18. II – 4. III 1991* (Београд: НУ „Браћа Стаменковић”, 1991), [2].

⁹ *Aleksandar Klas: slike i skulpture* (Kotor: Galerija centra za kulturu „Nikola Đonović”), [1].

Сиднеју, Сијени, Отави, Хелсинкију и Токију.¹⁰ Деветнаест пута био је члан међународних жирија у области карикатуре, а његови радови постали су део приватних и јавних ликовних збирки широм света: од Музеја карикатуре у Толентину, Музеја хумора и сатире у Грабову, Музеја карикатуре у Кнок Хесту у Белгији, преко Музеја карикатуре у Истанбулу и Базелу, до Музеја спортске карикатуре у Анкони и Музеја уметничке карикатуре у Варчелију. Класово име бележе три светске енциклопедије карикатуре и једна енциклопедији плаката, а током вишедеценијске каријере овенчан је високим наградама и међународним признањима, те је оправдано стекао титулу највише награђиваног карикатуриста на свету. Поменућемо премију *Cezare Marcorelli, Tore di Bronzo* које је освојио у Толентину (1971), прву награду на фестивалу ваздухопловне карикатуре у Земуну (1973), годишњу награду УЛУПУДС-а (1973), *Златно њеро Београда* за најбољу новинску илустрацију (1974), златну медаљу на *Бијеналу сјорџске карикајуре* у Анкони (1979), другу награду на *Салону свејске карикајуре* у Скопљу, и др. У црногорском листу *Побједа* из 1993, на питање новинара постоји ли неки тајни рецепт за успешну карикатуру, Клас одговара у свом маниру: „Стални рад, изграђивање своје личности и стила. По неколико нацртаних карикатура дневно без обзира да ли ће бити објављене или не!”¹¹

У Музеју примењене уметности у Београду, 1995. приређена је велика ретроспективна изложба Класових радова, на којој су била изложена решења за дизајн насловних страна часописа (*Јез, Полиџикин забавник*), плакати (рекламни, фестивалски и позоришни), примери графичког дизајна (знаци, меморандуми, омоти за плоче и календари), значке, карикатура (новинска, стрип карикатура, портретна, путописна и телевизијска, као и награђена) и илустрације у књигама и часописима (*Илусџирована Полиџика, Полиџикин забавник, Разјовори о језику*).¹² Изложена је и прва објављена карикатура у *Језу* из 1950, као и оне које је радио за друге листове и часописе, међу њима и за: *НИН, Полиџику, Вечерње новостџи, Раџио ТВ ревију, Полиџику Ексџрес* и страну периодику: швајцарски *Nebelspalter*, француски *Éclats de rire*, амерички *World Press Review*, руски *Извесџија*.

¹⁰ *Александар Клас* (Скопје: Светска галерија на карикатури, 1976), [1].

¹¹ Небојша Кнежевић, „Умјерени песимиста”, *Побједа* (1993): 8.

¹² Svetlana Isaković, [1–8].

После Класове смрти, његова кућа, недељник *Илустрована Политика*, покренула је велики међународни конкурс карикатура који је са поносом понео име најпознатијег *цршајуће новинара*, стасавајући у велику смотру која је из године у годину окупљала водеће светске карикатуристе.¹³

Врста и обрада библиотечке грађе

У Народној библиотеци Србије чува се 89 цртежа, четири новогодишње честитке, као и 88 илустрованих табли које је 1966. године А. Клас дизајнирао за књигу познатог путописца Тибора Секељија (Tibor Székely), а које су пре 2019. године откупом стигле у Графичку збирку. Према неким сазнањима у периоду од 1950. до 2009. Клас је објавио преко 30.000 карикатура¹⁴, а у новоформираној *Заоставштини* евидентирано је преко 6.500 његових цртежа. Ако имамо у виду да се у Графичко-ликовној збирци Матице српске у Новом Саду налази 87 плаката чији је графички дизајнер Александар Клас, док је у Народном музеју у Београду, заступљен са свега једном честитком и илустрацијом, није нескромно изнети претпоставку да у Народној библиотеци Србије у овом тренутку постоји најбогатија збирка радова овог уметника у нашој земљи.¹⁵

Када библиотека прихвати одређени поклон у виду заоставштине, на себе преузима обавезу да се о њему брине на прописани начин, да га стручно обради, физички заштити, чува у својим фондовима према одговарајућим стандардима, а потом и представи јавности резултате свога рада на збирци. Нарочита пажња приликом пријема обраћа се на физичко стање грађе, док је у случају *Заоставштине А. Класа* закључено да је примљени материјал у добром стању, а издвојени су примерци који су у мањој мери оштећени. Након пажљивог отпакивања грађе, пренете највећим делом из уметничког атељеа, која је без неког утврђеног реда и пописа била запакована у више обичних картонских кутија, извршена је селекција. Приспелу грађу прегледала су два библиотекара Графичке збирке НБС, и при томе је

¹³ Срђан Јовановић, ур. *Први међународни конкурс карикатура „Александар Клас“* (Београд: Политика, 2009), 1

¹⁴ *Aleksandar Klas: karikature: retrospektivna izložba: 100 karikatura nagrađenih u inostranstvu* (Podgorica: Muzeji i galerije Podgorice, 1995), 3.

¹⁵ Гордана Станишић, *Nobody is perfect: карикатура у делима југословенских уметника из збирке Народној музеја у Београду* (Београд: Народни музеј, 2013), 28.

издвојен део који библиотека треба да чува у складу са концепцијом својих фондова и предмета који се могу у договору са наследником Александра Класа, уступити другим институцијама или појединцима. Треба имати у виду да одређени део материјала који је добијен поклоном, по својим формалним карактеристикама, може више припадати установама као што су музеји или архиви.¹⁶

У наставку даљег рада на *Заоставишћини* фокус је стављен на истраживање уметничког и животног пута Александра Класа, што је било од велике важности при доношењу одлуке о ужој класификацији одабране грађе која ће се надаље чувати у фондовима НБС. У том смислу драгоцен извор чинили су каталози домаћих и страних изложби на којима је Клас узео учешћа, а потом и општији прегледи карикатуре, развоја штампе на југословенским просторима и графичког дизајна, који би нам дали смернице за даље кораке. Детаљно ишчитавање изложбених каталога и сачуваног прес-клипинга било је драгоцено за прецизније датовање Класових радова. Одлучено је да се формира неколико физички одвојених целина које на најпрегледнији начин осликавају поље деловања нашег карикатуристе и дизајнера. Те групе чине: оригиналне карикатуре, плакати, скице и цртежи везани за област примењеног дизајна, личне фотографије уметника, слике чији је аутор Александар Клас, као и мања збирка уметничких слика које је куповао и добијао на поклон, потом, прес-клипинг и архивска грађа која се односи на личну преписку уметника и позиве које је добијао за учешће на међународним смотрама карикатуре. Прес-клипинг садржи бројне интервјуе забележене у домаћим и иностраним часописима и новинама, које је Клас предано током година сакупљао. Значајан део поклона чине награде, повеће и признања којима је овенчан у земљи и иностранству. У оквиру личне библиотеке Александра Класа евидентиран је већи број ликовних каталога са изложби и међународних бијенала карикатуре. Донета је одлука да се библиотека А. Класа не сачува као библиотека-целина, већ да се монографске публикације прикључе редовном фонду и Графичкој збирци НБС, уколико су у питању ликовни каталози обима до 16 страна.

Због обима и разноврсности *Заоставишћине Александра Класа* и њеног рационалног чувања, одлучено је да се највећи део грађе обради кроз збирни запис, који се у библиотечкој пракси користи за вештачки формиране збирке.¹⁷ Такве збирке описују се у једном каталожком, то јест,

¹⁶ Kay Ann Cassell, 7.

¹⁷ Collection-level cataloging. (Washington, D.C.: Library of Congress, 1998), <http://www.loc.gov/catdir/cpsa/app-coll.html> (преузето 10. 6. 2020).

збирном запису а заједнички елементи, који међусобно повезују јединице најчешће се односе на: садржај, догађај, период, издавача, физички облик, порекло збирке и сл. Збирка се описује кратким библиографским описом са подацима, који је идентификују као целину, што је посебно погодно за обраду фонда рукописа, слика, фотографија, и плаката. Радећи са различитим облицима некњижне грађе, каталогизатор најбоље упознаје њене карактеристике, лакше одређује главни извор података, ауторство, елементе за материјални опис и садржај напомена којима ће пружити додатна појашњења јединица. За библиографски опис и идентификацију грађе *Заосйавшиџине* коришћен је стандард ISBD(NBM)¹⁸ за некњижну грађу, који одређује редослед елемената и утврђује систем интерпункцијских знакова у опису, при чему се најоучљивије специфичности у односу на монографске публикације уочавају код одређивања извора података, општих и посебних ознака грађе и подручја напомена које дају преглед садржаја.¹⁹ У библиографском опису општа ознака грађе наводи се у подручју стварног наслова и података о одговорности, иза наслова у угластим заградама; у нашем случају [*Сликовна ірађа*]. Овом приликом, поменућемо да термин *Сликовна ірађа* одступа од оног који је усвојен у преведеном издању ISBD(NBM)-а, који гласи – *Графичка ірађа*. Наиме, у библиографској обради Народне библиотеке Србије коришћени термин *Сликовна ірађа* сматра се адекватнијим називом за групу библиотечких некњижних јединица (фотографија, разгледница, плаката, графика итд.)²⁰ У циљу пружања што прецизнијих информација, као *ілавни извор* коришћени су подаци доступни са карикатура, плаката и фотографија, допуњени релевантним подацима (из изложбених каталога посвећених Александру Класу). Ти подаци у подручјима који не потичу са саме јединице (односе се најчешће на годину издавања) стављени су у угласте заграде. У подручју материјалног описа, коју чини посебна ознака грађе и опсег, наведен је физички број јединица. Оно што је такође специфично за библиографски опис некњижних јединица, које припадају групи *Сликовна ірађа* јесте напомена која пружа детаљнији опис предметног садржаја јединице, без субјективног оцењивања од стране каталогизатора. Током обраде цртежа, фотографија, разгледница, плаката који чине важан део *Заосйавшиџине А. Класа*, коришћење овог типа на-

¹⁸ ISBD(NBM) : међународни стандардни библиографски опис за некњижну грађу (Београд: Народна библиотека Србије, 2006), 13.

¹⁹ Јасмина Трифунац, „Примена ISBD(NBM) стандарда у Народној библиотеци Србије”, *Глас библиотеке*, бр. 19 (2012): 5–14.

²⁰ Исто.

помене било је важно, јер сам наслов и остали елементи описа често нису били довољни да би се идентификовала грађа, те се уз помоћ кратког описа садржаја она боље приближава кориснику (нпр. *Карикашуре Александра Класа на тему унутрашње политике са политиком аутора*). Попуњавање блока садржинске анализе омогућује тематски приступ збирци, те су бирани изрази који збирку сврставају у садржински сродну грађу. У блоку података о одговорности све јединице су третиране као дело индивидуалног аутора – Александра Класа. Вештачки формирана збирка инвентарисана је као целина и доноси скуп података који се односе на стање фонда (поље 996), а јединице грађе се због свог обима у каснијем процесу смештају у веће кутије или мапе. Према устаљеној библиотечкој пракси, када су у питању посебне збирке, уведене су нове ознаке подлокација у сигнатури АК формираној од иницијала имена Александар Клас. То су: АКГрз (фонд Александра Класа – цртежи, збирно), карикатуре су разврстане на основу часописа у коме су објављене и по типологији (портретне, социјалне, друштвене, спортске), када није било могуће утврдити извор у коме су публиковане²¹; АКДм (фонд Александра Класа – документациони материјал) укључује позивнице за отварање изложби и новогодишње честитке; АКПл (фонд Александра Класа – плакати) укупно 70, чији је графички дизајнер био Александар Клас; АКРг (фонд Александра Класа – разгледнице) које је слао и добијао од познаника и пријатеља; АКФ (фонд Александра Класа – фотографије) портрети, породичне, као и заједничке фотографије са отварања изложби и путовања.

Чување и коришћење

Место трајног чувања *Заоставшине А. Класа* је део депоа НБС у коме су смештене и друге збирке и грађа Посебних фондова (легати и библиотеке-целине, фонд фото-документа, књижевни и други рукописи и архивалије, гравире и ликовни материјал, картографска грађа). Депоновање прегледаног материјала врше надлежне особе, то јест, библиотекари запослени у Графичкој збирци, на начин који омогућава и осигурава прегледност, контролу и безбедност збирке по библиотечким, али и музеолошким принципима. С обзиром на то да је реч о сликовном материјалу, смештај и чување предвиђени су у складу са правилима и процедуром

²¹ Утиснут жиг на полеђини карикатура означава у ком часопису је објављена карикатура (*Илустрирована Политика, Јез, Језев цртани хумор*).

за такав тип грађе. Све новинске карикатуре формата (30x20 цм и мање) формиране су у групе од 200 јединица које су запаковане у одговарајуће омотнице, које су потом похрањене у бескиселинске архивске кутије које имају задатак да чувају и заштите овакав тип докумената, спречавајући биолошко, механичко и хемијско оштећење градива. На исти начин запакован је и документациони материјал (позивнице и честитке). Карикатуре са изложби, формата (70x50 цм и веће), упаковане су у заштитне кошуљице од финог бескиселинског полутранспарентног папира, који се користи за документе који захтевају посебну заштиту (у музејима, библиотекама и архивима). Плакати су запаковани у већу мапу и прикључени осталој грађи. Фотокопије карикатура, прес-клипинг, награде и фотографије смештене су привремено у обичне беле кутије, на којима је јасно назначен њихов садржај. Целокупна грађа из *Заостављенине* корисницима је већ у овом тренутку доступна преко електронског каталога НБС. На основу правилника о коришћењу библиотеке грађе, корисник упућује захтев водитељу Графичке збирке, који му доноси на увид тражену грађу, коју је могуће прегледати у читаоници Одељења посебних фондова, према већ устаљеној библиотечној пракси НБС.

У перспективи

Кроз радове Александра Класа, пратимо развојни пут југословенске и српске примењене уметности 20. века. Карикатуре, као најбројнији сегмент *Заостављенине*, специфичан су облик визуелног изражавања и комуникације путем сликовног модела. Атрактивност ове форме отвореног значења посредством ликовних средстава за исказивање и преношење друштвених и политичких порука, препознајемо и у делу других великана карикатуре са домаће уметничке сцене – Пјера Крижанића, Драгослава Стојановића, Сабахадина Хоџића и Зуку Џумхура такође заступљених у Графичкој збирци НБС.

Оно што ћемо пројектовати у ближој будућности, јесте тематска изложба на којој ће бити представљена најатрактивнија дела из збирке, на грађене карикатуре, са посебним освртом на период Класовог уметничког формирања (1949–1955) и ране радове који нису били познати јавности. У складу са концепцијом простора за ову намену, карикатуре ће бити изложене у централном холу Народне библиотеке Србије, у изложбеним витринама и на паноима. Остала пратећа грађа, коју чине албуми фотографија, часописи у којима је објављивао, скицен-блок, као и лични

предмети уметника, биће изложени у наменски прављеним изложбеним кубусима. Изложбу ће пратити и репрезентативан ликовни каталог који ће студиозније осветлити делатност Александра Класа, кроз историјски пресек развоја југословенске карикатуре обојен политичким и друштвеним превирањима 20. века. Да би се корисницима олакшао приступ ликовном материјалу, који је осетљив и незгодан за руковање, могућа је и дигитализација појединих делова збирке, као што је у претходном периоду учињено са графикама и цртежима уметника Љубомира Ивановића, Михаила С. Петрова, Ота Вагнера и Николаја Краснова у оквиру *Дигиталне библиотеке* НБС, формираној у складу са принципом отвореног приступа информацијама и знању. Кроз наведене видове презентације *Заоставшине Александра Класа* биће омогућен детаљнији и систематичнији увид у целокупно стваралаштво уметника свим истраживачима историје карикатуре и графичког дизајна.

Literatura

1. *Aleksandar Klas: karikature: retrospektivna izložba: 100 karikatura nagrađenih u inostranstvu*. Podgorica: Muzeji i galerije Podgorice, 1995.
2. *Aleksandar Klas: slike i skulpture*. Kotor: Galerija centra za kulturu „Nikola Đonović”.
3. *Aleksandar Klas*. Skopje: Svetska galerija na karikaturi, 1976.
4. B. O. „Umesto skalpela oštro pero: razgovor sa karikaturistom Aleksandrom Klasom.” *Glas osiguranika* (1995): 11. (na ćirilici)
5. Cassell, Kay Ann, Sharon Johnson, Judith Mansfield, Sha Li Zhang. “Gifts for the Collections: guidelines for Libraries”, *IFLA Professional Reports* (2008): 1.
6. Collection-level cataloging. (Washington, D.C.: Library of Congress, 1998). <http://www.loc.gov/catdir/cpsol/app-coll.html> (преузето 10. 6. 2020).
7. Isaković, Svetlana. *Aleksandar Klas*. Beograd: Muzej primenjene umetnosti, 1995.
8. Jovanović, Srđan, ur. *Prvi međunarodni konkurs karikatura “Aleksandar Klas”*. Beograd: Politika, 2009. (na ćirilici)
9. Knežević, Nebojša. „Umjereni pesimista”, *Pobjeda* (1993): 8. (na ćirilici)
10. Kusovac, Nikola. *Aleksandar Klas: izložba karikatura: Galerija NUBS, 18. II – 3. III 1991*. Beograd: NU „Braća Stamenković”. (na ćirilici)
11. Mirčov, Svetlana. „Biblioteke celine i biblioteke legati.” *Glasnik NBS* br.1 (2004): 11. (na ćirilici)
12. Stanišić, Gordana. *Nobody is perfect: karikatura u delima jugoslovenskih umetnika iz zbirke Narodnog muzeja u Beogradu*. Beograd: Narodni muzej, 2013. (na ćirilici)
13. Trifunac, Jasmina. „Primena ISBD(NBM) standarda u Narodnoj biblioteci Srbije”. *Glas biblioteke* br. 19 (2012): 5–14. (na ćirilici)
14. *Zakon o bibliotečko-informacionoj delatnosti* 52/2001. (na ćirilici)

Gorana Stevanović

National Library of Serbia

gorana.stevanovic@nb.rs

THE LEGACY OF ALEKSANDAR KARAKUŠEVIĆ KLAS AT THE NATIONAL LIBRARY OF SERBIA

Abstract: Aleksandar Klas was a famous Serbian cartoonist, graphic designer, and illustrator, whose activity marked the second half of the 20th century. In 2019, the National Library of Serbia received a valuable gift – his personal library along with over 6,500 cartoons, posters, personal photographs, and a collection of art paintings and archival material. It was formed as the *Legacy of Aleksandar Karakušević Klas* according to the heir's wish. This paper highlights the most important aspects and problems concerning the receipt of the material, its classification, bibliographic cataloging, physical treatment, as well as the way it is kept and stored in the Department for Special Collections. Future plans and activities aiming at promoting and drawing public attention to the value and importance of this legacy are also highlighted.

Keywords: Aleksandar Karakušević Klas, cartoon, National Library of Serbia Graphic Collection, gift, legacy, library material.

Примљено: 27. априла 2020.

Исправке: 5. јуна 2020.

Прихваћено: 16. јуна 2020.

Хроника

Даниела Д. Ломенова
Библиотека Матице српске,
Нови Сад
daniela.lomen@gmail.com

Стручни рад
UDK 027.7(437.6)"1919/2019"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.1.7>

КРОЗ КОРЗО ПРОШЛОСТИ И САДАШЊОСТИ УНИВЕРЗИТЕТСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У БРАТИСЛАВИ

Сажетак: У раду су представљени историјски развој и данашње стање Универзитетске библиотеке у Братислави (УКБ) – најстарије и највеће научне библиотеке у Словачкој Републици. Такозвана „Универзитка” прославила је стогодишњицу постојања 2019. године. Свој рад започела је на месту некадашње библиотеке Угарског краљевског Елизабетиног универзитета, преуевши од ње зграду, опрему и фондове. Уредио ју је владин комесар, њен први директор Јан Емлер, који је дошао по позиву из прашке Јавне царско-краљевске универзитетске библиотеке и оставио највећи печат у историји развоја УКБ својим организаторским способностима и стваралачким и конструктивним радом. УКБ је данас смештена у три историјска објекта – споменика културе од националног значаја – у Кларисеуму, Палати Угарске краљевске коморе и Палати Леополда де Паулија. Своју делатност наставља у монументалном окружењу барокног амбијента, у којем се традиција спаја са модернизацијом услуга и успешном реализацијом пројеката помоћу савремених информационих технологија.

Кључне речи: Универзитетска библиотека у Братислави, историјат, Словачка Република, Јан Емлер.

Увод

Универзитетска библиотека у Братислави (у даљем тексту: УКБ)¹ припада културним и образовним институцијама, које су међу првима основане у Словачкој, односно, тадашњој Чехословачкој Републици. Сврха

¹ UKB – Univerzitná knižnica v Bratislave – садашњи назив библиотеке (нап. аутора).

оснивања ове институције било је подстицање развоја високог школства, науке и библиотекарства. Основана је 10. октобра 1919. године непосредно годину дана после распада Аустроугарске монархије (1867–1918), а настала је у околностима, у којима су се, уз процесе формирања самосталних држава, уводили нови библиотечки закони и доносиле заједничке одлуке Словака и Чеха. После Првог светског рата створиле су се нове прилике у остваривању давних тежњи свих народа бивше монархије – ослобађање од јарма, стицање слободе, бирачког права, грађанске равноправности, осмочасовног радног времена и слободе изражавања и штампе. Ове тековине биле су од великог значаја за даљи друштвени и културни развој свих новонасталих држава, па и Словачке. У таквим, и даље тешким околностима, словачко и чешко библиотекарство закорачило је заједничким путем у трајању од седамдесет година, почевши од стварања Чехословачке Републике 1918. године, све до 1992. године, тј. њиховог раздвајања на две самосталне и независне државе. Од великог значаја за словачко и чешко библиотекарство у то време било је и увођење Закона о јавним општинским библиотекама (*Zákon o verejných knižniciach obecnych č. 430/1919 Z. z.*) под бр. 430/1919 З. з., који је донела Народна скупштина Чехословачке Републике 22. јула 1919. године. У Словачкој је почео да се примењује шест година касније у односу на Чешку – 1925. године. Иако се закон односио само на народне библиотеке, био је од кључног значаја за развој словачког библиотекарства али и културног живота њеног народа.² Његов допринос се одразио на уређивање, одржавање и финансирање активности јавних библиотека, попуњавање библиотечких фондова, пружање услуга преко позајмице и читаоница свим слојевима друштва и на тај начин омогућио је подизање нивоа образовања у друштву. Тако се стварао систем народних библиотека који је послужио као пример и осталим европским државама. У оваквим околностима настала је Универзитетска библиотека у Братислави или „Универзитка” како је још зову од милоште.

Братислава је град у коме високо школство има релативно дугу традицију. Још је краљ Матија Корвин (1443–1490) основао Универзитет (Академију) Истрополитану (*Universitas (academia) Histropolitana*) у Братислави, 1467. године. После његове смрти нестаје и ова академија, а са њом и припадајућа библиотека (већи и драгоцени део фонда се изгубио, а остатак је завршио у приватним збиркама). Скоро двеста година Братислава је била без високих школа. Фондови библиотека институција, о којима ће бити

² Štefan Pasiar, *Dejiny slovenských ľudových knižnic* (Martin: Osveta, 1957), 143, 145–146.

речи, слили су се попут реке у исти фонд, који је на крају припао Универзитетској библиотеци у Братислави.

Крајем 18. века, Краљевска академија (*Academia regia*) пресељена је из Трнаве у Братиславу, у Кларисеум – данашње седиште УКБ. Имала је правни и филозофски смер, с тим да је филозофски укинут 1850. године школском реформом и академија добија нови назив – Царска краљевска правна академија (*Cisárska kráľovská právnická akadémiá*). Године 1851. академију су преселили у објекте данашњег Универзитета Коменског, а са радом престаје 1914. године. Поседовала је богату библиотеку чији је већи део припао Католичкој гимназији (*Katolícke gymnázium*). Седиште Католичке гимназије је такође било у Кларисеуму од 1786. до 1908. године. После измештања гимназије из овог објекта, остаје у Кларисеуму тзв. стара библиотека (фонд је грађен од оснивања ове гимназије па до 1850. године) која постаје депозит града. Градско представништво Братиславе преузело је под своју управу и библиотеку Удружења грађана Напредни кружок (више од 5.000 свезака) са циљем да се изгради и постави темељ јавној градској библиотеци. Под називом Јавна библиотека слободног краљевског града Братиславе (*Verejná knižnica slobodného kráľovského mesta Bratislavy*) основана је 1900. године са седиштем у Палати угарске краљевске коморе, објекту који је касније припао УКБ. Фондове је увећавала богатим књижним поклонима, а 1904. године измештена је у Надбискупску палату (*Primaciálny palác*). Како би наставила рад, добила је од градских званичника мали део свог некадашњег фонда као основу за поновни почетак. Њен данашњи назив је Градска библиотека у Братислави.

Угарски парламент 1912. године доноси закон о оснивању универзитета у Братислави. Тада је основан Угарски краљевски Елизабетин универзитет (*Úhorská kráľovská Alžbetina univerzita*), именован по царици и краљици Елизабети, и свечано је отворен 13. октобра 1914. године. Градски званичници су библиотеци новог универзитета уступили просторије Кларисеума, дајући јој на поклон већи део фонда Јавне библиотеке слободног краљевског града Братиславе, драгоцени депозит – тзв. стару библиотеку Католичке гимназије и библиотеку Царске краљевске правне академије. Укупни фонд библиотеке на почетку њеног постојања чинио је око 50.000 свезака.

Трајање Угарског краљевског Елизабетиног универзитета у Братислави било је кратког даха јер су ратни услови онемогућили даљи рад ове установе и довели до њеног постепеног гашења. Универзитет престаје да ради 1919. године. Убрзо после тога 27. јуна 1919. године, новим законом под бр. 375 Збирке закона и прописа (*čís. 375 Sbíрка zákonů a nařizení*), донесена је одлука да на његовом месту буде основан Чехословачки државни универзитет

(Československá štátna univerzita) – највећа научна и образовна институција, која је именована по чувеном учењаку – Јану Амосу Коменском. Законом је утврђено и то да предавања на универзитету буду на словачком и чешком језику. Први пут у историји Словачка је имала свој универзитет, који је пружао могућност стицања највишег образовања на матерњем језику.

Уз Чехословачки државни универзитет изграђена је, у виду самосталног института, и универзитетска библиотека, данашња УКБ. Библиотека је од Угарског краљевског Елизабетиног универзитета преузела зграду, опрему, фондове и обавезе, али је своје зачетке почела да гради на новим концептима и полазиштима. Овај разноврстан материјал у целини сачињавао је поприличан фонд, претежно на латинском, немачком и мађарском језику, међутим, због своје тематике није одговарао студентима, ни тадашњим научним истраживачима. Поједине семинарске библиотеке факултета, у склопу Угарског краљевског Елизабетиног универзитета, слабо су биле опремљене књигама из неких других научних дисциплина (као на пример из историје и књижевности словенских народа, и уопште, Словенства). Због тога је било неопходно да се изгради нова библиотека, која ће бити у складу и у духу језика предавања на новом Чехословачком државном универзитету. Нова библиотека је тада добила званичан назив Библиотека Универзитета Коменског (Knihovňa Univerzity Komenského). Још један назив је у међувремену имала – Библиотека Словачког универзитета (Knížnica Slovenskej univerzity) јер се настанак нове државе 1938. године, прве Словачке Републике, одразио и на целокупно функционисање библиотеке.

Библиотека је, такође, грађена са намером да буде централна библиотека која би сакупљала целокупно словачко књижевно и научно стваралаштво и уједно би представљала словачку националну библиотеку. Дакле, основни књижни материјал УКБ у време свог оснивања и настанка, састојао се од поклоњеног фонда Јавне библиотеке слободног краљевског града Братиславе (23.715 свезака), библиотеке Царске краљевске правне академије (30.181 свезак), од библиотеке Католичке гимназије, коју су звали и језуитска библиотека (6.894 свеска) и новог материјала библиотеке Угарског краљевског Елизабетиног универзитета (24.036 свезака), што је у укупном броју сачињавало 84.826 свезака. На словачком језику је било врло мало књига у преузетом фонду, чак у незнатном броју. За девет година свог постојања, УКБ је сакупила више од 100.000 књига.³

³ Richard Horna, "Bratislava jako universitní město", u *Československá republika*: Bratislava, Kraus Franc (Bratislava: Mestská rada; Berlin: Dari, 1928), 36-37, 39. <http://digitalna.kniznica.info/zoom/52105/view?page=45&p=separate&tool=info&view=0,0,3116,3925> (преузето 16. 5. 2020).

Иако је библиотека новооснованог Универзитета Коменског била у основи, послању и називу повезана са универзитетом, ипак није постала његов саставни део и своју је активност развијала шире. Уз своје главно усмерење да обавља класичну делатност једне универзитетске библиотеке, обављала је, како је речено, и дужности националне библиотеке (скупљала је и водила документацију словачке књижевности и других књижевности и штампаних публикација са територије Словачке и публикација о Словачкој), то јест, као прва библиотека у Словачкој, почела је да добија обавезни примерак Словачке, који и данас прима.⁴ Назив универзитетска библиотека упућује на универзални садржај њеног фонда, а функцију националне библиотеке обављала је до 1954. године, док није установљена Матица словачка у Мартину, као Национална словачка библиотека. Од те године УКБ је по статуту универзална, државна, научна библиотека, те је тако постепено прешла из библиотеке академског типа у јавну библиотеку и стекла данашњи назив Универзитетска библиотека у Братислави. Њен оснивач је Министарство културе Словачке Републике.

Кратак историјат зграда УКБ или, прича о три куће на крају корза⁵

Првобитно седиште данашње УКБ било је смештено у Кларисеуму – комплексу зграда бившег манастира и цркве сестара Клариса. И данас се налази на овом месту, а уз овај комплекс, додељена су УКБ још два објекта, споменика културе – Палата Угарске краљевске коморе (Palác Uhorskej kráľovskej komory) 1951. и Палата Леополда де Паулија (Palác Leopolda de Pauliho) 1957.

Кларисеум се налази на месту најстаријег манастира у Братислави, који је првобитно припадао женском црквеном реду цистерцита (у првој половини 13. века). Крајем 13. века прелази у руке реда сестара Клариса, које су ту боравиле до 1782. године, док није наложено наредбом цара

⁴ Zostavil Tibor Trgíňa, *Univerzitná knižnica v Bratislave: Multifunkčné kultúrne centrum* (Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2005), 25-30, 39.

⁵ Део поглавља „прича о три куће на крају корза“ се односи на три објекта, у којима се данас налази седиште Универзитетске библиотеке у Братислави а око њих се простире корзо, односно, данас пешачка зона.

Јозефа II укидање појединих монашких редова. После њиховог одласка објекат је прешао у власништво државе и адаптиран је за потребе Царско краљевске правне академије (1784–1850) и Католичке гимназије (1786–1908). Једна од занимљивости је да је и Бела Барток, велики мађарски композитор и пијаниста, похађао ову гимназију. Каснијих година је у згради било једно време и седиште поште и већ споменуте библиотеке Угарског краљевског Елизабетиног универзитета. Данас је у овом најстаријем објекту смештен Кабинет рукописа и старих и ретких књига, Централни дата архив, Одељење за рестаурацију докумената, Музички кабинет, Депозитна библиотека НАТО и Информационо-документациони центар УНЕСКО и ОУН.⁶

С временом су просторије Кларисеума постајале тесне за улагање властитих фондова. Нису ни испуњавале услове хигијене, будући да су биле хладне, мрачне са много влаге. Кларисеум, такође, архитектонски није био прилагођен функцијама и делатности библиотеке. Осим тога што су јој се властити фондови повећавали, од половине четрдесетих година пристизале су и књиге из конфискованих дворских и манастирских библиотека, које су поверене библиотеци под привремену управу. Ова тешка ситуација решена је тако што су библиотеци додељене још две, раније споменуте грађевине – Палата Угарске краљевске коморе 1951. године и Палата Леополда де Паулија 1957. године.

Палата Угарске краљевске коморе грађена је у периоду од 1751. до 1753. године. Изнад самог улаза у Палату налази се спомен-плоча посвећена владарки Марији Терезији, чијом је одлуком наложено да се палата изгради. Овде је било седиште Угарске коморе – највише финансијске установе у Угарској, до 1782. године, тј. до тренутка њеног затварања. Осим Угарске коморе, кроз историју су на овом месту нашли уточиште и Угарски сабор (1802–1848), разне службе попут телеграфске службе, метеоролошке станице, правосудних органа, државне управе, службе за катастар, Јавне библиотеке слободног краљевског града Братиславе и др. На крају је ова Палата додељена 1951. године Универзитетској библиотеци у Братислави (у то време се звала Библиотека Словачког универзитета).⁷ У њеним просторијама се данас налазе канцеларија директора, стручна одељења и страни фондови – библиотеке: Инфо УСА, Аустријска библиотека, Центар за руске

⁶ https://www.ulib.sk/files/sk/spravy/archiv/2019/univerzitna-kniznica-bratislave_historia-sucasnost_2019.pdf (преузето 20. 5. 2020).

⁷ Zostavil Tibor Trgüña, *Univerzitná knižnica v Bratislave: 1919-2009* (Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2009), 6, 26, 34, 35, 37, 38.

студије. Поред ових збирки у УКБ постоје и Британски центар, Немачка библиотека, Чешка библиотека и Збирка Виктора С. Маматеја.

Палата Леополда де Паулија најпре је представљала објекат који се углавном изнајмљивао патрицијским породицама, док су његови власници живели у предњем делу палате. Објекат је променио неколико власника, а спомиње се као средњовековна грађанска кућа у архивским списима из петнаестог века. Средњовековну грађанску кућу, која је претходно стајала на месту Палате, 1775. године откупљује управник царске својине Леополд де Паули и даје да се на том месту изгради Палата са мањим павиљоном у дворишном врту. Када је 1957. пренета у руке УКБ, наредних година је реконструисана заједно са павиљоном, а дограђена је и зграда са пет спратова као библиотечки магацин. Данас се ту налазе читаонице и одељења која пружају главне библиотечко-информационе услуге корисницима Библиотеке.⁸

У дворишном врту ове Палате налази се биста Франца Листа и **Листов павиљон** у стилу рококоа из 18. века у коме је деветогодишњи Франц Лист 1820. године држао концерт за градско племство. Та тврдња, међутим, није ни дан-данас потврђена, али је Павиљон по њему добио данашњи назив. У дворишном делу Павиљона одржавају се концерти, изложбе, беседе а половином осамдесетих година у њему је отворена летња читаоница.⁹

„... Историја институција се не односи само на зграде и њихову прошлост већ њу чине и људи...”¹⁰

У новој Чехословачкој држави Словачка је у поређењу са Чешком имала недостатак стручног кадра из области културе, школства и библиотекарства. Стога је прихватала помоћ чешке интелигенције која је долазила у Словачку да јој помогне у изградњи школства, културе, библиотека и

⁸ https://www.ulib.sk/files/sk/spravy/archiv/2019/univerzitna-kniznica-bratislave_historia-sucasnost_2019.pdf (преузето 20. 5. 2020).

⁹ Zostavil Tibor Trgiňa, *Univerzitná knižnica v Bratislave: Multifunkčné kultúrne centrum* (Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2005), 39, 41.

¹⁰ Zostavovateľ Dušan Lechner, *Budovy Univerzitetnej knižnice v Bratislave v premenách času : zborník k 85. . výročiu* (Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2004), 6. (цитат преузет као поднаслов).

библиотекарства. Са таквим намерама је послат у УКБ из Прага, владин комесар и главни библиотекар Јан Емлер (Jan Emler 1877–1951), поставши уједно и њен први директор. На молбу професора Камила Крофта, тадашњег шефа Одсека за високе школе при Министарству школства, Емлер долази у Братиславу са задатком да уреди, организује и опреми библиотеку. Преузима фонд од поменутих 84.826 свезака, зграду и опрему. Пошто су на Универзитету Коменског биле у току припреме предавања за јесењи семестар, потребно је било што пре предочити план набавке публикација, на начин усклађен са студијским потребама факултета. У Братиславу је дошао из прашке Јавне царско-краљевске универзитетске библиотеке, односно данашње Националне библиотеке у Прагу, где је радио у својству правника. Требало је да се задржи три месеца док не заврши све задатке, али му се боравак одужио на једанаест активних година. За то време, предано радећи, уредио је и проширио фонд са поклонима личних библиотека познатих личности тог доба, попут евангелистичких свештеника Адама и Сама Халупке и учитеља и библиографа Људовита Владимира Ризнера (око 2.000 свезака). Уредио је да се добије из тадашње Националне и универзитетске библиотеке из Прага 5.000 дупликата старих бохемика из купљене библиотеке старог племићког рода Лобковица, затим је организовао откуп бохемикалних дела из библиотеке Константина Јиречека у Бечу, и многе друге. Занимљив је и податак, о поклонима из Краљевске академије у Београду, које је било уврштено у фонд Славистичког одељења.¹¹ Од значајних фондова ваља споменути и Штурову библиотеку, коју је УКБ добила 1923. године у Емлерово време од Славистичког института у Братислави, чијом је библиотеком некада управљао Људовит Штур (Ľudovít Štúr, 1815–1856). Тај фонд је разврстан по језицима а за нас је занимљиво што су у њој заступљена, осим словачких, чешких, пољских и српска дела.¹² Од часописа најзаступљенији наслови су на српском језику јер је Штурова генерација показивала велико интересовање за њих, али је и велики број Срба у то време боравио на студијама у Словачкој (часописи *Даница*, *Глас народа*, *Гласник*, *Голубица*, *Јавор*, *Мајица*, *Подунавка*, *Позоришће* и др.).¹³

¹¹ Sostavil Ján Čaplovič, *Z bratislavských knižnic: sborník k 30. výročiu Knižnice Slovenskej univerzity*, (Bratislava: Tatran, 1950), 5, 6, 23.

¹² Bronislava Svobodová, Kamila Fircáková, "Ľudovít Štúr a Univerzitná knižnica v Bratislave", *Bulletin Univerzitetnej knižnice v Bratislave* č. 1 (2006): 7-12.

¹³ Viera Bunčáková, „Slovanské časopisy v Knižnici Ústavu reči a literatúry československé“, u *Z bratislavských knižnic: sborník k 30. výročiu Knižnice Slovenskej univerzity*, sostavil Ján Čaplovič (Bratislava: Tatran, 1950), 73-76.

Јан Емлер је, такође, успео за библиотеку да издејствује право добијања једног обавезног примерка са територије Словачке и на тај начин проширио је фонд публикацијама на чешком и словачком језику. Основао је 1923. године први Централни (узајамни) каталог словачких библиотека, касније назван Емлеров каталог, који се и данас чува у УКБ, у посебно реконструисаном каталошком ормару. У њему се огледа високи ниво стручности тадашњих библиотекара а представља драгоцен историјски и библиотечки извор, који сведочи о развоју словачког библиотекарства.¹⁴ Јан Емлер је често представљао Чехословачку на међународним библиотечким конференцијама и својом преданошћу у раду, оставио је највећи траг у УКБ. Додељене су му значајне награде међу којима је и одликовање Витеза ордена Легије части.¹⁵

Библиотечке послове овог преданог и пожртвованог библиотекара који је поставио чврсте темеље УКБ, преузима др Јозеф Шуцнер (Josef Schützner, 1888–1977) као наследник његовог започетог дела. Уз ова имена, наравно, треба споменути и остале значајне њуде, који су руководили УКБ попут Људовита Захара (Ľudovít Zachar, 1888–1967), Винцента Кућика (Vincent Kútik, 1917–1995), Тибора Тргиња (Tibor Trgiňa, 1943–), Игора Хрушовског (Igor Hrušovský, 1907–1978), Марије Штефановичове (Mária Štefanovičová, 1905–1976), Јана Чапловича (Ján Čaplovič, 1904–1976) и др. Занимљивост је што је име Јана Чапловича повезано и са нашим просторима јер је у месту Ковачица провео детињство и обављао једно време функцију евангелистичког свештеника, оставивши тако неизбрисив траг и у нашем културном простору.¹⁶

Codices manuscripti Bibliothecae universatis Bratislavensis¹⁷

У оквиру својих вредних библиотечких фондова, издвајају се збирке рукописа, које су по пореклу и језику претежно европског карактера. Обухватају распон од 12/13. до 20. века. Прве примерке рукописа је УКБ

¹⁴ https://www.ulib.sk/files/SKP/emler_informacia.pdf (преузето 16. 5. 2020).

¹⁵ http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/EMLER_Jan_1.8.1877-28.5.1951 (преузето 20. 4. 2020).

¹⁶ Ján Čaplovič, "Môj otec", *Studia bibliographica Posoniensia* 1/2007 (Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2007), 24.

¹⁷ Поднаслов преузет из истоимене публикације аутора Имриха Котвана, у преводу: Рукописи Универзитетске библиотеке у Братислави (нап. аутора).

наследила из три библиотеке, које су ушле у основ њених фондова (из библиотеке Католичке гимназије, тј. старе језуитске 112, Царске краљевске правне академије 11 и Јавне библиотеке слободног краљевског града Братиславе – 1 свезак). Касније су рукописне збирке пристизале куповином и поклонима (рукописи из личних збирки Људовита Владимира Ризнера, Адама и Сама Халупке, Алојза Колиске, Јозефа Кветослава Холуба, Павела Бујнака, А. В. Михајлова, Јозефа Белаја, Беле Михаелиса, Павела Зохе, Душана Јурковича, затим из манастирских и племићких збирки, збирки разних институција, збирке рукописних музикалија и др.).¹⁸

Кабинет рукописа, старих и ретких књига основан је 1953. године као самостално специјално и научно одељење, с намером да се посебно окупе, обраде и истраже историјски фондови. С обзиром да се повећало интересовање за инкунабулама, разлог је био већи да се отвори посебно одељење, чији су се историјски фондови претходно обрађивали заједно са осталим публикацијама. У фонду се налази око 1.310 библиографских јединица рукописа средњоевропског порекла, 284 свеска оријенталних рукописа, приближно 2.500 књига из 16. века, елзевире, јудаике и око 500 инкунабула у периоду од 1460. до 1500. године.

Као занимљивост можемо да наведемо најстарију инкунабулу у УКБ која потиче из 15. века (око 1460. године) на латинском језику „Tractatus rationis et conscientiae“. Изашла је из штампарије Јохана Гутенберга у Мајнцу, од словачког аутора Матије из Кракова (Matthaeus de Cracovia, око 1355–1410).¹⁹

Посебан и уникатни фонд у Универзитетској библиотеци од изузетне вредности, уписан у Светску баштину УНЕСКО 1997. године, представља Башагићева збирка исламских рукописа. УКБ је ову збирку купила 1924. године од Сафвета-бега Башагића (1870–1934), истакнутог песника, преводиоца, оријенталисте и политичара, у то време директора Земаљског музеја у Сарајеву, по коме је и добила име.²⁰ Збирку сачињава 598 рукописа у 284 свеске, од чега су 393 арапска наслова, 117 турских и 88 персијских, а међу штампаним књигама, која садрже 496 дела (у 365 свезака) може се

¹⁸ Imrich Kotvan, *Rukopisy Univerzitetnej knižnice v Bratislave*, (Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 1970), 7.

¹⁹ Imrich Kotvan, „Rukopisné a vzácne fondy, ich budovanie a ochrana v Univerzitetnej knižnici“, u *Univerzitná knižnica v Bratislave 1969-1979: zborník z príležitosti 60. výročia*. (Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 1980), 73, 74, 76.

²⁰ Ján Molnár, *Orientálne tlače z knižnice Safveta bega Bašagića v Univerzitetnej knižnici v Bratislave* (Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 1980), I.

наћи 145 арапских, 338 турских и 8 персијских наслова.²¹ Није најјасније под каквим је околностима колекција доспела у УКБ, нити о томе сведочи неки аутентичан документ. Једино се преко писма директора Јана Емлера упућеног Министарству за школство и националну просвету у Прагу сазнаје да господин Башагић намерава да прода драгоцену збирку и шта она све садржи.²² Већи део фонда је обрадио и уредио сам Башагић. Године 1917. је чак издао каталог под називом *Попис оријенталних рукописа моје библиотеке* (Сарајево, 1917. изашао као посебан отисак у „Гласнику Земаљског музеја у Босни и Херцеговини”, XXVIII, 1916, 3. и 4, стр. 207–290).²³ Спомиње да је збирку почео да сакупља још његов отац Ибрахим, један од последњих босанских писаца, који је писао на турском језику. Фонд тематски садржи углавном дела из области верских наука: куран, традиција, верско право, догматика, мистика и молитве. Осим филозофије, ту су заступљена дела из психологије, метафизике и логике. Од осталих научних дисциплина можемо да споменемо још астрономију, математику, политику, законе, историју, лексикографију, граматику, метрику, реторику и поетику. Комплетна збирка је стручно обрађена, рестаурисана и дигитализована.²⁴

Библиотека данас

Данас је УКБ највећа културна, информациона, научна и образовна институција из области библиотечке делатности, представљајући мултифункционални културни центар. Из класичне библиотеке с временом је прешла у једну модерну библиотечко-информациону институцију, са богатим фондом од скоро три милиона библиотечких јединица. Њена пажња је усмерена на библиотечке, информационе, библиографске, научноистраживачке и културно-образовне активности и бави се следећим пословима:

²¹ Comparaverunt Jozef Telgársky et Zuzana Banská, *Catalogus slovacorum in Bibliothaeca Universitatis Posonii usque ad annum 1918 impressorum (Codex praecursorius) Volumen I.A-C* (Univerzitná knižnica v Bratislave, Národné knižničné centrum: Bratislava, 1999), XIV.

²² Klára Meszárosová, “Knihy Safveta Bega Bašagića vo fondoch Univerzitetnej knižnice v Bratislave”, *Studia bibliographica Posoniensia* 1/2006 (Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2006), 95, 96.

²³ Imrich Kotvan, *Rukopisy Univerzitetnej knižnice v Bratislave* (Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 1970), 19.

²⁴ <https://www.ulib.sk/sk/stredisko-unesco/pamat-sveta/program-pamat-sveta/basagicova-zbierka/> (преузето 22. 5. 2020).

- прикупља и трајно чува библиотечку документацију Словачке Републике;
- депозитна је библиотека за НАТО и ОУН;
- депозитна је библиотека и информациони центар за УНЕСКО;
- депозитна је библиотека за све научно-стручне радове, браћене у Словачкој Републици, која води њихов библиографски регистар;
- управља узајамним каталогом серијских публикација библиотека у Словачкој Републици;
- управља седиштем националне агенције за међународну идентификацију серијских публикација (ISSN);
- води службу за међубиблиотечку позајмицу и представља народни центар за међународну међубиблиотечку позајмицу;
- координира међународну библиотечко-информациону сарадњу, врши послове рестаурације, конзервације и услуге фотокопирања.

У оквиру својих главних активности, УКБ обавља следеће задатке:

- гради и даје на коришћење фонд домаћих и страних публикација, разне изворе информација из области друштвених и природних наука, приручнике, белетристику;
- гради историјски библиотечки фонд непериодичних и периодичних публикација, научно-стручних радова и аудио-визуелних докумената;
- гради и даје на коришћење фонд званичних докумената органа Словачке Републике;
- пружа комплексне библиотечко-информационе услуге;
- подржава модернизацију развоја библиотечких и информационих услуга у оквиру информационог система у Словачкој Републици.²⁵

²⁵ Ján Molnár, *Orientálne tlače z knižnice Safveta bega Bašagića v Univerzitetnej knižnici v Bratislave* (Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 1980), I.

Закључак

Универзитетска библиотека у Братислави пружа широки спектар услуга академској и културној јавности. Осим примарних задатака заштите и трајног чувања културне баштине Словачке Републике, прикупљања и представљања свих врста грађе својим корисницима, уједно, промовише историју књижне културе и културне баштине широкој јавности кроз изложбе, стручне екскурзије, објављивање стручних радова у периодичним публикацијама и зборницима и кроз представљање резултата научноистраживачких радова и пројеката на домаћим и страним конференцијама. С обзиром на то да је научноистраживачка делатност по традицији у основи њеног рада, резултате својих истраживања презентује и преко властитих издања, а реализује их преко научних, стручних, образовних и културноваспитних догађаја. Помоћу нових информационих технологија, то јест дигитализацијом библиотечке грађе, у атрактивном и модерно дизајнираном корисничком окружењу даје увид корисницима у њене богате фондове.

Literatura

1. Bunčáková, Viera. "Slovanské časopisy v Knižnici 'Ústavu řeči a literatury československé'". U *Z bratislavských knižnic: sborník k 30. výročíu Knižnice Slovenskej univerzity*, sostavil Ján Čaplovič. Bratislava: Tatran, 1950.
2. Čaplovič, Ján. "Môj otec". *Studia bibliographica Posoniensia* 1 (2007).
3. Čaplovič, Ján, sost. *Z bratislavských knižnic: sborník k 30. výročíu Knižnice Slovenskej univerzity*. Bratislava: Tatran, 1950.
4. Historický ústav AV ČR, "Biografický slovník českých zemí", Historický ústav AV ČR, http://biography.hiu.cas.cz/Personal/index.php/EMLER_Jan_1.8.1877-28.5.1951 (preuzeto 20. 4. 2020).
5. Horna, Richard. "Bratislava jako universitní město". U *Československá republika: Bratislava*, Kraus Franc. Bratislava: Mestská rada; Berlin: Dari, 1928. <http://digitalna.kniznica.info/zoom/52105/view?page=45&p=separate&tool=info&view=0,0,3116,3925> (preuzeto 16. 5. 2020).
6. Kotvan, Imrich. *Rukopisy Univerzitetnej knižnice v Bratislave*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 1970.
7. Kotvan, Imrich. „Rukopisné a vzácne fondy, ich budovanie a ochrana v Univerzitetnej knižnici“. U *Univerzitná knižnica v Bratislave 1969-1979: zborník z príležitosti 60. Výročia*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 1980.

8. Lechner, Dušan, zost. *Budovy Univerzitetnej knižnice v Bratislave v premenách času: zborník k 85. výročiu*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2004.
9. Meszárosová, Klára. "Knihy Safveta Bega Bašagića vo fondoch Univerzitetnej knižnice v Bratislave". *Studia bibliographica Posoniensia* 1 (2006).
10. Molnár, Ján. *Orientálne tlače z knižnice Safveta bega Bašagića v Univerzitetnej knižnici v Bratislave*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 1980.
11. Pasiar, Štefan. *Dejiny slovenských ľudových knižníc*. Martin: Osveta, 1957.
12. Svobodová, Bronislava a Kamila Fircáková. "Ludovít Štúr a Univerzitná knižnica v Bratislave". *Bulletin Univerzitetnej knižnice v Bratislave*, č. 1 (2006).
13. Telgársky, Jozef et Zuzana Banská, comparaverunt. *Catalogus slovacorum in Bibliothaeca Universitatis Posonii usque ad annum 1918 impressorum (Codex prae-cursorius.) Volumen I.A-C*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, Národné knižničné centrum, 1999.
14. Trgiňa, Tibor, zost. *Univerzitná knižnica v Bratislave: 1919-2009*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2009.
15. Trgiňa, Tibor, zost. *Univerzitná knižnica v Bratislave: Multifunkčné kultúrne centrum*. Bratislava: Univerzitná knižnica v Bratislave, 2005.
16. Univerzitná knižnica v Bratislave. "História_súčasnosť 2019", Univerzitná knižnica v Bratislave, https://www.ulib.sk/files/sk/spravy/archiv/2019/univerzitna-kniznica-bratislave_historia-sucasnost_2019.pdf (preuzeto 20. 5. 2020).
17. Univerzitná knižnica v Bratislave. "Poslanie knižnice", Univerzitná knižnica v Bratislave, <https://www.ulib.sk/sk/o-kniznici/poslanie-kniznice/> (preuzeto 7. 5. 2020).
18. Univerzitná knižnica v Bratislave. "Bašagićova zbierka", Univerzitná knižnica v Bratislave, <https://www.ulib.sk/sk/stredisko-unesco/pamat-sveta/program-pamat-sveta/basagicova-zbierka/> (preuzeto 22. 5. 2020).
19. Univerzitná knižnica v Bratislave. "Emler informácia", Univerzitná knižnica v Bratislave, https://www.ulib.sk/files/SKP/emler_informacia.pdf (preuzeto 16. 5. 2020).

Daniela D. Lomenova

Matica Srpska Library, Novi Sad

daniela.lomen@gmail.com

ALONG THE PROMENADE OF THE PAST AND PRESENT OF THE UNIVERSITY LIBRARY IN BRATISLAVA

Abstract: This paper presents the historical development and current state of the University Library in Bratislava - the oldest and largest scientific library in the Slovak Republic. The so-called "Univerzitka" celebrated its centenary in 2019. It replaced the former library of the Hungarian Royal Elizabeth University, taking over its building, equipment, and collections. It was arranged by the government commissioner and its first director Jan Emler, who was invited from the Prague Imperial and Royal Public and University Library and who, with his organizational skills and creative and constructive work, left the greatest mark on the history of the University Library development. Today, the University Library is housed in three historic buildings - cultural monuments of national importance - the Clariseum, the Palace of the Hungarian Royal Chamber, and the Leopold de Pauli Palace. It continues with its activities in the monumental baroque environment, in which tradition is combined with the modern services and the successful realization of projects with the help of new information technologies.

Keywords: University Library in Bratislava, history, Slovak Republic, Jan Emler.

Примљено: 22. маја 2020.

Исправке: 15. јуна 2020.

Прихваћено: 30. јуна 2020.

Катарина Д. Јаблановић
 Народна библиотека
 „Стефан Првовенчани”, Краљево
 katarina.dasic@gmail.com

Стручни рад
 UDK 050ПОВЕЉА:82"1971/2020"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.1.8>

ИСТОРИЈАТ КЊИЖЕВНОГ ЧАСОПИСА ПОВЕЉА

Сажетак: У сусрет јубилеју – педесет година од покретања књижевног часописа *Повеља* у раду се бавимо његовом судбином. Основни задатак јесте представљање развојног пута часописа, а циљ рада је скретање пажње на значај традиције неговања књижевне периодике. Преломни тренуци у развоју часописа везани су како за издавача (Културно-просветна заједница општине Краљево од 1971. до 1985, Народна библиотека у Краљеву од 1985. године до данас), тако за место главног и одговорног уредника (Страхиња Војиновић, Јован Марковић, Радован Миловић, Милан Дачовић, Владимир Шекуларац, Драган Хамовић, Горан Петровић, Живорад Недељковић и Дејан Алексић). Кроз историјски приказ пратићемо следеће елементе: власника часописа, тј. издавача; програм; место главног и одговорног уредника и чланова редакције; план часописа, односно које су рубрике постојале и како су се мењале; сараднике; књижевности које су заступљене и њихове ауторе; садржај осталих прилога (културни живот Краљева, ликовна уметност и др.), као и графички изглед часописа. Рад је написан уз коришћење литературе и грађе релевантне за предмет истраживања.

Кључне речи: серијске публикације, књижевни часопис, Краљево, *Повеља*, *Повеља октобра*.

Увод¹

Бавећи се улогом библиотека на културној мапи Србије кроз издавачку делатност, усредсређена на библиотеке као издаваче часописа, о месту књижевног часописа *Повеља*, Бојана Вукотић, библиотекар-саветник у Одељењу за истраживање и развој библиотечно-информационог система

¹ Ауторка рада захваљује проф. др Радивоју Константиновићу на подстицају у вези са избором теме.

– Матичном одељењу Народне библиотеке Србије каже: „Као успешан издавач међу библиотекама се нарочито издваја Народна библиотека 'Стефан Првовенчани' из Краљева. Ова библиотека има веома развијену издавачку делатност, спроводи низ активности везаних за промоцију својих издања, а радници издавачке делатности су добитници значајних књижевних награда и признања. Издавачка делатност Библиотеке претежно је оријентисана на поезију и у тој области је водећи издавач. Библиотека редовно издаје, три пута годишње, часопис за књижевност, уметност и културу *Повеља*, са додацима *Прейоручено* и *Види чуда*.”²

У сусрет јубилеју – педесет година излажења часописа *Повеља* – намера нам је била да у раду представимо његов развојни пут и укажемо на имена културних посленика заслужних за његов континуитет. За потребе рада, као примарни извор података користили смо саму *Повељу*, док су секундарни извори биле две објављене библиографије *Повеље*: Библиографија прилога у краљевачкој књижевној периодици. Књ. 2, *Повеља: (1971–2000) / Дејан Вукићевић* (Краљево: Народна библиотека „Радослав Веснић”, 2001) и Библиографија прилога у часопису *Повеља: 2001–2015 / Ана Гвозденовић*; аутор библиографских јединица из 2001. Наташа Антонијевић (Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2015).

***Повеља* од 1971. до 1985. године**

Часопис за књижевност, уметност, културу, просветна и друштвена питања *Повеља* покренут је под окриљем Културно-просветне заједнице општине Краљево 1971. године под уредничким оком Страхине Војиновића. Редакцијски савет чинили су: Миломир Мрљеш (у својству председника), Антоније Исаковић, Милош Јевтић, др Коча Јончић, Гвозден Јованић, Иван Студен, Стеван Даниловић, Славко Богетић, Радоман Зукловић, Ејуп Мушовић, Веселин Андријанић, Слободан Симовић, Василије Милојевић и Наташа Ковачевић, док су чланови Уредничког колегијума били Милан Дачовић, Драгољуб Живковић, Радомир Станић³ мр Велизар

² Бојана Вукотић, „Библиотеке као издавачи серијских публикација”, у *Библиошке у културном животи Србије: Зборник радова стручној скупи Библиошке у културном животи Србије Краљево, 8. и 9. октобар 2018*, уредник Катарина Јаблановић (Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2018), 87.

³ „По усменом сведочењу, кум *Повеље*.” Ана Гвозденовић, „Издавачка делатност”, у *Век и по Библиошке у Краљеву: Народна библиотека „Стефан Првовенчани” Краљево: 150 година*, (Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2018), 213.

Недовић, Крсто Љубеновић, мр Предраг Марковић, др Радомир Ивановић, Јован Марковић, Мирољуб Спасојевић, Страхиња Војиновић, Драган Илић. Ликовно-техничка опрема дело је Љубомира Попаречанина, Стевана Арсића и Павла Поповића, док је технички уредник издања био Драган Илић. Часопис почиње да излази динамиком четири пута годишње.

У уводном тексту Страхиње Војиновића под насловом „Уз први број”⁴ унеколико је дефинисана структура часописа – садржи нова књижевна дела домаћих аутора, затим преводе стране књижевности, књижевну критику; настојаће да афирмише завичајне ствараоце чије дело надилази локални значај. Бележимо имена домаћих аутора чији су се радови нашли на страницама часописа: др Тоде Чолак, др Васо Милинчевић, Воја Марјановић, Добрица Ерић, Драган Лакићевић, Никола Вујчић, Ђамил Сијарић, Давид Албахари, као и имена завичајних стваралаца: Наташа Ковачевић, Милан Ђокић, Радомир Станић, Милорад Михаиловић, Радош Ракуш, Верослав Стефановић, Мирољуб Домазет, Мирослав Качаревић, Миломир Мрљеш и др. Међу страним ауторима заступљени су савремени кинески песници, темати „Из новије енглеске поезије”, „Новија поезија америчких црнаца”, „Химнична дубина македонске лире”, руски прозаиста Василиј Шукшин, Францускиња Натали Сарот са драмом „Лаж”, као и критички текстови Ролана Барта, Гастона Башлара, Шарла Морона, Жоржа Помпидуа и Владимира Мајаковског.

Уреднички колегијум од броја 8 (1973) промењен је и чинили су га мр Страхиња Војиновић, Милан Дачовић, Драгољуб Живковић, Радомир Станић, Предраг Марковић, др Радомир Ивановић, Наташа Ковачевић, Миломир Мрљеш, Мирољуб Стојановић, Мирољуб Спасојевић, Стојан Дабић, Зоран Чеперковић, Велизар Недовић и Јован Марковић, док је дужност главног и одговорног уредника преузео Јован Марковић и обављао до броја 14 (1975). Сталне рубрике: *Пријовейке, новеле, црџице; Есеји, сџудије, чланци; Поезија; Преводи; Зайиси, лејенде, љуџојиси; Прикази* установљене су од двоброја 12–13 (1974).

Наслов часописа од броја 14 (1975) промењен је у *Повеља окџобра*. Јован Марковић, тадашњи главни уредник, оставио је белешку о одлуци да се споје два књижевна часописа, *Повеља* и *Окџобар: лисџ за књижевносџ, умесносџ и кулџуру*, који је од 1966. године до 1973. излазио у издању Књижевног клуба „Октобар”, а од 1973. под окриљем Културно-просветне заједнице општине Краљево. „Делили смо снаге у ношењу два гласила,

⁴ Страхиња Војиновић, „Уз први број”, *Повеља: часопис за књижевносџ, умесносџ, кулџуру, џросветна и друшџвена џишњања* година I, број 1 (1971): 3–5.

листа и часописа, који су у суштини, по духу и концепцији, сваки у својој форми, доносили исте поруке и имали исти циљ...

(...)

Сви разлози су упућивали да наша два књижевно-културна гласила треба да се слију у једно.”⁵

Спајањем двају часописа дошло је и до измена у саставу Издавачког савета, који су од тог броја чинили: Страшимир Поповић (председник савета), мр Страхиња Војиновић, Радован Миловић, Стеван Пројовић, Радомир Станић, Јован Марковић, др Владета Вуковић, Ејуп Мушовић, Александар Ковачевић, Миломир Мрљеш, Веља Шћепановић, др Радомир Ивановић, Крста Љубеновић, Добросав Гемаљевић, Гордана Штајер, Мирослав Вујовић, Бошко Руђинчанин, мр Предраг Марковић, Митар Митровић (секретар савета). Из Уредничког колегијума изашли су: Милан Дачовић, Предраг Марковић, др Радомир Ивановић, Наташа Ковачевић, Мирољуб Стојановић, Стојан Дабић, Зоран Чеперковић и Велизар Недовић, док су нови чланови били Ружица Лазаревић, Радован Миловић, Милорад Михаиловић, Алберт Грегоровић и Митар Митровић. Главни уредник од броја 14 (1975) до броја 50 (1985) био је Јован Марковић, док је у исто време одговорни уредник био Радован Миловић. Уредничком колегијуму се од двоброја 1–2 (1977) прикључила Драгана Типсаревић, потписујући касније техничко уређење часописа и његову коректуру. Краљевачки сликар и песник Милан Ђокић био је аутор ликовно-уметничке опреме и ликовног решења корица.

Тих година рубрике *Из необјављене поезије наших песника*, као и *Из необјављених рукописа наших аутора*, повремено су се појављивале; док је рубрика *Хроника културних акција у Краљеву* устаљена од броја 38 (1982). Од страних књижевности бележимо преводе песама Пола Валерија, Гинтера Граса, руске песникиње Татјане Михаиловне Глушкове, турских песника у оквиру темата „Човек уз човека” и темат „Седам словеначких песника”. Међу прозаистима заступљени су преводи са руског језика Чингиза Ајматова, са француског Анрија Бергсона, са јапанског Јукија Мишима; затим су ту студије о Достојевском Доналда Фангера, Џорџа Стејнера и Григорија Соломоновича Померанца. По садржају, од осталих се издвајају поједини бројеви *Повеље октобра*. Тако су се на страницама часописа нашли текстови посвећени стогодишњици рођења Карла Маркса. *Повеља октобра* двоброј 31–32 (1980), инспирисана смрћу дугогодишњег председ-

⁵ Јован Марковић, „Повеља и Октобар заједно”, *Повеља: часопис за књижевност, уметност, културу, просветна и друштвена питања* година V, број 14 (1975): 4.

ника државе, у две трећине свеске доноси Антологију нове југословенске поезије о Титу (јануар–март 1980) Милосава Славка Пешића под насловом „Кад те душа заболи”. Други део тог двоброја посвећен је био прилозима о културним збивањима у Краљеву. Милосав Славко Пешић саставио је и антологију југословенске љубавне поезије аутора рођених после рата, под насловом „Љуване”, која је изашла у „Повељи октобра” број 48 (1984). *Повеља октобра* број 37 (1981) посвећена је стогодишњици смрти Ф. М. Достојевског, доноси прилоге саопштене на Симпозијуму „Достојевски и човекове кризе”, одржаном крајем октобра 1981. године, а избор текстова направио је др Драган Недељковић, професор Универзитета у Београду, један од учесника поменутог симпозијума. Антологију босанскохерцеговачке поезије (од 1942. до 1982) у избору и са предговором Сретена Вујковића донео је број 40 (1982). Будимир Дубак приредио је Антологију модерне црногорске поезије и написао њен предговор, а објављена је у тематској *Повељи октобра* број 46 (1984).

Што се тиче програмских опредељења часописа, главни уредник Јован Марковић огласио се у броју 47 (1984) поводом оспоравања културне мисије часописа, али и сврхе његовог постојања. „Поновићемо и овом приликом да тежимо да наш часопис открива и афирмише позитивну културну баштину краљевачког краја и његове шире околине, да открива и активира нове стваралачке вредности у овим просторима и суочава их са савременим остварењима у српској култури и култури других народа и народности у Југославији.

(...)

Постоји заједнички национални и друштвени дух културе према којем ужа заједница, ради сопственог напретка, мора да буде стално отворена. Истовремено, часопис је подстицао и доносио размишљања о текућим проблемима културе у самом Краљеву... Остварујући такву концепцију, доносили смо текстове о путевима уметности у свету, али и монографију о развоју ликовног живота у Краљеву; текстове о модерним правцима архитектуре данас, али и о урбаној стварности Краљева као простору за игру; о археолошком благу Лепенског вира, али и о значајним ископинама на подручју села Ратине код Краљева и сл.”⁶

⁶ Јован Марковић, „Опредељења и оспоравања”, *Повеља: часопис за књижевност, уметност, културу, просветна и друштвена ишњања* година XIV, број 47 (1984): 3–4.

Повеља од 1985. до 1989. године

Први број часописа *Повеља* за 1985. годину подељен је у две серије – стару под окриљем Културно-просветне заједнице општине Краљево, и нову када издавање преузима Народна библиотека Краљево, која је тада „регистрована за обављање издавачке делатности код Окружног привредног суда у Краљеву. Часопис је уписан у регистар Републичког комитета за информације”.⁷

Издавачки савет је промењен, у саставу новог нашли су се: Милорад Михаиловић (председник), Владимир Бережнов, Зорица Ивковић, Миодраг Јевтић, Милан Лечић, Јован Марковић, Миломир Мрљеш, Драгана Типсаревић и Владимир Шекуларац. Редакцију нове серије чинили су: Милан Дачовић, Милош Милишић, Милорад Михаиловић, Велизар Недовић, Радош Ракуш, Радомир Станић и Владимир Шекуларац. Главни и одговорни уредник био је Милан Дачовић, Драгана Типсаревић – секретар редакције и оперативни уредник, док графичку опрему потписује Драган Пешић, који ће тада почети да обликује препознатљиви изглед *Повеље*, као и каснијих, других издања краљевачке Библиотеке.

У уводнику „Повеља, надаље”⁸ нови главни и одговорни уредник Милан Дачовић, поред израза захвалности претходном уредништву, скицира уређивачку политику часописа: „У својој отворености, 'Повеља' ће и надаље следити уређивачку концепцију претходних редакција; задатак просвећивања, задатак културне трансмисије идеја, ПРАЋЕЊА светских и југословенских културних домета.

(...)

Њене странице биће окренуте и новим књижевностима које су у међувремену, у току века, посебно последњих деценија, ступиле на светску сцену и допрле до нас. Једна од најзначајнијих је хиспано-америчка.”⁹

Дејан Вукићевић истиче да са доласком Милана Дачовића на место уредника долази до „осетног напретка у уређивачкој концепцији”, као и да „простор посвећен светској књижевности се повећава а имена која

⁷ Краљево и Краљевчани, „Извештај о раду Народне библиотеке у Краљеву за 1985. годину”, стр. 21, приступљено 7. 2. 2020. Доступно на: http://www.kraljevcani.rs/pdf.js-master/web/viewer.html?read_file=0130000036048.pdf.

⁸ Милан Дачовић, „Повеља, надаље”, *Повеља: часопис за књижевност, уметност, културу, просвећивање и друшћивена ишћивања* Нова серија, година XV, број 1 (1985): 3–4.

⁹ Исто.

се појављују су све озбиљнија”.¹⁰ У прилог томе говоре објављени темати „Најмлађа косовска лирика”, „Песници групе 'La Vallisa'”, „Шпанија у срцу света: 50-годишњица шпанског грађанског рата”, интервју са Г. Гарсијом Маркесом; затим текстови из области етнологије Бориса Успенског, као и Никите и Светлане Толстој и др. *Повеља* је доносила прилоге Зорана Глушчевића, Предрага Палавестре, Николе Милошевића, Радована Самарџића, Радоја Симића, Слободана Ракитића, Мирка Ковача, Моме Димића и других. Рубрике *Наслеђе*, *Наследно нејријателство*, *Ex Ponto*, *Кључеви*, *Прозори*, *Осветљења*, *Човек и наслеђе*, *Интервјуације*, *Мотиви*, *Песников избор*, *Портрети*, *Кријика*, *Културна збивања* тих година су се усталиле, док су се повремено појављивале рубрике *Арјументи*, *Живот уметности*, *Зайиси*, *Путопис*, *Поводи*, *Исходишта*, *Трибина...* Ликовна критика заступљена је као у ранијим бројевима, појављује се позоришна и филмска критика. У овом временском оквиру *Повеља* је излазила тромесечно.

Повеља од 1989. до 1997. године

Место главног и одговорног уредника *Повеље* од двоброја 1–2 (1989) до двоброја 1–2 (1997) заузимао је Владимир Шекуларац. Настављајући традицију претходног уредништва, захваљује Милану Дачовићу, чији је улогу преузео, пригодном белешком „Са састанка редакције”.¹¹

Први двоброј новог уредника (1–2 (1989)) изазвао је необичну пажњу. „У овом двоброју, у рубрици Преиспитивања, представљено је капитално дело светске културне баштине Билингтонова књига 'Икона и секира'. Низом текстова наших најпознатијих филозофа и историчара. Захваљујући овом блоку текстова, овај број часописа наручен је у 10 примерака за потребе Конгресне библиотеке у Вашингтону.”¹² Љубомир Кљакић, Никола Милошевић, Атанасије Јевтић, Владимир Адамовић и Предраг Р. Драгић Кијук били су аутори прилога о којима је реч.

¹⁰ Дејан Вукићевић, Библиографија прилога у краљевачкој књижевној периодици. Књ. 2, *Повеља: (1971–2000)* (Краљево: Народна библиотека „Радослав Веснић”, 2001), 5.

¹¹ Владимир Шекуларац, „Са састанка редакције”, *Повеља: часопис за књижевност, уметност, културу, просветна и друштвена питања*, Нова серија, година XIX, број 1–2 (1989): 2.

¹² Краљево и Краљевчани, „Извештај о раду Народне библиотеке Краљево за 1989. годину”, стр. 11, приступљено 10. 2. 2020. Доступно на: http://www.kraljevcani.rs/pdf.js-master/web/viewer.html?read_file=0130000040048.pdf.

Рубрике су се мењале, кризних деведесетих година XX века часопис је углавном излазио као двоброј због недостатка финансијских средстава. Страна књижевност наставља да заузима значајан простор, те су ту темати „Из франкофоне поезије црне Африке и Антила”, „Три песника из Израела”, „Три шпанска песника”; прозни писци су присутни у већој мери но раније: В. Т. Шаламов, А. В. Чајанов, Ш. Хермлин, Е. Јингер, Р. Харвуд, О. Сакс, К. Џ. Оутс, М. Турније. Као сарадници и аутори прилога јављају се нова имена: Александар Јерков, Дејан Медаковић, Драган Стојановић, Михајло Пантић, Владета Јанковић, Зорица Бечановић, Новица Тадић, Злата Коцић, Тања Крагујевић, Саша Јеленковић, Драган Јовановић Данилов; стасавали су нови завичајни аутори: Горан Петровић, Драган Хамовић, Живорад Недељковић, Дејан Алексић, Слободан Лазовић, Драгана Чорбић, Драган Драшковић, Драган Ђоковић, од којих ће неки бити доцнији чланови редакције и уредници *Повеље*.

Поједини, тематски бројеви *Повеље* били су везани за покренути „Српски духовни сабор – Дани преображења”, те број 3–4 (1993) доноси Портрет Милутина Петровића, добитника Награде *Жичка хрисовуља* за 1993. годину; број 1 (1995) прилоге о Миодрагу Павловићу, добитнику *Хрисовуље* за 1994. годину; број 2 (1995) прилоге учесника округлог стола „Старо наслеђе и његова заштита”;¹³ број 1 (1996) прилоге о Љубомиру Симовићу, добитнику *Хрисовуље* за 1995. годину.

До 1995. године димензије *Повеље* (бр. 4) биле су 24 × 14,5 cm, а од 1996 (бр. 1) промењене су у 23,3 × 16 cm. Током 1996. године поднаслов „часопис за књижевност, уметност, културу, просветна и друштвена питања” два пута је промењен – најпре у „часопис за књижевност, културу и уметност” (број 1 (1996)), а затим у „часопис за књижевност, уметност и културу” (од броја 2–3 (1996)). Овај други поднаслов задржан је до данашњих дана. Двоброј 2–3 (1996) потписује ново уредништво: Живорад Недељковић, Горан Петровић, Славко Стаменић, Наташа Ковачевић, Љубиша Симовић, Драган Драшковић и Драгана Типсаревић, док је оперативни уредник био Драган Хамовић.

¹³ Одржаног у оквиру „Трећег српског духовног сабора – Дани преображења”, 1994. године.

Повеља од 1997. до 2003. године

Драган Хамовић, историчар књижевности и песник, преузео је место главног и одговорног уредника *Повеље* од броја 3–4 (1997) и обављао је ту функцију до броја 3 (2002). Од старог уредника редакција се опростила белешком, у духу претходника: „Након преласка на нову уредничку дужност, Владимир Шекуларац напушта часопис *Повеља*, који је уређивао од 1989. године. Уредништво нашег часописа му се на свему захваљује и жели успеха и у даљем раду.”¹⁴

Динамика излажења часописа се усталила – од 1998. године уместо четири, редовно излазе три броја годишње. Рубрике су се, такође, усталиле: *Прочеље*, *Премошћење*, *Песников избор*, *Понирање*, *Посед њоейике*, *Предмеј Повеље*, *Просјори*, *Присјуйи*, *Промайрања*, *Помен*. Поменућемо само нека од имена стваралаца заступљених у *Повељи* тих година: Миодраг Павловић, Владан Матијевић, Даница Вукићевић, Ђорђо Сладоје, Милосав Тешић, Саша Радојчић, Славко Гордић, Васа Павковић, а међу завичајним ауторима: Дејан Вукићевић, Емилија Миловановић, Александра Унтервегер, Дејан Алексић, Милош Милишић... Од страних песника присутни су: Јапанци К. Јамасаки и К. Шираиши, Французи Ф. Куртад, Л. Ре и А. Мишо, Швеђанин К. Ленц, Италијани Ћ. Павезе и У. Фјори, Пољак Ј. Тувим; драмски писци Пол Волг и Роналд Харвуд, прозаисти З. Тамир, С. Бекр, А. Насир, Д. Буланже, Р. Валзер, Р. Виб, О. Хаксли, Д. Паркер, Н. Фергусон, Х. Хесе, К. Девушкина, А. Гала; интервју са Жаном Бодријаром.

„Захваљујући пре свега јасној замисли и огромним напорима Драгана Хамовића, Издавачка делатност краљевачке библиотеке постављена је на чврсте темеље који данас држе раскошну грађевину создану од преко две стотине и педесет наслова поезије, књижевне критике и теорије, есеја, посебних издања, библиографија... Његова уредничка, и лична, марљивост, упорност, преданост али и визионарски дух, спремност да се завичајни простор оплемени, постане духовно „већи и достојнији” дали су пресудан замајац издаваштву које се развило под окриљем краљевачке библиотеке.”¹⁵

¹⁴ „Напомена уредништва”, *Повеља: часопис за књижевност, уметност и културу година XXVI*, број 3–4 (1997): 4.

¹⁵ Ана Гвозденовић, „Издавачка делатност”, у *Век и њо Библиошке у Краљеву: Народна библиотека „Стефан Првовенчани” Краљево: 150 година*, (Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2018), 218.

Занимљива нам се учинила белешка уредништва о стваралачком доприносу Драгане Типсаревић, доцније уреднице културних програма и дугогодишње директорке краљевачке Библиотеке: „Драгана Типсаревић, по сопственој жељи, повлачи се из уредништва *Повеље*. На месту оперативног уредника и секретара часописа налази се од 1977. године. Дуг период постојања овог часописа остаје обележен њеним професионалним улагањем, створивши ваљану основу за даљи пут и развој *Повеље*. *Можда йонајвише захваљујући айилностйи Драгане Тийсаревић Повеља се одржала* (курзив К. Јаблановић) и у годинама када су се многи часописи у нас гасили.”¹⁶

Повеља од 2003. до 2009. године

Горан Петровић, писац, редовни члан Српске академије наука и уметности од 2018. године, постаје главни и одговорни уредник *Повеље* број 1 (2003) са одласком Драгана Хамовића у београдски Завод за издавање уџбеника, на ново место уредника. На месту главног и одговорног уредника Петровић остаје до броја 2 (2009). Ново, шире Уредништво чинили су: Зоран Гаврић, Александар Гаталица, Драган Драшковић, Наташа Ковачевић, Александар Милосављевић, Живорад Недељковић, Татјана Њежић, Саша Радојевић, Љубодраг П. Ристић, Љубиша Симовић и Драган Хамовић. Из уредничког колегијума су изашли Драгана Вукићевић и Славко Стаменић; оперативни уредник била је Ана Авић, потом краће Ана Воштинић, секретар редакције Верослав Стефановић.

Доласком новог уредника установљене су нове две нове рубрике *Позийтив* и *Појмовник*, у којима се аутори, ствараоци из других сфера духа, огледају у књижевном стваралаштву. Интересантним нам се чини, у поменутом временском оквиру трајања *Повеље*, појава и присуство филмске критике и нарочито музичке критике, чији је аутор скоро искључиво био Александар Гаталица.

На веб-сајту <http://www.komunikacija.org.rs> 2004. године часопис *Повеља* почиње да излази у електронском облику. На поменутом сајту доступна је архива бројева (и додатака) који су објављени од 2004. до 2012. године.¹⁷

¹⁶ *Повеља: часопис за књижевност, уметност и културу* година XXIX, број 3, (1999): 2.

¹⁷ *Komunikacija*, pristupljeno 31. 12. 2019. Доступно на: http://www.komunikacija.org.rs/komunikacija/casopisi/Povelja/index_html?stdlang=ser_lat.

С временом је *Повеља* израсла у часопис са два додатка (*Њрилоја* или *суїлеменїа*) – *Прејоручено* и *Види чуда*. Додатак *Прејоручено* почиње да излази од броја 3 (2005), има сопствену нумерацију, а на месту уредника овог додатка смењивали су се Горан Петровић, Ана Авић, Миша Мило-сављевић, Гордана Тимотијевић, Живорад Недељковић, Димитрије Јовановић. Тематски разнолико штиво (проза, драма, библиографија, темат посвећен представи краљевачког позоришта „Камен за под главу – Камен по камен”) обележило је неколико година овог додатка. Од броја 1 за 2012. годину, када уређивање додатка преузима Гордана Тимотијевић, концепција се усталила и доноси савремену преведену прозу. Швајцарска новела, савремена данска прича, арапска кратка прича, јапанска прича, новела Квебека, франкофона новела Црне Африке, нова италијанска приповетка, турска прича, руска јеврејска прича – неки су од поднаслова додатка *Прејоручено*, из којих видимо разноврсност страних књижевности које доноси.

Други *Повељин* додатак *Види чуда* излази од *Повеље* број 3 (2006), и до броја 2 (2019) (и одласка у пензију) уређивала га је Гордана Тимотијевић. Као и додатак *Прејоручено*, има посебну нумерацију, а уредница о концепцији додатка *Види чуда*, каже: „Идеја нам је била да аутори по позиву у њему опишу својих седам чуда, седам фасцинација из детињства јер ако постоји седам чуда у свету одраслих, најмање толико мора да их буде и у свету детињства.”¹⁸ Светлана Велмар-Јанковић, Давид Албахари, Данило Николић, Јасминка Петровић, Урош Петровић, Љубивоје Ршумовић, Злата Коцић, Михајло Пантић нашли су се међу ауторима прилога за додатак *Види чуда*.

Од броја 2 за 2009. годину уз *Повељу* излази подлистак *Појединачно*, чији је уредник Милош Милишић. Концепт подлистка подразумева интервјуе са књижевним ауторима који одговарају на одабране цитате из својих дела.

***Повеља* од 2009. до 2012. године**

Горан Петровић, одлазећи на нову уредничку дужност, напушта *Повељу*, а од броја 3 (2009) главни и одговорни уредник постаје Живорад Недељковић, песник. Редакција се од Петровића опростила пригодним

¹⁸ Ана Гвозденовић, „Издавачка делатност”, у *Век и њо Библиотекe у Краљеву: Народна библиотека „Стефан Првовенчани” Краљево: 150 година*, (Краљево: Народна библиотека „Стефан Првовенчани”, 2018), 223.

речима: „Креативним радом и иновативним замислима пресудно је допринео профилисању *Повеље* и статусу који она има. *Повеља* је препознатљива и по рубрикама које је Горан Петровић осмислио, а у библиотекама које је покренуо објављена су истински вредна дела.”¹⁹

Посао главног и одговорног уредника Недељковић је обављао до броја 3 (2010), када га напушта по сопственој жељи, али остаје члан редакције, а место главног и одговорног уредника преузима Дејан Алексић, песник. Тих година, поред ове двојице истакнутих песника, у уредништву су били: Ана Гвозденовић, Драган Драшковић, Милош Милишић, Љубодраг П. Ристић, Љубиша Симовић, Гордана Тимотијевић; посао оперативног уредника радила је Ивана Борисављевић (бр. 3 (2009) до бр. 1 (2010)), а секретар редакције, све до одласку у пензију 2016. године, биће Верослав Стефановић.

Поводом јубилеја – четрдесет година излажења часописа, у броју 3 за 2011. годину, уредништво је у рубрици *Предмећ Повеље* објавило четири прилога: Михајло Пантић „Куле у ваздуху”, Васа Павковић „*Повеља* међу часописима”, Мирко Демић „Књижевна периодика и *Повеља* у њој” и Драган Хамовић „Пун круг *Повеље*”.

За ову прилику, издвојили смо речи Драгана Хамовића, једног од ранијих уредника *Повеље*, о развоју часописа: „У доскорашњој књижевној средини без традиције – а традиција је ослонац и оријентир – појава часописа дословно је значила долазак живе књижевности ‘у наш мали град’. Часопис *Повеља*, наследивши бујни и бурни *Окћобар* (а памтећи предратни, гимназијски *Освић*), значио је отворени простор и могућност размене, као и, разуме се, мамац и подстицај. За све овдашње, краљевачке, књижевне почетнике значио је увођење у посао. Прву пробу. И не само прву пробу, него и накнадну проверу.

Часопис је средиште и стециште. Што је живљи и покретљивији – тим боље, али да притом остане поуздано решето вредности, актуелних и у настајању. Свој динамизам, али и издржљивост, *Повеља* је била показала у невољно време краја прошлог века – када су многи часописи преконоћ нестајали или посустајали – али и спремност да се разгранави онда када су велике невоље наводно прошле. Књижевни часопис постајао је полако књижевни комплет, вишеделна сладокусачка понуда.”²⁰

¹⁹ *Повеља: часопис за књижевност, уметност и културу* година XXXVIII, број 3, (2009): 4

²⁰ Драган Хамовић, „Пун круг *Повеље*”, *Повеља: часопис за књижевност, уметност и културу* година XXI, број 3 (2011): 200–201.

Повеља данас

Повеља: часопис за књижевности, уметности и културу уз два додатка: *Прејоручено* и *Види чуда*, на почетку 2020. године излази редовно четворомесечно. Чланови уредништва су Дејан Алексић – главни и одговорни уредник, Живорад Недељковић, мр Ана Гвозденовић, Милош Милишић, Драган Драшковић, Љубодраг П. Ристић, Љубиша Симовић. Настављајући континуитет претходника, уредништво *Повеље* негује квалитет прилога, отвореност према ауторима и сарадницима, присуство других дисциплина поред књижевности и критике, ваљан графички изглед. Објављивање часописа финансијски подржава и Министарство културе и информисања Републике Србије, што говори о квалитету издања и значају часописа. У току је рад на пројекту дигитализације свих бројева *Повеље*, од 1971. године, након чега ће бити доступни на званичном веб-сајту издавача, тј. краљевачке Библиотеке (<https://povelja.kv-biblio.org.rs/>).²¹

Закључак

На основу изнетог можемо закључити да књижевни часопис *Повеља* има врло богату историју. Преломни тренуци везани су како за промену издавача – од 1971. до 1985. године то је била Културно-просветна заједница општине Краљево, а од 1985. године Народна библиотека у Краљеву; тако и за место главног и одговорног уредника: Страхиња Војиновић (бр. 1–7), Јован Марковић (бр. 8–13, и главни уредник бр. 14–50), Радован Миловић (одговорни уредник бр. 14–50), Милан Дачовић (1/1985. до 3–4/1988), Владимир Шекуларац (1–2/1989. до бр. 1–2/1997), Драган Хамовић (3–4/1997 до 3/2002), Горан Петровић (1/2003 до бр. 2/2009), Живорад Недељковић (3/2009 до бр. 3/2010), Дејан Алексић (1/2011–). Такође, очигледно је да, иако је мењала уреднике, *Повеља* остајала на једном јасно уцртаном путу развоја, који јој је донео водеће место међу српским књижевним гласилима. Томе су допринели квалитет прилога, отвореност према ауторима и сарадницима, присуство других дисциплина поред књижевности и критике, ваљан графички изглед.

²¹ Народна библиотека „Стефан Првовенчани“ Краљево, Е-Повеља, приступљено 3. 1. 2020. Доступно на: <https://povelja.kv-biblio.org.rs/>. Аутор и реализатор пројекта дигитализације Повеље је Иван Спасојевић, запослен у Библиотеци.

Literatura

1. Dačović, Milan. „Povelja, nadalje”. *Povelja: časopis za književnost, umetnost, kulturu, prosvetna i društvena pitanja*, Nova serija, godina XV, broj 1 (1985): 3–4. (na ćirilici)
2. Gvozdenović, Ana. *Bibliografija priloga u časopisu Povelja: (2001–2015) / autor bibliografskih jedinica iz 2001. godine Nataša Antonijević*. Kraljevo: Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani”, 2015. (na ćirilici)
3. Gvozdenović, Ana. „Izdavačka delatnost”. U *Vek i po Biblioteke u Kraljevu: Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani” Kraljevo: 150 godina*, 211–231. Kraljevo: Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani”, 2018. (na ćirilici)
4. Hamović, Dragan. „Pun krug Povelje”. *Povelja: časopis za književnost, umetnost i kulturu*, godina XLI, broj 3 (2011): 200–201. (na ćirilici)
5. Komunikacija. Pristupljeno 31. 12. 2019. Dostupno na: http://www.komunikacija.org.rs/komunikacija/casopisi/Povelja/index_html?stdlang=ser_lat.
6. Kraljevo i Kraljevčani. „Izveštaj o radu Narodne biblioteke u Kraljevu za 1985. godinu”. Pristupljeno 7. 2. 2020. Dostupno na: http://www.kraljevcani.rs/pdf.js-master/web/viewer.html?read_file=0130000036048.pdf. (na ćirilici)
7. Kraljevo i Kraljevčani. „Izveštaj o radu Narodne biblioteke Kraljevo za 1989. godinu”. Pristupljeno 10. 2. 2020. Dostupno na: http://www.kraljevcani.rs/pdf.js-master/web/viewer.html?read_file=0130000040048.pdf. (na ćirilici)
8. Marković, Jovan. „Povelja i Oktobar zajedno”. *Povelja: časopis za književnost, umetnost, kulturu, prosvetna i društvena pitanja*, godina V, broj 14 (1975): 4. (na ćirilici)
9. „Napomena uredništva”. *Povelja: časopis za književnost, umetnost i kulturu*, godina XXVI, broj 3–4 (1997): 4. (na ćirilici)
10. Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani” Kraljevo. E-Povelja. Pristupljeno 3. 1. 2020. Dostupno na <https://povelja.kv-biblio.org.rs/>. (na ćirilici)
11. *Povelja: časopis za književnost, umetnost, kulturu, prosvetna i društvena pitanja*, god. 1, broj 1 (1971) – god. 5, broj 4 (1975). (na ćirilici)
12. *Povelja oktobra: časopis za književnost, kulturu, prosvetna i društvena pitanja*, god. 1, broj 18/19 (1976) – god. 15, broj 1 (50) (1985). (na ćirilici)
13. *Povelja: časopis za književnost, umetnost, kulturu, prosvetna i društvena pitanja*, n. s. god. 15, broj 1 (1985) – god. 49, broj 2 (2019). (na ćirilici)
14. Šekularac, Vladimir. „Sa sastanka redakcije”. *Povelja: časopis za književnost, umetnost, kulturu, prosvetna i društvena pitanja*, Nova serija, godina XIX, broj 1–2 (1989): 2. (na ćirilici)
15. Vojnović, Strahinja. „Uz prvi broj. *Povelja: Časopis za književnost, umetnost, kulturu, prosvetna i društvena pitanja* godina 1, broj 1 (1971): 3–5. (na ćirilici)

16. Vukićević, Dejan. *Bibliografija priloga u kraljevačkoj književnoj periodici. Knj. 2, Povelja (1971–2000)*. Kraljevo: Narodna biblioteka „Radoslav Vesnić”, 2001. (na ćirilici)
17. Vukotić, Bojana. „Biblioteke kao izdavači serijskih publikacija”. U *Biblioteke u kulturnom životu Srbije: Zbornik radova stručnog skupa Biblioteke u kulturnom životu Srbije, Kraljevo, 8. i 9. oktobar 2018*, urednik Katarina Jablanović, 85–93. Kraljevo: Narodna biblioteka „Stefan Prvovenčani”, 2018. (na ćirilici)

Katarina D. Jablanović

Public Library “Stefan Prvovenčani”, Kraljevo

katarina.dasic@gmail.com

THE HISTORY OF THE LITERARY MAGAZINE POVELJA

Abstract: Towards the jubilee – 50th anniversary of the literary magazine *Povelja* – this paper deals with its history. The main task is to present the development of the magazine, while the paper aims at highlighting the importance of the tradition of nurturing literary periodicals. The turning points in the development of the magazine are related both to the publisher (the Cultural and Educational Community of the Municipality of Kraljevo from 1971 to 1985, and the Public Library in Kraljevo from 1985 to this day), and to the position of the editor-in-chief (Strahinja Vojinović, Jovan Marković, Radovan Milović, Milan Dačović, Vladimir Šekularac, Dragan Hamović, Goran Petrović, Živorad Nedeljković, and Dejan Aleksić). Presenting a historical overview the focus is on the following elements: the owner of the magazine, i.e. the publisher; the program; the position of the editor-in-chief and members of the editorial board; the magazine plan, i.e. which sections existed and how they changed; the associates; the types of literature represented and their authors; the content of other appendices (the cultural life of Kraljevo, the visual arts, etc.), as well as the graphic layout of the magazine. The paper relies on the literature and materials relevant to the subject of the research.

Keywords: serial publications, literary magazine, Kraljevo, *Povelja*, *the October Povelja*.

Примљено: 18. фебруара 2020.

Исправке: 27. маја 2020

Прихваћено: 17. јуна 2020.

Милица Тарабић
Народна библиотека Ужице
rosic.milica@gmail.com

Стручни рад
UDK 930.85(497.11)"18"
655.4/.5:929 Валожић В.
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.1.9>

КЊИЖАРСКО-ИЗДАВАЧКИ РАД ВЕЛИМИРА ВАЛОЖИЋА И Његових ПОТОМАКА

Сажетак: Овај текст посвећен је раду значајног српског издавача и књижара Велимира Валожића, његових синова Душана и Милоша и унука Драгутина. Валожићи су били истински љубитељи књиге и промотори правих културних вредности, оставивши велики траг у књижарској и издавачкој делатности. Велимир је покренуо издавачку делатност и обучио синове који су достојно наставили очев посао. Валожићи су водили књижару у Београду и Нишу, са великим успехом издавали и промовисали књигу и допремали је и до најудаљенијих крајева Србије. Поштено су обављали посао и били цењени међу својим народом, а и шире, послујући са многим европским метрополама. Век књижаре са свим Валожићима, Велимиром, синовима и унуком, трајао је 86 година.

Кључне речи: књижара, књижар, издавач, Велимир Валожић, Душан Валожић, Милош Валожић, Драгутин Валожић.

Први српски књижар и издавач који је тридесетих година 19. века отворио књижару био је Глигорије Возаровић. С обзиром на то да се све дешавало у време Хабзбуршке монархије, када су Срби углавном били образовани и писмени, не чуди што је баш тада у Србији отворена прва књижарска радња која је пословала успешно све до тридесетих година 20. века. „У то време није било друге не само у Београду већ и у целој Кнежевини Србији.”¹ Због таквог стања у књижарској делатности Милош Поповић,

¹ Љубомир Дурковић-Јакшић, „Књижара Милоша Поповића и Велимира Валожића”, *Годишњак Града Београда XXVI* (1979): 93, <http://www.mgb.org.rs/images/godisnjaci/GodisnjakXXVI/093-121GGBXXVI1979.pdf> (преузето 10. 3. 2020).

уредник *Сербских новина*, отвара књижару, али је услед недовољно времена да јој се посвети средином 19. века препушта пријатељу Велимиру Валожићу.

Други значајан српски издавач Велимир Валожић рођен је 1814. године у чешком граду Литомишлу, под именом Лауренц Валаух. У родном граду завршио је гимназију, у Прагу је студирао теологију, а након тога медицину у Бечу. Неко време радио је у Аустрији као поштански чиновник. Пошто је био слабог здравља прекинуо је студије и одлучио да промени поднебље. Путовао је по Балкану, заволео Србију и доселио се у Београд 1849. године. Пријали су му срдачност и гостопримство српског народа па је одлучио ту и да остане.

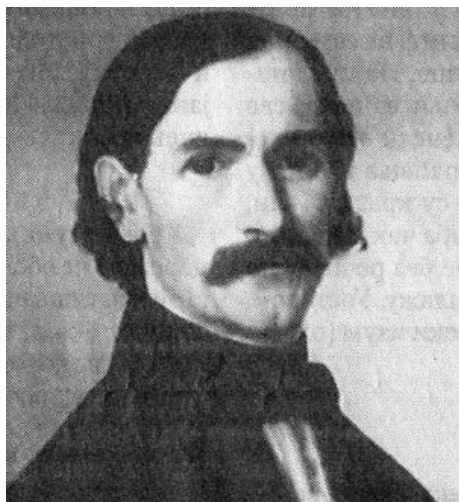
Године 1852. жени се Српкињом Персидом Лазаревић, прелази у православље и добија ново име и презиме: Велимир Валожић. Да би могао да отвори књижару, крајем 1853. године поднео је захтев за добијање српског држављанства, које му је издато 13. септембра наредне године. Са женом Персидом добио је синове Милоша и Душана и ћерку Милеву.

Валожић је имао понуду за посао професора коју је одбио – желео је да настави путем којим је ишао Глигорије Возаровић, власник прве београдске књижаре. Захвалност што је постао књижар дугује пријатељу Милошу Поповићу, уреднику *Сербских новина* и брату Ђуре Даничића. Милошева књижара на Варош-капији била је место окупљања великог броја интелектуалаца – Јанка Шафарика, Лукијана Мушицког, Ђуре Даничића и других. Ту их Велимир упознаје и проводи доста времена са њима. Најпре је само помагао Милошу у књижари, да би врло брзо почео да ради као пословођа.

Валожић преузима књижару од Поповића у августу 1853. године. Потписан је уговор према коме је дужан да уговорену надокнаду исплати након две године. „Валожић се обавезао да ће све силе употребити да књижару подигне и посао њен разпространи”, а Поповић да ће му у томе помагати и огласе у *Сербским новинама* у току једне године бесплатно објављивати, а после тога у пола цене док буде издавао новине.”² Према уговору књижара је радила под фирмом Милоша Поповића до 8. септембра 1854. године, када Велимир добија одобрење да је пребаци на своје име и преименује у „Књижара Велимира Валожића”.

У време када је Велимир живео и радио, његова књижара била је једина издавачка књижара у Србији. Календар „Млади Шумадинац” био је први издавачки подухват Велимирове књижаре који се издавао од 1858

² Велимир Старчевић, *Сјанаро српско књижарство* (Београд: Просвета, 1997), 50–51.

године. „Валожихи су били први издавачи школских уџбеника и дечје литературе у Србији. Пословали су са целом Србијом, са Новим Садам, Сомбором, Суботицом, Будимпештом, Бечом, Прагом, Берлином, Штутгартом, Нирнбергом, Паризом и Миланом, а књигама су снабдевали своју књижару у Нишу, књижару Браће М. Поповић у Новом Саду, књижару Браће Јовановић у Панчеву и књижаре у Кладову, Зајечару, Ужицу, Крагујевцу, Неготину...”³ Издавао је литературу за све групе – од школских, науч-

них, занатских до забавних издања, као и преводе страних издања „лепе књижевности”. Издавао је књиге на српском, немачком и француском језику, географске карте и песмарице. Сва издања штампана су само у Државној штампарији у Београду, која се налазила у близини књижаре, а са којом је Велимир потписао посебан уговор. „...Зато је он био једини повлашћени књижар за продају издања Државне штампарије, те су ова издања из његове књижаре даље растурана за распродају преко других ситних књижара како у Београду тако и у унутрашњости. У истом смислу књижара Велимира Валожиха била је повлашћено складиште за продају Гласника и свих осталих издања Српског ученог друштва.”⁴

У периоду када је Велимир преузео књижару продавало се између 500 и 600 примерака књиге, а ретко се дешавало поновно издање неког дела. Радио је са многим потешкоћама па је, приликом преноса књижаре на своје име, направио неколико измена у уговору: „1) да књижар може Типографу враћати непродате школске књиге које се више не употребљавају и новим замењивати; 2) да се рабат даје не на 15 насто већ 15 одсто, како би књижара могла да ради без губитака.”⁵ Иако најпре нису прихваћене, ипак, због своје честитости и ширења посла и ван земље – имао је своје комисионаре

³ *Издавачи и издаваштво у Срба: (1804–1918)* (Београд: Art press: Центар за истраживање дигиталне културе, 2016), 12.

⁴ *Српско књижарство: зборник радова из историје српског књижарства* (Нови Сад: Матица српска: Прометеј, 1997), 384.

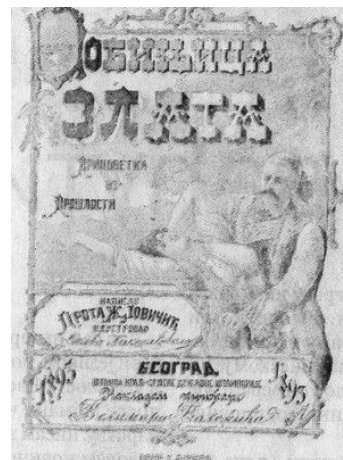
⁵ Старчевић, *Стиаро српско књижарство*, 54.

и у Москви, Бечу, Лајпцигу – 1861. године, после скоро 10 година, Министарство просвете му одобрава повластице које омогућавају да отвори 17 књижара у Србији. Велимир је унапредио рад и повећао профит књижаре. Стекао је велики број купаца из Србије а и ван ње, али је значајан део новца губио због додатних трошкова који су прописи захтевали. Почетком 1864. године упутио је молбу Министарству да му одобри рабат од 10% на све књиге, где је, тек након што га је Државна штампарија подржала рабат одобрен. Од тада се побољшавају услови за приватне књижаре.

Међу првим издавачким подухватима била је и књига Јована Миловановића *Новији разговори* коју је Валожич објавио 1864. године, а наредне године објављен је роман Чарлса Дикенса *Борба у животи* и покренута библиотека „Забавна читаоница”. Након тога углавном је издавао романи и кратку прозу. Издавање збирке *Црни листови* у којој су се водили записници кривичних догађаја, отпочео је 1887. године, на самом крају живота. Тај посао је након његове смрти наставио син Милош Валожич.

Илустровани часопис
Црни листови

Једно од издања
Велимира Валожича

О издавачкој делатности Књижаре Велимира Валожича, Стојан Новаковић, уважавани филолог, историчар, књижевни критичар (...) писао је: „Књижарница Велимира Валожича унела је у репертоар наше простонародне публике сензационални српски роман, врсту књиге, с којом нисмо ништа добили, а коју су, после нас и други његовали, рачунајући непрестано на велику простонародну публику. Радо признајемо Књижарници В. Валожича да се у свом раду и избору при издавању управљала и

бољим побудама. Али у њеном раду опет претеже 'што пролази' и оно 'што се тражи'. Избор књижевних дела ређе је тражила од критике и руководних књижевних кругова, а чешће и редовно од купаца простонародне публике..."⁶ Чињеница је да је Валожић желео да се приближи читаоцима и задовољи њихове читалачке укусе, али ова Новаковићева критика свакако не умањује све оно што је он урадио за српско књижаство и издаваштво.

Издавачки рад Књижаре Велимира Валожића обухвата 772 наслова⁷, од чега је:

Врста грађе	Број јединица
Књига	750 (штампаних 748)
Картографске грађе	10 (5 атласа и 5 географских карата)
Часописа, дневних листова	8 (штампаних)
Графика	4 (разгледнице)

Највише су се издавали уџбеници – 361 и кратка проза – 116.

Књижара Велимира Валожића била је „...место окупљања љубитеља књиге, људи од угледа и пера. То је било место укрштања знања, одакле се знање црпало и где се знање уливало”.⁸ Њен власник био је образован и достојанствен, добронамеран и предусретљив према свакоме, неко ко је одмах по доласку у Србију стекао углед и поштовање. Много је радио, али није много имао. Био је промотор правих културних вредности и истински љубитељ књиге, без икаквог материјалног интереса.

⁶ Старчевић, *Сјаро српско књижаство*, 57.

⁷ Под именом Велимира Валожића издавали су и његов син Милош и унук Драгутин, тако да се 772 наслова односи на издавачки рад све три генерације Валожића. Подаци о библиографским јединицама издатим у Књижари Велимира Валожића и Књижари Душана Валожића могу се пронаћи у Узајамном електронском каталогу COBISS.SR, sr.cobiss.net, као и статистички подаци из осталих табела. Не може се прецизно утврдити колико је ко у току свог рада издао наслова јер се за одређени број публикација не зна година издавања.

⁸ Ана Стјеља, „Човек који је дао велики допринос популаризацији књиге и развоју књижаства”, *Велики људи*, 5. 5. 2017, <https://velikiljudi.rs/istorija/knizhar-izdavach-prvih-razglednitsa-u-srbiji/> (преузето 14. 4. 2020).

Преминуо је 27. децембра 1887. године у Београду. Након његове смрти остало је сећање на љубазног човека који је дао велики допринос популаризацији књиге и развоју књижевства. Стара књижара и кућа Велимира Валожића срушени су после Другог светског рата.

Књижара Велимира Валожића пре рушења

Душан Валожић, млађи син Велимира Валожића, рођен је 1858. године у Београду. Према очевој жељи учио је књижевство у Мађарској и Немачкој. Када се вратио у Србију 1880. године једно време је радио код оца у књижари, а већ следеће године отишао у Ниш где је отворио самосталну књижару са штампаријом под називом „Књижара Душана Валожића”. Међутим, већину својих издања штампао је под фирмом „Књижара Велимира Валожића у Београду и Душана Валожића у Нишу”. Он је најзначајнији нишки књижар и издавач с краја 19. века.⁹

⁹ Осим као књижар, био је успешан и у политици. Својом способношћу и борбеношћу успео је да буде изабран за кмета нишке општине 1883. године, а након Тимочке буне постаје посланик Велике народне скупштине. Видети: Старчевић, Старо српско књижевство, 61–62.

У Душановој књижари издато је 25 наслова, од чега је:

Врста грађе	Број јединица
Књига	21 (штампана)
Картографске грађе	3 (2 географске карте и 1 атлас)
Часопис, дневни лист	1 (штампани)

Душан је око себе окупљао многобројну елиту града Ниша. У својој књижари имао је, поред сопствених, и велики број књига из књижаре Валожића из Београда. Допремао је књиге и до најудаљенијих крајева Србије, чак и у оне под турском влашћу, растурао их и преносио преко граница уз помоћ ђака. Око себе је окупљао омладину којима је преносио знање и саветовао их како да промовишу српску књигу и шире националну свест. За то је добијао признања значајних људи тога доба.

Душан Валожић је умро врло млад, у 31. години, марта 1889. године. Био је то тежак губитак за Ниш. Након његове смрти књижару је преузео Коста Јовановић, родом из Шапца. Бугари су књижару 1915. године спалили, а власника затворили.

У табели¹⁰ представљена су дела која су издата у Књижари Велимира Валожића у Београду и истовремено у Књижари Душана Валожића у Нишу:

Р.Б.	Аутор	Наслов	Врста грађе	Год. изд.
1.		Забавник: календар за просту годину	серијске публикације	18??-1???
2.	Благоје Т. Недић	Познавање и неговање човечијег тела: за III разред основне школе	уџбеник	18??
3.	Благоје Т. Недић	Познавање и неговање човечијег тела: за IV разред основне школе	уџбеник	18??
4.	Adolf Streckfuss	Ујак и сестрић: криминална новела	кратка проза	18??
5.	Јован Бешлић	Карта Краљевине Србије: за свакога а нарочито за ученике основних и средњих школа	картографска грађа	1884?

¹⁰ COBISS.SR, <http://sr.cobiss.net> (преузето 9. 6. 2020).

6.	Јован Бешлић	Таблице за прорачунавање непосредног пореза интереса, казни, одбитка одбитка и приреза као и месечне отплате непосредног пореза	књига	1885
7.	Јован Бешлић	Таблице за прорачунавање непосредног пореза допуњујућег пореза на обрт приреза, интереса, казни, одбитка, војнице и крчмарине	књига	1887
8.	Јоксим Ст. Марковић	Српска историја за нижу основну школу	уџбеник	1888
9.	Адолф Штрекфус	Ујак и сестрић: криминална новела	кратка проза	1888
10.	Јодокус Донатус Хубертус Теме	Верујте у бога: криминална новела	кратка проза	1888
11.	Стева Зарић	Катастер (тапија) и баштинска књига за потребу Краљевине Србије	картографска грађа	1889
12.	Јован Бешлић	Карта Краљевине Србије	картографска грађа	1890?
13.	Јован Бешлић	Карта Краљевине Србије: за ученике основних и средњих школа. 1	картографска грађа	1890

Милош је био старији син Велимира Валожића који је наставио очев издавачки рад. Рођен је у Београду 1853. године. Најпре је оцу само помагао и уз њега научио много о књигама и књижевном послу, а касније га је наследио. Од оца је научио најважнију ствар – да се књига у што већем броју примерака прода, као и да стигне у најудаљенија и најприступачнија места.¹¹

Милош Валожић је, за разлику од оца, поред Државне штампарије штампао и код приватних штампара. Није хтео да мења назив фирме у знак поштовања према оцу, познатом књижевнику

¹¹ Књиге из Валожићеве књижевне библиотеке доспеле су до Турске и Аустрије уз помоћ момка Петра који је радио за њега и са корпама пуним књига обилазио целу Србију и књиге учинио доступним свима. Видети: Старчевић, *Сјаро српско књижевство*, 58.

и штампару, али и зато што је фирма већ била чувена и позната по очевом имену. Наставио је и са праксом штампања разгледница. У издавачком послу помагао му је Милован Глишић.

У периоду када је Милош водио књижару највише су се издавали уџбеници и кратка проза. У првој години његовог рада издате су две књиге кратке прозе *Београд у џами* Тасе Ј. Миленковића и збирка кратке прозе *Кесароши* истог аутора. Исте године издате су и криминалне приповетке „Црни дани”, „Ко је убица”, „Ујак и сестрић” и „Верујте у бога” страних аутора. Наредних година издавао је збирке кратке прозе Јанка Веселиновића, романе, поезију, велики број уџбеника... Последњих пет година 20. века биле су му најуспешније – издао је преко 100 наслова. Углавном су то били уџбеници за основну школу и збирке кратке прозе.

Милош Валожић је био образован, поштен као његов отац. Окупљао је око себе највиђеније интелектуалце тог времена, као и књижевнике чије је радове издавао – Стевана Сремца, Јанка Веселиновића, Радоја Домановића и друге. Често је учествовао у добротворним акцијама у којима су се књиге поклањале сиромашној деци. Године 1895. основао је за ученике нижих разреда у I Београдској гимназији ђачку библиотеку „Задужбина Милоша Валожића”.¹² Био је привржен својој земљи и свом народу. „Био је то велики српски родољуб. За време окупације Босне и Херцеговине, у знак протеста, Књижару је држао затворену седам дана.”¹³

Милош Валожић је водио књижару до 15. августа 1909. године када је несрећним случајем изгубио живот тако што је пао под воз. Његов посао најпре је наследио син Михаило, међутим, брзо је напустио књижару, па је Милошев рад наставио његов други син Драгутин, уједно и последњи власник књижаре.

Драгутин Валожић је углавном издавао уџбенике за основне школе и картографску грађу – првих година издавао је наслове Михаила Сретеновића: *Мала љрамајшика*, *Поуке за домаћице*, *Историја српскога народа*. Објавио је *Земљопис Србије и српских земаља* Михаила Јовића, *Познавање љириде* Димитрија Путниковића, објављивао је читанке, рачунске задатке, атласе... Памте га по идеји да 1921. године, заједно са још 11 књижара, оснује Књижарско удружење.¹⁴

¹² Ову библиотеку основао је за успомену на рано преминулог сина, ученика те гимназије.

¹³ Дурковић-Јакшић, „Књижара Милоша Поповића и Велимира Валожића”, 118.

¹⁴ Може се наћи и податак да је пре почетка Другог светског рата Драгутин јефтино продао вредну преписку деде Велимира са песником Ђуром Јакшићем, очито због финансијских проблема. Видети: Ана Стјеља, „Човек који је дао велики допринос популаризацији књиге

Водио је посао до 1939. године, када је издат налог да се књижара сруши. Након тога, на њеном месту подигнута је вишеспратница. То је био крај Књижаре Велимира Валожиха, књижаре у којој су три генерације радиле на развоју издаваштва, продаје и дистрибуције књига у Србији.

Након 75 година од нестанка књижаре, београдском књижару и издавачу Велимиру Валожиху дато је признање за његов рад и целокупно залагање у области књижарства и издаваштва – 4. септембра 2014. године откривена му је спомен-плоча у Улици Косанчићев венац, на месту где се некада налазила његова књижара. Спомен-плочу је открио најстарији члан породице Предраг Валожих, након чега је у Библиотеци града Београда отворена изложба „Велимир Валожих – београдски књижар и издавач”.

Валожихи су, на челу са Велимиром, заједно дали велики допринос популаризацији књиге и развоју књижарства. Заједно са својим синовима Душаном и Милошем и унуком Драгутином, Велимир је оставио велики траг у културној историји Београда и Србије.

.....
и развоју књижарства”, Велики људи, 5. 5. 2017, <https://velikiljudi.rs/istorija/knizhar-izdavach-prvih-razglednitsa-u-srbiji/> (преузето 14. 4. 2020).

Literatura

1. Durković-Jakšić, Ljubomir. „Knjižara Miloša Popovića i Velimira Valožića”. *Godišnjak Grada Beograda XXVI* (1979), <http://www.mgb.org.rs/images/godisnjaci/GodisnjakXXVI/093-121GGBXXVI1979.pdf> (preuzeto 10. 3. 2020). (na ćirilici)
2. *Izdavači i izdavaštvo u Srba: (1804–1918)*. Beograd: Art press: Centar za istraživanje digitalne kulture, 2016. (na ćirilici)
3. *Srpsko knjižarstvo: zbornik radova iz istorije srpskog knjižarstva*. Novi Sad: Matica srpska: Prometej, 1997. (na ćirilici)
4. Starčević, Velimir. *Staro srpsko knjižarstvo*. Beograd: Prosveta, 1997. (na ćirilici)

Milica Tarabić

Public Library of Užice

rosic.milica@gmail.com

VELIMIR VALOŽIĆ AND HIS DESCENDANTS AS THE BOOKSELLERS AND PUBLISHERS

Abstract: The paper deals with the work of an important Serbian publisher and bookseller Velimir Valožić, his sons Miloš and Dušan, and grandson Dragutin. The members of the Valožić family were true book lovers and promoters of real cultural values, leaving a significant mark on book publishing activities. Velimir started the publishing business and trained his sons, who continued their father's work with dignity. The Valožićs ran a bookstore in Belgrade and Niš, published and promoted books with great success, and delivered them to the most remote parts of Serbia. They did their job honorably and were respected among their fellow countrymen, and beyond, cooperating with many European metropolises. The Valožićs, Velimir, his sons and grandson, ran the bookstore for 86 years.

Keywords: bookstore, bookseller, publisher, Velimir Valožić, Dušan Valožić, Miloš Valožić, Dragutin Valožić.

Примљено: 15. априла 2020.

Исправке: 5. јуна 2020.

Прихваћено: 23. јуна 2020.

Прикази

Никола М. Петаковић
 Библиотекарско друштво
 Србије
 nikolapetakovic@gmail.com

UDK 02:061.2]:005.745(497.11)"2019"(049.32)
 02:005.745(497.11)"2019"(049.32)

МАЛЕ БИБЛИОТЕКЕ У ВЕЛИКОМ ДИЈАЛОГУ ЗА ПРОМЕНЕ

*(16. конференција Библиотекарског друштва Србије и
 обележавање Дана библиотекара Србије 2019)*

Шеснаеста по реду конференција Библиотекарског друштва Србије са међународним учешћем одржана је 12. и 13. децембра 2019. године у Београду, у Народној библиотеци Србије. Већ годинама уназад традиционално годишње конференцијско окупљање библиотечких радника и стручњака у области библиотечно-информационе делатности у организацији Библиотекарског друштва Србије резервисано је за средину децембра. Тако је било и овога пута, а тема конференције носила је назив „Мале библиотеке у великом дијалогу за промене”.

Према унапред замишљеној одредници организационог и програмског одбора Конференције, стручни скуп је настојао „да отвори простор за дијалог о темама, које се, пре свега, тичу малих или мањих библиотека, како би се пажња стручне јавности овом бројном и разноликом сегменту библиотечно-информационе делатности”, а под појмом малих библиотека подразумевао се „широки спектар установа и организација библиотечно-информационе делатности, које до сада нису биле у фокусу БДС конференција: библиотеке са једним запосленим, специјалне библиотеке и библиотечно-информациони центри, библиотеке високошколских и научноистраживачких институција, јавне библиотеке (мање градске и општинске библиотеке), школске библиотеке итд”.¹ Појам *мале библиотеке*

¹ Мале библиотеке у великом дијалогу за промене, XVI конференција Библиотекарског друштва Србије, <https://bdskonferencija2019.wordpress.com> (преузето 5. 4. 2020).

у овом случају никако није „био ограничен величином књижног фонда, бројем запослених или читалаца библиотеке”, већ је био у „функцији стављања у заједнички контекст дијалога великог броја организација, које се баве пружањем библиотечко-информационих услуга, односно заштитом културног или научног наслеђа”.²

Недељу дана пре одржавања Конференције, претходио је претконференцијски дан посвећен делатности школских библиотека и оснаживању библиотека и библиотекара локалне заједнице. Саветовање 21. век у школској библиотеци, у организацији Библиотекарског друштва Србије и Градске библиотеке у Чачку, одржано 5. децембра 2019. године у здању нове зграде чачанске Библиотеке, окупило је представнике матичних служби јавних и две националне библиотеке у Србији, школске управе Моравичког округа, Друштва школских библиотекара Србије и школске библиотекарке у Моравичком округу, те заинтересоване госте – библиотекарке Србије и пријатеље из Словеније са Института информацијских знаности из Марибора. Након срдачних речи добродошлице директора библиотеке у Чачку и председника БДС-а др Богдана Трифуновића, обраћања др Добриле Бегешишић, начелника Матичног одељења Народне библиотеке Србије, Слађане Парезановић, начелника школске управе Моравичког округа и Мирјане Радовановић Пејовић у својству члана Управног одбора Друштва школских библиотекара Србије, своја излагања у оквиру прве радне сесије поднели су Дубравка Илић, руководилац Матичне службе ГБ Чачак, Романа Мухвич Шумандл и Душан Стошић са Института информацијских знаности из Марибора, а такође је најављено 2. допуњено издање Приручника за школске библиотекарке у издању Градске библиотеке у Чачку. Друга сесија имала је за задатак кратко презентовање школских библиотека Моравичког округа, са заједничким насловом „Прихвати изазов – буди школски библиотекар”. Гошће саветовања биле су Мирјана Радовановић Пејовић и Ана Дуковић, које су представиле искуства са конгреса Међународног друштва школских библиотекара из Дубровника, а време у паузи између двеју сесија било је намењено промоцији књиге *Non imprimatur или Цензура у библиотекарској и издаваштвој* аутора др Дејана Вукићевића, потпредседника БДС-а. Разговор о књизи водила је мр Маријана Матовић.

Оба конференцијска дана главног дела Конференције, 12. и 13. децембар, протекла су у знаку презентовања кратких стручних радова у трајању до 10 минута, али и полагањем укључивању не тако устаљеног облика

² Исто.

јавног наступа за библиотечко-информациону делатност на подручју Републике Србије – панел и постер-сесији. Програмски одбор је на основу селекције и евалуације приспелих сажетака одабрао и пружио могућност за 23 стручна излагања, једну панел-дискусију и шест постер-презентација. Целокупан и временски добро распоређен програм био је садржан у пет радних сесија са појединачним трајањем од 90 минута.

Церемонију отварања отпочели су гости из МШ Јосиф Маринковић у Вршцу извођењем Монтијеве композиције Чардаш (Димитрије Живојнов, тамбура и Кристина Добросављевић, клавирски сарадник), након чега је уследило упућивање поздравних речи председника БДС-а др Богдана Трифуновића и др Драгане Милуновић, заменице управника Народне библиотеке Србије у својству домаћина Конференције. Завршне музичке тактове у овом сегменту догађаја композицијом „Тарантела” обојили су ведрим нотама из пера Камија Сен-Санса ученици 3. разреда вршачке Средње музичке школе Ева Кокаи на флаути, Марко Даничић на кларинету и Душан Дакић на клавиру. Као знак изузетне партнерске сарадње на пољу продубљивања и отварања библиотечко-информационе делатности према музичкој културно-просветној заједници, гостима из Вршца од стране БДС-а уручена је пригодна захвалница. Водитељ и модератор церемоније отварања била је др Милена Ђорђевић, запослена у Одељењу за програме из културе и протокол Народне библиотеке Србије.

Прва сесија са радним насловом „Мале библиотеке – стандарди, смернице стварност”, коју су водили мр Гордана Ђилас (Библиотека Матице српске) и Славен Попара (Народна библиотека Србије) изнедрила је шест кратких презентација. Бојана Вукотић из Народне библиотеке Србије говорила је о изазовима библиотечких огранака на прекретници, Барбара Кавчић (Министарство културе Републике Словеније) и Виолета Ботацо (секција специјалних библиотека при Библиотекарском друштву Словеније) дале су преглед стручних стандарда за специјалне библиотеке у Словенији у периоду 2018–2028, Александра Пикић из Националне и свеучилишне књижнице у Загребу осврнула се на мале библиотеке у подручју деловања свеучилишне матичне службе из националне библиотеке Хрватске, Виолета Јовичинац Петровић (Народна библиотека „Вук Караџић” из Крагујевца) и Небојша Цвејић (Библиотека шабачка) илустровали су слике из живота малих библиотека кроз презентацију „Мали нису мали, само тако изгледају”, Виолета Ђорђевић из Библиотеке града Београда оснажила је често присутним сценаријом у свом пословном окружењу „Сами у смени – изазови и могућности”, док је Бојана Петраш из Народног музеја у Зрењанину заокружила причу о „Специјалним библиотекама специјалних моћи”.

Динамична дискусија међу учесницима и панелистима у другој радној, тј. панел-сесији под модераторством Милице Шевкушић из Института техничких наука САНУ са др Јеленом Јаћимовић (Стоматолошки факултет Универзитета у Београду), Мирјаном Нешић (Библиотека Београдске политехнике), Обрадом Вучковцем (Институт за нуклеарне науке Винча), Аном Ђорђевић (Библиотека Хемијског факултета Универзитета у Београду) и Миљаном Тодоровић (Библиотека Математичког факултета Универзитета у Београду) осветлила је питања која се тичу библиотека и библиотекара 21. века у академским и научним библиотекама.

У предвиђеном времену за излагаче треће сесије под насловом „Платформе за 21. век”, своја излагања имали су Миљана Тодоровић (Математички факултет Универзитета у Београду) са темом „Нови облици комуникације у библиотеци Математичког факултета у Београду”, др Ђина де Алвис (независни истраживач у библиотечно-информационој делатности из Сингапура) са презентацијом „Трансформације библиотека: Јачање капацитета за будућност”, Марија Гордић и Весна Абадић (Универзитетска библиотека у Крагујевцу) са излагањем „Јединствени идентификатори аутора: пример добре праксе библиотекара академских библиотека”, Обрад Вучковац (Институт за нуклеарне науке Винча) са радом „Управљање истраживачким подацима – нови вид услуге у библиотекама научноистраживачких института” и Ана Павловић (Правни факултет Универзитета у Београду) са приказом „Улога високошколских библиотека у образовању особа оштећеног вида”. Потписнице сесије у својству модератора биле су др Бранка Драгосавац (Правни факултет Универзитета у Београду) и др Татјана Брзуловић Станисављевић (Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”).

Кроз четврту сесију учеснике су водиле Оливера Настић (Библиотека града Београда) и Милица Матијевић (Библиотека „Димитрије Туцовић” из Лазаревца), а презентације су омеђене заједничким радним насловом „Чувари културне баштине”. О специјалним збиркама у служби промоције културног наслеђа на примеру аудио-визуелне грађе за УНЕСКО баштину говорила је Алмедина Салихагић у име Комисије за очување националних споменика културе Сарајева из Босне и Херцеговине. Јасмина Бајо из Градске библиотеке и читаонице у Котору (Црна Гора) представила је активности своје библиотеке у популарисању културне баштине Боке которске, а Јасмина Иванковић и Драгана Маринковић из Библиотеке у Лазаревцу у форми кратког филма поделиле су информације о Библиотеци ОШ „Војислав Вока Савић” из Лазаревца као чувару културног наслеђа. Учесће Марте Банде и Бориса Дончића из Савеза слепих Србије реализовано је

кроз приказ звучне књиге у поменутом удружењу, у периоду 2014–2019, на основу властите свести о познавању, изазовима и резултатима у креирању и колекционарству аудио-записа, а Татјана Јанковић (Архив Србије), Александра Кручичан (Народни музеј у Београду) и Јелена Пушица (Етнографски музеј у Београду) преточиле су културно баштињење музејске и архивске делатности кроз наслов „(Не)мале библиотеке у институцијама културе од изузетног значаја”.

Последња у низу, пета сесија, осликана је презентацијама Хадије Кријешторац из Библиотеке „Вук Караџић” у Пријепољу излагањем „Чаир – специјални огранак Библиотеке Вук Караџић Пријепоље”, Живадинке Јованчевић (Друштво школских библиотекара Србије) и Златка Ахмића (Библиотека Матице српске) темом „Библиотека Средње школе у Тополи – образовни, научни и културни центар општине Топола”, Ане Дуковић, Мирјане Радовановић Пејовић (ОШ Душан Јерковић) и Јасмине Луковић (Народна библиотека Ужице) презентацијом „Школске и јавне библиотеке у дијалогу за промене – сви на добитку”, Милене Димитријевић (Народна библиотека „Вук Караџић” Велико Градиште) говором о иновативним услугама за кориснике малих библиотека, Ане Цветановић (Народна библиотека „Радоје Домановић” Лесковац) радом „Промена перцепције малих библиотека у друштву знања 21 века: маркетинг, рекламирање, видљивост”, Весне Ј. Филиповић Петровић (ОШ „Васа Пелагић” Лесковац) презентацијом „Од проблема до решења – отворено учење ван школе и библиотеке – искуство малих библиотека”, те Драгане Ђорђевић из Градске библиотеке „Анастасије Стојковић” у Руми нарацијом о румској књижевној колонији. Сесији је председавала Ивана Јаношевић из Библиотеке „Влада Аксентијевић” у Обреновцу.

Заинтересовани посетиоци Конференције и заљубљеници у доминантно визуелни облик представљања стручних радова и разговора са њиховим излагачима могли су у оквиру постер-сесије да искористе време током оба конференцијска дана и попричају о темама изложеним на постерима. Своје постере представљали су Данијела Божичковић Радуловић и Зорка Стојановић из Библиотеке „Србољуб Митић” у Малом Црнићу (Како обојити распуст), Јелена Јовин из Библиотеке Матице српске (Мотивисање библиотекара), Јосипа Зетовић са Факултета одгојне и образовне знаности у Осиеку (Истраживања задовољства корисника – пут ка квалитети у високошколској књијници), Катарина Бели и Драгана Глишић из Народне библиотеке „Илија М. Петровић” у Пожаревцу (Стање и перспективе развоја библиотека са једним запосленим у Браничевском округу), Надица Костић, Бојана Митић и Милан Јанковић из Народне библиотеке

Пирот (Девета уметност као чувар културног наслеђа), и Весна Зобунџија са Грађевинског и архитектонског факултета у Осиеку (Креативни књижничар или – како потакнути студенте да заволе књижницу).

За библиотекаре веома допадљиву једноипочасовну радионицу чија су тема искустава корисника у библиотеци одржала је др Ђина де Алвис из Сингапура, гошћа конференције по позиву. На предлог међународне асоцијације библиотечких удружења ИФЛА, као независни стручњак са вишедеценијским искуством и сталним чланством у Ифлиној секцији за јавне библиотеке, колегиница Де Алвис је учесницима радионице пренела своја искуства приступа кориснику у различитим типовима библиотека. Полазници радионице су кроз интуитивне животне појаве и изазове могли да сазнају како се гради корисничко искуство на путу до потпуног уживања током временаведеног у библиотеци.

Конференцијски програм обухватио је и свечану скупштину Библиотекарског друштва Србије, која је у препуном амфитеатру националне библиотеке одржана 13. децембра 2019. године поводом обележавања Дана библиотекара у Републици Србији. Том приликом су додељене годишње награде Друштва, а уједно су представљени садржај и рубрике другог броја часописа *Библиоџекар* за 2019. годину. Награда „Запис”, која се додељује за трајан допринос развоју библиотечко-информационе делатности додељена је Милану Грби из Британске националне библиотеке, на предлог др Драгане Милуновић, заменице управника Народне библиотеке Србије и руководиоца сектора за библиотечко-информациону делатност. Награду „Стојан Новаковић”, за оригинално ауторско дело на српском језику из области библиотечко-информационе делатности, добиле су ауторке Светлана Јанчић (в. д. управника Народне библиотеке Србије у пензији) и Ана Савић, запослена у Одељењу монографских публикација Народне библиотеке Србије, за публикацију *Каталоџизација монографских извора* у издању Народне библиотеке Србије (предлагач Ласло Блашковић, управник Народне библиотеке Србије), док је награда „Најбољи библиотекар”, за значајне резултате на унапређењу библиотечко-информационе делатности у 2019. години, отишла у руке др Драгани Сабовљев из Народне библиотеке „Жарко Зрењанин” у Зрењанину (предлагачи проф. др Гордана Стокић Симончић, редовни професор Филолошког факултета Универзитета у Београду, др Бранка Драгосавац, запослена у Библиотеци Правног факултета Универзитета у Београду и Горан Траиловић из Градске библиотеке у Панчеву) и Милице Матијевић из Библиотеке „Димитрије Туцовић” у Лазаревцу, уједно чланице организационог одбора Конференције (предлагач Елизабета Георгиев, Народна библиотека „Детко Петров” у Димитровграду).

На богатом, садржајном и временски изузетно динамичном дводневном скупу, који су организатори вредновали високом оценом, пружио се значајан простор за све теме;. Намера је била да се прикажу позитивна искуства у повезивању рада малих и великих библиотека, као што су примери добре праксе, успешно реализовани пројекти и слично, али превасходно се указало на постојање организоване појединачне свести о релативној величини и покретачкој снази библиотека као чинилаца друштвене макро и микро-средине у којој егзистирају.

Факултативна посета изложби „Чистач” у Музеју савремене уметности у Београду, ауторке Марине Абрамовић, била је обезбеђена по завршетку радног дела Конференције.

Одлуком Управног одбора БДС-а са прве редовне седнице одржане у 2020. години, за уредника зборника радова са Конференције, чије се појављивање очекује до краја текуће године, именована је мр Гордана Ђилас, библиотекар-саветник из библиотеке Матице српске у Новом Саду.

Бранка Драгосавац
 Универзитет у Београду
 Правни факултет – Библиотека
 branka.dragosavac@ius.bg.ac.rs

UDK 02(497.11)(082)(049.32)

БИБЛИОТЕКЕ И ИДЕНТИТЕТ 2

Зборник радова са научној скупи одржаној 24. и 25. маја 2019. године у Панчеву. Главни уредник Гордана Стокић Симончић, одговорни уредник Горан Траиловић. Панчево: Градска библиотека, 2019.

Зборник *Библиотеке и идентитета* други је по реду и садржи излагања са истоименог научног скупа који се двогодишње одржава у Панчеву у организацији Градске библиотеке и редакције часописа *Читалиште*. Пратећи дугогодишњу издавачку продукцију Градске библиотеке у Панчеву, и овог пута у њему се налазе текстови о личностима и институцијама које су обележиле одређене историјске периоде у развоју српских библиотека.

Плакета Читалишта за изузетан допринос истраживању историје библиотекарства додељена је др Жарку Војновићу, завичајном писцу и начелнику Библиографског одељења Народне библиотеке Србије, чији су историјски радови осветлили рад значајних библиотечких посленика и српских библиотека, од чега се свакако истиче истраживање о оснивању и раду оних најстаријих код Срба које је објавио у монографији *Српске манастирске библиотеке до краја XVIII века*.

Зборник отвара Уводно излагање¹ лауреата *Плакете* који почиње основним мотом, а може бити и мото целокупног *Зборника*, да „група људи која се труди око истог посла дође у једном тренутку на мисао да је

¹ Жарко Војновић, „Иже ва светих часни књигољубац – патријарх Пајсије Јањевац”, у *Библиотеке и идентитета 2: зборник радова са научној скупи одржаној 24. и 25. маја 2019. године у Панчеву*, главни уредник Гордана Стокић Симончић, одговорни уредник Горан Траиловић (Панчево: Градска библиотека, 2019), 9–20.

потребно утврдити ко се налази на почетку свих њихових дела²”. Текст о књигољупцу, библиотечком посленику, пећком патријарху Пајсију Јањевцу, доноси податке о његовом старању о манастирским библиотекама које је, са данашњег гледишта, „подигао на готово професионални ниво”. Аутор у раду није изнео нове чињенице, већ је на основу постојећих приказао рад П. Јањевца са становишта библиотекарства и условно га поделио у неколико најважнијих делатности: књиге без власничких ознака је обележавао, враћао их на места којима су првобитно припадале, из опустелих манастира књиге је односио у активне манастире, организовао преписивање богослужбених књига, даривао је манастире књигама и преносио оне које су у појединим библиотекама биле вишкови тамо где су биле потребније, старе и дисфункционалне књиге је физички доводио у ред. А на основу записа познато је и да је патријарх поседовао своју библиотеку, за коју Жарко Војновић излаже основану претпоставку да је била много богатија од онога што данашња наука приказује – тек три наслова, али нажалост ратови и похаре су највероватније довели до њеног пустошења. Целокупан рад Пајсија Јањевца на пољу библиотекарства у средњем веку изазива несумњиво поштовање и стога га аутор са правом назива једним од утемељивача српског библиотекарства.

Текстови који следе у *Зборнику* подељени су у три целине: *Књига и библиотеке*, *Историја као биографија* и *Нови хоризонти*. И како то обично бива у историјским наукама, радови се нижу хронолошким редоследом.

Први темат *Књига и библиотеке* доноси рад Наташе Булатовић³ о оснивању и развоју библиотека три српска манастира у Далмацији (Крупа, Крка и Драговић), који су уједно сведоци очувања српског идентитета на овим просторима. Доступне објављене податке о фондовима ових институција, које је марљиво сакупила и обрадила, ауторка је врло вешто инкорпорирала у сопствена сазнања, која је стекла увидом у садашње стање, или прикупила од лица која се баве заштитом и бригом о њима. Ове специјалне библиотеке, и поред свих недаћа са којима су се вековима суочавале, данас имају завидне фондове рукописних и штампаних књига. Оне су сачуване готово искључиво заслугом монаха-библиотекара јер су њиховом бригом, уз помоћ тамошњег живља, више пута евакуисане и сакриване, да би након тога опет биле враћане својим матичним фондовима.

² Исто, 9.

³ Наташа Булатовић, „Библиотеке српских далматинских манастира: сведоци очувања српског идентитета у Далмацији”, 23–36.

Другу, уједно и највећу целину у *Зборнику*, чине текстови о појединцима који су својим личним знањем, залагањем и ентузијазмом оснивали, развијали и унапређивали све типове библиотека код Срба, у периоду од четрдесетих година 19. века до данас, а чији је рад, чини се, до сада остао мало или готово незапажен и недовољно истражен у историји српског библиотекарства.

Народна библиотека у Београду, као једна од најстаријих културних институција у Србији, основана је одмах по добијању Хатишерифа 1832. године. Рад и развој ове установе обележиле су многе деценије иза тога, а по угледу на њу формирану су и други типови библиотека. Један од, може се са правом рећи, првих истакнутих појединаца који су допринели сређивању и дефинисању функција Народне библиотеке био је Милован Спасић, чији је рад у овој институцији оставио дубок траг у њеном каснијем деловању и развоју. Иако су до сада написане две невелике студије о Спасићевим активностима (1888. и 1931)⁴ и иако готово да нема историје Народне библиотеке у Београду или читалишта у Србији у којима се не помиње, чинило се неопходно да се овом прегаоцу посвети још један свеобухватан текст, који би пружио све податке о његовом библиотекарском деловању. Овај *први српски незванични библиотекар* у фокусу је Бранке Драгосавац и Гордане Стокић Симончић⁵, које су описале целокупан његов рад на сређивању Народне библиотеке у Београду на пољу: каталогизације, уређивања и демократизације фондова, правилне набавке, постављања плаћеног библиотекара, доношења правила о њеном раду и неопходности подизања посебне зграде за несметане будуће активности. Поред тога, ауторке су истакле и Спасићево ангажовање на устројавању Библиотеке Читалишта београдског, по угледу на коју су и сва друга читалишта у Србији формирала сопствене библиотеке. Текст је заокружен и подацима који су сада били мало или готово непознати библиотекарској јавности – о његовом раду и залагању на оснивању прве српске специјалне пољопривредне библиотеке – Библиотеке Друштва за пољску привреду (1871).

Читалишта (читаонице) и школске библиотеке имале су огроман значај у 19. веку – прве због доступности информација, а друге због пружања неопходне помоћи ученицима и професорима у њиховом раду. Невелик

⁴ Целокупан живот и рад Милована Спасића исписан је у монографији: Бранка Драгосавац, *Милован Спасић: библиотекар, педагог, академик* (Рековац : Народна библиотека „Др Милован Спасић, 2019).

⁵ Бранка Драгосавац и Гордана Стокић Симончић, „Милован Спасић – први српски „незванични“ библиотекар”, 39–55.

је број културних радника који се могу похвалити ангажманом у развоју ових типова институција какав је Стево Чутурило⁶ – учитељ, новинар, писац и преводилац. На основу архивске грађе и свих доступних података објављених у серијским публикацијама, Наташа Иветић је зналачки презентovala све његове активности приликом оснивања Народне читаонице у Оточцу (1873), доприносу у раду читаоница на Цетињу (1879–1882) и Крагујевцу (1884–1885) и организацији школских библиотека у Србији и Црној Гори.

У тексту поетског наслова „Заувек са тинтом на прстима”⁷ Владимир Брборић и Јелица Илић Минић откривају непознате библиотечке активности Радмила Димитријевића. Библиотекарска јавност Димитријевића је до сада „везивала” углавном за библиографска истраживања, будући да је он деценијама темељно израђивао и допуњавао библиографије наших писаца и културних радника. Формално образовање српских библиотекара у периоду између два светска рата није било уобичајено, и то је нешто што Р. Димитријевића издваја од других који су у тада радили у библиотекама у Србији. Током студија био је запослен у Универзитетској библиотеци у Београду (1925–1928). У периоду 1931–1933. као стипендиста српске Владе дошколовао се на студијама библиотекарства и књижевности на Универзитету у Паризу и приступио првом српском струковном библиотекарском удружењу – Друштву југословенских библиотекара. Сва своја стечена знања, како нас аутори овог текста обавештавају, а на основу истражене архивске грађе, инкорпорирао је у формирање и вођење Ученичке књижнице Мушке учитељске школе (1939) и устројавања ђачке књижнице Женске учитељске школе (1939/40). Обе ове библиотеке радиле су и током Другог светског рата, колико су околности то дозвољавале, а Р. Димитријевић је обављао функцију библиотекара. Након ослобођења њихов рад је обједињен и наставиле су да функционишу јединствено као Библиотека учитељске школе у Београду.

Улога Универзитетске библиотеке у Београду и запослених кадрова у њој, у периоду између два светска рата, а особито након 1945. године, несумњива је. Ипак, остала су неосветљена имена појединаца који су својим залагањем обележили рад ове институције. Једна од њих је Ирена

⁶ Наташа Иветић, „Стево Чутурило: допринос развоју читаоница и школском библиотекарству”, 56–62.

⁷ Владимир Брборић и Јелица Илић Минић, „Заувек са тинтом на прстима: проф. др Радмила Димитријевић”, 63–72.

Стефановић⁸, која је, као прва високообразована жена, примљена у Универзитетску библиотеку 1932. године. У тексту који је Анђела Стошић изложила о професионалном ангажману И. Стефановић проналазимо све податке које прате њен рад од 1932. до 1963. године, и значајан допринос развоју Универзитетске библиотеке, али и библиотекарства у целини. Осим редовних дужности у матичној библиотеци, И. Стефановић радила је једно време у Библиотеци Института за међународну политику и привреду при Министарству иностраних послова и одржала је већи број семинара за различите типове библиотека. Осим тога, била је врло активна у Друштву југословенских библиотекара (од 1932) и Друштву библиотекара НР Србије (од 1947), а објавила је преко 30 текстова у стручном часопису *Библиотекар* (1950–1981).

Награде и награђивање у оквиру струка је необично важно јер се тиме указује на огроман значај рада и појединаца и установа, а неретко су подстицај и обавеза да се и у будућем делању постигну још бољи резултати. Једна од првих награда у области библиотекарства носила је име Милорада Панића – Сурепа и три деценије колико је трајала додељена је многобројним појединцима и установама у Србији. Међутим, „наше кратко и непоуздано памћење, недовољна знања и политичка поводљивост” довеле су до тога да се данас његов рад готово заборави. Имајући то на уму и ради неопходности „превредновања дела у садашњем времену” Светлана Мирчов⁹ још једном нас подсећа на прегалаштво Милорада Панића – Сурепа. Истакавши његов рад на заштити и научном проучавању споменика културе Србије, оснивању Музеја револуције народа Југославије и књижевно стваралаштво, ауторка је акценат ставила на Сурепов рад у Народној библиотеци Србије. Он се односио на: набавку грађе за потребе реконструкције уништених фондова, израду *Српске репродуковане библиотеграфије*, подстицање доношења националних законских аката, стварање збирке средњовековне графике и као најважнији – предлог за подизање нове зграде Библиотеке, што је и остварено у наредној деценији.

Развој и разграновање функција јавних библиотека везани су за период након Другог светског рата. Од 1945. године библиотеке су доживеле експанзију, дефинисале своје задатке, а у овом процесу, који траје и данас, појављује се значајан број појединаца који су допринели својим радом и

⁸ Анђела Стошић, „Ирена Стефановић – библиотекар Универзитетске библиотеке у Београду”, 73–84.

⁹ Светлана Мирчов, „Допринос Милорада Панића–Сурепа развоју библиотекарства и очувања културне баштине”, 85–95.

залагањем. У *Зборнику* је описана делатност трију библиотекара који су ангажовањем у овој области оставили изузетан траг и допринели расту и развоју јавних библиотека. То су Ђорђе Влајић¹⁰, Бранко Ђурђулов¹¹ и Душица Цвејић.¹² Подаци о њима представљени су након истраживања и систематизације сачуване архивске грађе у завичајним фондовима и архивама библиотека у којима су били запослени, а у чијем су установљавању и сами учествовали, разговора са колегама и на основу објављених текстова у библиотекарским часописима, у којима су редовно објављивали чланке или извештаје о раду.

Ђорђе Влајић био је трећи управник Градске библиотеке у Панчеву, а руководио је њом од 1955. до 1973. године. Иако је позадина његовог постављења била политичка, својим радом и залагањем на напредовању библиотеке доказао је како је он прави човек, у право време, на правом месту – а доказ за то је предлог за Орден рада 1962. године. У његовом фокусу с почетка било је јачање кадрова, што је постигао запошљавањем школованих књижничара са завршеном Средњом библиотекарском школом, јер је знао да само са стручним кадром може квалитетно да се организује рад. За време његовог руковођења Библиотека је напредовала на свим пољима: постаје среска матична установа, успоставља међународну сарадњу, отвара нова одељења и већи број огранака у граду. Круна његовог настојања био је пројекат нове зграде Библиотеке, што је и остварено – те је Панчево први град у Војводини који је добио наменску зграду Библиотеке након Другог светског рата. Ђ. Влајић такође је један од ретких управника јавне библиотеке и једини панчевачки библиотекар који је излагао на Ифлином конгресу у Будимпешти, 1972. године.

Библиотека града Београда је од 1945. године, на нивоу главног града, имала централну и водећу улогу будући да је помагала оснивање и координирала радом свих рејонских, касније општинских библиотека. Међутим, њено деловање нарочито се истиче након 1958, односно 1960. године, када је на место шефа Одељења са популарним библиотекама постављен Бранко Ђурђулов. Од тог периода до 1977. године, Ђурђулов је са различитих позиција на којима се налазио (шеф Матичне службе, шеф Дечјег одељења,

¹⁰ Горан Траиловић, „Ђорђе Влајић, управник Градске библиотеке Панчево (1955–1973)”, 96–106.

¹¹ Драгана Михаиловић, „Бранко Ђурђулов и његов допринос развоју Библиотеке града Београда”, 107–116.

¹² Драгана Сабовљев и Предраг Јеремић, „Научноистраживачки рад Душице Цвејић и формирање идентитета Градске народне библиотеке Зрењанин”, 117–129.

управник БГБ) унапређивао рад Библиотеке града Београда: организација и координација рада свих јавних библиотека на нивоу главног града – која је укључивала заједничко чланство, позајмљивање књига и заједничку евиденцију; сређивање фондова дечјих одељења („Змај” и „Невен”) – смештај фондова по узрастима, комплетирање каталога, рад са адолесцентима, објављивање *Билтена ириновљених књига за децу* и др.; отварање Одељења периодике и Одељења уметности; увођење нових информативних средстава за кориснике и рад на проналажењу нове зграде за Библиотеку (о чему је решење донето 1975). Осим тога, Бранко Ђурђулов имао је запажено место у раду Библиотекарског друштва Србије и Заједнице библиотека Београда, редовно је објављивао текстове у часопису *Библиошекар*, а за свој рад је неколико пута награђиван.

Душица Цвејић обележила је својим тридесетогодишњим ангажовањем рад зрењанинске Библиотеке. Као први послератни магистар библиотечко-информационих наука и библиотекар-саветник ове установе, прави је пример да је српско библиотекарство у појединим раздобљима почивало на ентузијазму појединаца или групе људи који су били његова основна полуга. Осим свакодневног, врло разноврсног рада, у њеном дугогодишњем ангажовању на одељењима за рад са одраслим корисницима и децом, Д. Цвејић увела је Међународну децималну класификацију и фондове уредила према новим стандардима, организовала је културно-просветни рад, учествовала у формирању Научног одељења и Завичајне збирке, а обављала је и дужности управника. Стручни рад и ангажовање на унапређењу Библиотеке допуњавала је објављивањем стручних и научних чланака у часописима *Улазница*, *Завичајац* и *Зрењанин*, али суштину овог њеног деловања свакако представљају два необјављена текста која се чувају у Архиви зрењанинске Библиотеке у Завичајној збирци, а данас су значајни извори за истраживање историје како ове јавне библиотеке, тако и историје читаоница и јавних библиотека у Војводини до 1945. године.

Овај сегмент *Зборника* затвара текст Јелене Подгорац Јовановић и Небојше Цвејића¹³ о раду библиотекара у савременом моменту, који су, према њиховом мишљењу, недовољно видљиви, а доказ су да библиотеке данас, и поред свих „недаћа” са којима са сусрећу, могу да буду културни центар једне локалне заједнице. Кроз рад библиотекара и књижничара, који поред основних задужења континуирано осмишљавају и организују културна дешавања у својим срединама, у Книћу, Владимирцима и Мокрину, аутори

¹³ Јелена Подгорац Јовановић и Небојша Цвејић, „Невидљиви библиотекарски – скривено благо наших библиотека”, 130–137.

приказују да ентузијазмом, залагањем и уз много љубави према позиву који обављају они испуњавају своју мисију и у најбољем светлу приказују и струку и институцију и локалну заједницу у којој су ангажовани.

У последњем темату *Нови хоризонти*, у тексту Гордане Стокић Симончић и Бранке Драгосавац¹⁴, на основу истражене, систематизоване архивске грађе Архиве Друштва југословенских библиотекара и извештаја Међународног библиотечког комитета и Савета Ифле, употпуњених подацима објављених у серијским публикацијама, успостављен је историјски ток сарадње Друштва југословенских библиотекара (1931) и Међународне федерације библиотекарских удружења и институција у периоду од 1931. до 1940. године. Схватајући значај овог подухвата, ауторке су зналачки истакле чињенице о оснивању првог професионалног библиотекарског удружења на југословенским просторима, будући да његов рад до сада није историјски представљен ни вреднован на прави начин, а затим и исписале кратке биографије првих чланова и њихова залагања у Удружењу. Истакле су, такође, да су најактивнији били чланови Београдске секције, која је иницијатор оснивања Удружења. Кроз међународне активности Друштва југословенских библиотекара, које је међу 26 првих које су приступиле Ифли, може се сагледати и стање библиотекарства у Краљевини Југославији.

Зборник *Библиотеке и идентитети 2*, као и претходна публикација, пружио је огроман допринос сагледавању историје библиотека у Србији и појединаца који су радили на њиховом утемељењу, расту, развоју и гранању њихових функција. *Зборник* доноси значајне новине, које су резултат истраживања, у највећој мери, архивске грађе и докумената државних архива и архива и завичајних одељења појединих библиотека, у којима се налазе значајни подаци које треба истражити, обрадити и објавити како би се склопила целокупна историја српских библиотека и свих оних који су јој доприносили. И још једном ваља поновити да су награде важне – као потврда рада, али и као подстицај за будући рад и напредовање. А чини се да су овим *Зборником* сви поменути библиотекарски награђени за свој рад и настојања за напредовање библиотека и библиотекарства у целини.

¹⁴ Гордана Стокић Симончић и Бранка Драгосавац, „Друштво југословенских библиотекара и Међународна федерација библиотекарских удружења и институција – IFLA: 1931–1940”, 145–156.

Василије К. Милновић
 Универзитетска библиотека
 „Светозар Марковић”, Београд
 milnovic@unilib.rs

UDK 025.17(082)(049.32)
 7.025(082)(049.32)

ДА ЛИ ПРОШЛОСТ ИМА БУДУЋНОСТ?

Приказ Зборника радова са међународне конференције Одељења посебних фондова Народне библиотеке Србије – Београд, 2–4. октобар 2017.

У склопу обележавања седамдесет година од оснивања, Одељење посебних фондова Народне библиотеке Србије организовало је међународну конференцију „Посебне збирке у контексту заштите културне баштине и као подстицај културног развоја”, на којој су се окупили стручњаци из бројних домаћих и страних библиотека, али и других институција културе. Том приликом, наша стручна јавност је имала могућност да чује, промишља и расправља о најновијим трендовима везаним за ову тему, коју на најбољи начин репрезентују две кључне речи из наслова конференције: баштина и развој. Оне нам сугеришу сав значај ове теме, не само за конкретну институцију или библиотеку, већ и за целокупну националну културу чији је део, указујући истовремено на вредност културне баштине, бригу о њеном очувању, али ништа мање и њену будућност или прилагођеност најновијим технологијама.

Ову тежњу, на најбољи начин, а у смислу одрживости читавог прегнућа, представља Зборник¹ са те конференције, који веома добро структурирано упознаје ширу стручну јавност са свим излагањима. Радови у зборнику су приређени на српском и енглеском језику, а подељени су веома прегледно у неколико целина.

¹ „Посебне збирке у контексту заштите културног наслеђа и као подстицај културног развоја: зборник радова са међународне конференције Одељења посебних фондова Народне библиотеке Србије”, Београд, 2–4. октобар 2017. Уредници Маша Милорадовић, Дејан Вукићевић. Народна библиотека Србије, Београд, 2019.

Зборник отвара пет уводних радова који промишљају значај посебних збирки, као и њихово модерно представљање и с тим у вези – најновије дигиталне могућности за тај процес. Затим следи део посвећен посебним збиркама и њиховим специфичностима и то, како оним из српских библиотека, тако и оним из библиотека Немачке, Русије, Литваније, Летоније, Хрватске, Словеније, Северне Македоније и Босне и Херцеговине. Након тога, следе радови посвећени старој и реткој књизи, као и они посвећени легатима и библиотекама-целинама. Њих прате радови о архивској грађи, о посебним збиркама као предмету баштињења и њиховом заштитом и, коначно – радови о посебним збиркама као инспирацији.

Како је назначено у уводном раду који отвара Зборник, библиотекар се веома често сусрећу са изненађењем корисника када открију да библиотека чува и изузетне културне вредности, које би се међу лаицима очекивале у архиву или музеју (Милорадовић, Глишовић 2019: 13). Значај посебних збирки, у контексту општег библиотечког фонда, стога је неупитно од националног културног значаја, а каткад и глобалног. У времену када концепт „паметних библиотека”² бележи константну еволуцију, у ери четврте технолошке револуције и интернета ствари, нове технологије, о којима је информисана стручна јавност у овом Зборнику, представљају начин да прошлост добије своју будућност, то јест да се драгоцени материјали похрањени у библиотекама представе у складу са актуелним дигиталним контекстом и истовремено – како је подвучено у самој структури Зборника – послуже као инспирација истраживачима, библиотекарима, али и широкој јавности.

Зато и не треба да чуди велико интересовање домаће и стране стручне јавности за учешће на поменутој конференцији и потоњем Зборнику, који броји 775 страна, јер је сасвим извесно да би евентуално пропуштање прилике за укрштање нових технологија и изузетне посебне библиотечке грађе имало фаталне последице за било коју националну културу. Уосталом, у самој Декларацији о архивској грађи (*Universal Declaration on Archives*)³, написаној од стране *International Council on Archives* (ICA) и усвојеној на генералној конференцији UNESCO-а 2011. године, архивска грађа је описана као јединствено и аутентично сведочанство о административним, културним и интелектуалним активностима као одјеку друштвене еволуције. Као такви, они данас имају кључну улогу у транспарентности и

² Min, B. W. (2012). Next generation library information service - „smart library”. *Environment*, 9, 11.

³ ICA Universal Declaration on Archives, <https://www.ica.org/en/universal-declaration-archives>

истинитости информација, пословној ефикасности, заштити људских права и успостављању индивидуалне и колективне културе сећања, као показатељу будућег развоја. У том развоју, улога библиотека, као централног информативног „хаба” једног паметног друштва, овим Зборником добија своју нову потврду.

Сваки покушај превођења архивских докумената и посебних библиотечких збирки у живо искуство, на савремен начин, праћен разноликим дигиталним алаткама и објашњењем њихове примене, по себи је хвале вредно прегнуће. Међутим, то је само полазна основа за указивање на значај те грађе, уз потенцијални напредак у различитим научним сферама, али и развоју новог, младог, висококвалификованог научно-библиотечног стручног кадра, који ће на софистициран и савремен начин презентовати сопствену културу и њене вредности глобалној стручној и општој заједници.

Ово најбоље потврђује прва целина Зборника насловљена „Посебне збирке”. Оно што је овде занимљиво јесте чињеница да се под посебним збиркама није промишљала само књижна већ и некњижна грађа и то она која се тиче звучних записа, видео-грађа, збирке разгледница и фотографија, ликовно-графичка грађа, картографска грађа, али и тродимензионални предмети као библиотечка грађа. За посебну похвалу је чињеница да је ова разноврсна и разнолика грађа увек промишљана у складу са контекстом времена, то јест у складу са текстом Дејвида Хауела (Howell 2019: 57-66), из Bodleian Libraries, Универзитета у Оксфорду, из уводног дела Зборника о невероватном технолошком напретку који нам дозвољава примену разних неинвазивних, чак и бесконтактних метода у чувању, третирању и трајном похрањивању ове вредне грађе. И не само то, како нам на конкретним примерима књижне грађе из средњег века, овај аутор показује: библиотеке овим поступцима у време пуног развоја дигиталне епохе, ребрендирају свој положај у контексту укупне културне сцене и чине импакт који их природно поставља на сам врх овог дигиталног процеса епохе у којој живимо.

На више места у поглављу „Посебне збирке” и наредна два „Стара и ретка књига” и „Легати и библиотеке целине”, кроз радове домаћих аутора, потенциран је историјат наших посебних збирки, из чега постаје очигледно да су наша највећа библиотечка, књижевна и културно-последичка имена увек настојала бити у складу са контекстом епохе. О овоме, примера ради, речито и информативно говори текст о збирци микрофилмова Одељења за археографију Народне библиотеке Србије, у оквиру кога је похрањено српско и словенско културно наслеђе непроцењивог културног значаја

(Пузовић 2019: 379). Међутим, посебно импресивно у овом смислу, осавремењавања прошлости, делују текстови групе италијанских аутора са Италијанског националног Института за здравље из Рима, који на конкретним примерима показују савремене дигиталне могућности презентације и преношења античког културног наслеђа и знања савременим стручњацима (Ferrara et al 2019: 349-361). Из исте групе текстова, посебно треба нагласити и за нас значајан текст са Универзитета у Охају, који нам сведочи о томе како нове технологије могу убрзати интересовање светске стручне јавности и тамошњих студената за наше културно благо. Наиме, у овом тексту ауторка нас информира како су славистичке студије на овом универзитету добиле узлет захваљујући доброј дигитализацији истраживачког материјала из библиотеке Манастира Хиландара и њиховој доступности путем портала Универзитета у Охају и путем тамошњих стручних едукација (Johnson 2019: 363-377). Ово је и најбољи пример значаја читавог процеса дигитализације за нас и наше културно завештање.

Одељак о архивима и архивској грађи показаће и сличне примере у нашим библиотекама и институцијама културе. Неки од тих примера при томе део су крупнијих међународних пројектних прегнућа, што им додатно даје на значају. Ови примери сведоче да и садашња генерација српских библиотекара наставља пут утемељен најсветлијим примерима из историје српског библиотекарства, који су много пута помињани у овом Зборнику кроз текстове о конкретним легатима и библиотекама-целинама, представљајући национално библиотечко благо на савремен и атрактиван начин. Ово посебно долази до изражаја онда када се на конкретан резултат неког међународног пројекта, надовеже добар менаџмент домаће институције културе и у склопу одрживости пројекта и *in-house-development*-а дође до напредних решења у складу са духом епохе, о чему, примера ради, сведочи искуство библиотекара из Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић” (Милновић 2019: 563–575).

На значај дигиталне технологије и њену практичну употребу у представљању и промовисању наслеђа посебно се осврће, у теоријском смислу, један текст из наредног одељка „Посебне збирке као предмет баштињења и њихова заштита”, у коме преовлађују конкретни и веома информативни примери посебних збирки и њихове заштите. Овај текст, међутим, из перспективе музеологије и заштите наслеђа промишља позитивне аспекте – без прећуткивања оних негативних – примене технологије у изналажењу конкретних решења. Примера ради, сваки елемент културног наслеђа поседује документарну вредност *per se*, али то и даље не подразумева правилну рецепцију тог предмета од стране посматрача или истраживача, уколико

он није смештен на тачно одређеном месту и у адекватном контексту конкретне музејске поставке. Тек у том случају, тај предмет може активирати за реципијента истинску информацију коју собом носи. Управо нове технологије у овом случају, често проблематичном у традиционалној поставци ствари, нуде решење, које се у датом тексту промишља на примерима проширене стварности (*augmented reality*) и QR кодова. „Како се апликације за проширену стварност, поред виртуелне реконструкције недостајућих делова или објеката, највише развијају у правцу персонализованих тура, отвара се могућност организовања изложби на отвореном па самим тим и представљања непокретног културног наслеђа публици на адекватан начин. Излагање споменика културе у урбаним срединама уз помоћ дигиталних технологија подстакло би заинтересованост публике што би се позитивно одразило на културно наслеђе градова” (Манић 2019: 621).

Завршно поглавље „Посебне збирке као инспирација” на најлепши начин потцртавају сав значај ове теме. Савремене студије показују да елиминисање грешака при физичком раду са вредном грађом и повећање њене видљивости на интернету, као и употреба различитих савремених дигиталних алатки, омогућавају напредак научноистраживачког рада и коначно самих резултата тог истраживања (Trindade et al 2002). Кроз примере промоције архивско-библиотечке и музеолошке грађе, овде представљене путем разноврсних маркетиншких (*event*) кампања, или оних на друштвеним мрежама или наменским онлајн платформама, ова драгоценна грађа добија, у извесном смислу, свој нови живот, чиме инспирише садашњу стручну, али и ширу јавност и управља је својим вредностима у времену испред нас.

Овакав Зборник је стога најбоље сведочанство комплексног и за нашу културу виталног процеса, а вероватно ће постати незаобилазни међаш сваког новог истраживања ове значајне теме.

Хелена Омеровић
 helenaomerovic@gmail.com

UDK 02(497.11)(049.32)
 004.382.745

Јелена Цветић
 jeca.cvetic@gmail.com

Градска библиотека Суботица

ПРИЧА (ИЗ) МОЈЕ КЊИЖНИЦЕ

*(4. међународни стручни скуп, Кнежеви виногради,
 7–8. новембар 2019)*

Градска библиотека Бели Манастир, Средишња библиотека Мађара у Републици Хрватској, организовала је 4. међународни стручни скуп библиотекара под покровитељством Министарства културе РХ. Првобитно је замишљено да се скуп одржи у једном дану, међутим, услед великог броја пријављених радова, излагања библиотекара одржана су 7. и 8. новембра 2019. године у Кнежевим виноградима.

Током два дана, 48 библиотекара из Хрватске, Мађарске, Словачке и Србије изложило је 38 радова са темом *Прича (из) моје књижнице*. Овом темом организатор је као главне актере замислио библиотеке, а библиотекарке као приповедаче минулих и садашњих догађаја у њима.

У оквиру овог стручног скупа приказане су две изложбе – изложба плаката *Средишње библиотеке националних мањина у Републици Хрватској* Радне групе за мањинске библиотеке Хрватског библиотекарског друштва; изложба фотографија *Моја библиотека* Градске библиотеке Пожега.

Први дан скупа отворен је излагањем Александре Шутало из Градске библиотеке и читаонице из Пожеге која је представила пројекат *Књижа сваки дан – сировођење пројекта с посебним освртом на односе с јавношћу*, који траје од 2014. године и подразумева фото-такмичење аматера и професионалних фотографа, изложбу и међубиблиотечку сарадњу. Свако наредно излагање имало је своје специфичности.

Историјом библиотека и фондова бавиле су се колегинице: Дора Хичик из Градског музеја Суботица (*Блаја из ормара*) – направљен је осврт на књиге из XVIII века које су у саставу музејске библиотеке, као и на живот библиофила Винцеа Зомборчевића; Моравка Тодић из библиотеке „Глигорије Возаровић” из Сремске Митровице (*Глигорије Возаровић 1790–1848. – сто седамдесет година од смрти*) – рад се бави животом и делом првог српског књиговесца, издавача и оснивача прве јавне библиотеке у Србији, по коме сремскомитровачка библиотека и носи име; Драгана Нешковић и Борка Беуковић Ђосић, такође из библиотеке „Глигорије Возаровић”, донеле су причу *Културно наслеђе Срба и Хрвата у сремскомитровачкој библиотеци* о фонду старе и ретке књиге који представља заједничку културну баштину Срба и Хрвата; те Јелена Цврковић из Основне школе Јосипа Козарца из Винковаца (*Историјска прича школске библиотеке Основне школе Јосипа Козарца*) – испричана је историја настанка школске библиотеке од 1900. године.

Влада Павловић Елез из Основне школе Бартола Кашића из Винковаца обрадила је тему *Платформа улања у васпитање и образовање за еколошке активности и одрживи развој*, а питањем односа библиотеке и екологије бавиле су се и Николина Милановић и Љубица Недић са Факултета за васпитне и образовне науке из Осиека које су представиле рад *Када зелена прича постаје зрела*.

Савременим медијима и поступцима у раду са корисницама библиотечких услуга пажњу су посветиле Анита Туфекчић из Гуња и Биљана Крњајић из Вуковара које су изложиле процес настанка дигиталне приче у основним школама у раду *Дигитално приповедање – прича (из) моје библиотеке*. Интересантан је био рад *Моја библиотека – у слици и речи позоришној комада* Вере Михаиловић из новосадске Градске библиотеке која је кроз кратак позоришни комад, у изведби најмлађих читалаца основаца, приказала један радни дан библиотекара и његову комуникацију са читаоцима. Низом духовитих, али реалних, дијалога осликана је позиција библиотеке и библиотекара у једном друштву.

Првог дана могло се чути и о *Библиотекарима завичајним стварацима* од Рите Флеис из Градске библиотеке Суботица. Хелена Омеровић и Јелена Цветић, такође из суботичке Библиотеке изложиле су рад *Библиотекар и читалац – од строје професионалне до приватне комуникације при одабиру књига*. Марта Колесар из Кечкемета представила је рад *Сусрећи из земље бајки* о тридесетогодишњој традицији причања народних бајки и сарадњи различитих установа културе на подручју Кечкемета и околине. Силвија Шокић из Хрватске народне библиотеке и читаонице Нашице

изложила је рад *Прича библиотеке смештене у дворцу – Хрватска народна библиотека и читаоница Нашице прича своју причу*. Драгана Петрић и Душанка Папић из бачкопаланачке Народне библиотеке „Вељко Петровић” представиле су рад *Библиотека – водич за креативно ограсљање тинејџера*, Анкица Каракаш Радошевић из Основне школе Ђаковачки Селци рад *Школа за животи или из живота школске библиотекарке*, Дуња Бркин Трифуновић из кикиндске Народне библиотеке „Јован Поповић” рад *Рађа ли се читалац или се ствара*, Мирта Сорчик и Соња Шимић из Градске библиотеке и читаонице Винковци рад *Прејрека као моћности, снага и подстицај*, Кристина Перић из Основне школе „Аугуст Цесарец” из Иванкова изложила је рад *Библиотека јуна активности (промоција библиотеке у сврху промоције читања)*, Дора Еђhazi из Универзитетске библиотеке „Сеље Јанош” (Словачка) у кратким цртама је у раду *Хало-хало! Или истраживачки извештај о мађарским библиотекама у Словачкој* приказала истраживање о словачким библиотекама на подручју с већинским мађарским становништвом. Последње излагање тог дана било је представљање пројекта *Из књиге на сиво* колегиница Анђелке Блажевић и Кристине Подгорник из Градске библиотеке и читаонице Ђаково. Оне су кроз седам куварских радионица повезале књигу и намирнице, то јест, промовисале струковна занимања основцима који су били циљана група овог програма.

По завршетку излагања првог дана скупа, организован је обилазак парка природе Копачки рит, чији је највреднији део зоолошки резерват.

Други дан стручног скупа донео је нове и лепе приче које су настале у зидинама библиотека. Катарина Јаблановић и Миша Милосављевић из краљевачке Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” донеле су *Причу о јубилеју карановачке читаонице*, односно, о обележавању 150 година од оснивања читаонице у Карановцу (Карановац је био назив за Краљево у време када је читаоница основана 1878. године). Овај значајан јубилеј обухватио је бројне активности попут свечане академије, стручног скупа, приређивања штампане изложбе и др. Прошлошћу библиотека и фондова бавиле су се Марина Винај и Ивана Кнежевић Крижић из осјечког Музеја Славоније, чији је рад *Породичне библиотеке – трагови осјечке прошлости* говорио о приватним породичним збиркама књига које се налазе у музеју, и као такве значајан су извор за тумачење културне прошлости Осиека и околине.

Школске библиотеке и све што носи рад у њима анализирано је неколико учесника скупа: Марија Класић Петровић из Исусовачке класичне гимназије с правом јавности у Осиеку (*Школска библиотека – кошница идеја и активности*), Зринка Радановић из осјечке Основне школе Вијенац

(*Биџна библиотџека*), Ирена Бандо из осјечке Основне школе Јагоде Трухелке (*Школска библиотџека – месџо инспирације и креације нових џрича*). Излагања у вези са радом школских библиотека говорила су о питању мотивације ученика за коришћењем библиотечког фонда (мултимедијални пројекти, привлачан библиотечки ентеријер који позива на радозналост и истраживање...). Врло је занимљив рад *Како сам „завршила” у библиотџеци* Сање Галић из осјечке Треће гимназије која се без устручавања и околишања бавила предрасудама на које наилазе школски библиотекари, сумњама у њихову компетентност и као библиотекара и као предметних професора, те честим питањем да ли су у школску библиотеку доспели по казни.

Јасмина Живановић и Даница Вуковић Стојковић из јагодинске Народне библиотеке „Радислав Никчевић” (*Библиотџекари и џмназијалци ка истџом циљу – џозоришна џредсџава*) причале су о свом искуству и сарадњи са два гимназијалца који су кроз позоришну представу поводом Дана школе желели да говоре о лажи, лажним дипломама, лажним родољубима, лажним вредностима. Оне су им помогле упутивши их на одговарајућу литературу (*Др, Народни џосланик, Родољубци*). Како би се изашло у сусрет потребама друштва за добијање проверених информација о евроинтеграцијама, Народна библиотека Ужице и Народна библиотека „Стефан Првовенчани” из Краљева укључиле су се у различите пројекте. Колегинице Нина Раденковић и Биљана Давидовски (*Са младима на џуџу евроинџеџрација*) представиле су ЕУтеке, активности намењене деци и младима кроз квизове, трибине и предавања, говориле су о сарадњи са Фондацијом *Темџус*, промовисању Европског дневника, обележавању Дана Европе итд.

Другог дана скупа чула су се и следећа излагања: *Сџеџијална а јавна – библиотџека Музеја џпримењене уметности у Беоџраду* (Андријана Ристић, Музеј примењене уметности Београд); *Испџиниџа бајка о осам драџоџених књиџа* (Јадранка Божић, Народна библиотека Србије) – рад на основу романа Антонија Итурбеа *Библиотџекарка из Аушвица* подсећа на значај књиџа у најтежим временима; *Прича о џоезији – џоезија џроџумачена деџи* (Тихомир Дунђеровић, Основна школа Биље) – рад се бави радионицама креативног писања поезије у библиотеци, а као пример добре праксе наводи се радионица *Увод у слободни сџих*; *Креативности у библиотџеци – селфи куџак* (Весна Зобунџија и Елизабета Драгун, Грађевински и архитектонски факултет Осџек), *Сенџименџално васџиџање леџо васџиџане и џамеџне деџе – Чиџалачка значка као џрича о леџоџи чиџања* (Миланка Бабић Вукадинов, Библиотека града Београда), *Библиотџека и школе – џарџнери*

у образовању ученика (Весна Андријашевић, Народна библиотека „Стефан Првовенчани” Краљево), „Цикцак мейода” у професионалном развоју школске библиотекарке (Маријана Куна, Основна школа „Матија Губец” Чеминац, Основна школа Поповац) – рад о изазовима школске библиотекарке која ради на пола радног времена у две основне школе, о предностима и манама таквог рада; *Чаролија иза речи* (Марија Пургар, Основна школа „Григор Витез” Осиек) – рад доноси примере добре праксе, као и представу о важности приповедања бајки и прича деци; *Приче (из) моје библиотеке* (Марина Чалић Полегубић, Градска библиотека „Јурај Шижгорић” Шибеник).

Пред стручне скупове библиотекари се често питају имају ли нешто ново да понуде, да ли је већ све испрочано о књигама и библиотекама и сл. Четврти међународни скуп одржан у Кнежевим виноградима показао је да на причу о књизи и библиотеци не може бити стављена тачка. Сваки радни дан проведен у библиотеци, на било ком одељењу, полазиште је за нову причу и нови рад који ће бити подстрек за усавршавање у свом послу.

БИБЛИОТЕКАР: часопис за теорију и праксу библиотекарства
M53, научни часопис од 2010. године

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ ПРИЛОГА

Часопис *Библиоџекар* покренут је 1948. године, само годину дана по оснивању Библиоџекарског друштва Србије (БДС). У периоду од 1948. до 1997. године изашло је укупно 210 бројева, после чега је настала више-годишња пауза. Излажење *Библиоџекара* обновљено је 2006. године захваљујући финансијској подршци Министарства културе Републике Србије.

Матични научни одбор за језик и књижевност Министарства за науку и технолошки развој је часопису *Библиоџекар* доделио **категорију М53 (научни часопис)** 2010. године. Према најновијој категоризацији часописа за 2017. годину часопис је задржао категорију М53.

Ово Упутство усклађено је са *Акџом о уређивању научних часописа* Министарства за науку и технолошки развој од 9. јула 2009. године и њиме се уређује начин обликовања и достављања научних и стручних прилога редакцији *Библиоџекара*.

За ауторска права достављених прилога одговарају аутори. Аутори чији су радови прихваћени потписују изјаву да су упознати са упутствима за ауторе и обавезама аутора дефинисаним у *Уређивачкој џолиџиџиџи часописа*, као и уговор о преносу ауторских права на издавача часописа *Библиоџекар*, то јест на Библиоџекарско друштво Србије. БДС ће прихваћене прилоге објавити и у електронској форми, а има право да користи и сажетке радова или изводе из достављених радова.

Редакција *Библиоџекара* ће аутора обавестити уколико је текст прихваћен у року од највише два месеца од пријема рада, али задржава дискреционо право да радове процени и да их не објави уколико утврди да не одговарају садржинским и формалним критеријумима.

Редакција се залаже за отворен приступ информацијама и објављивање текстова различитих типова, у којима аутори слободно изражавају своје идеје. Не врши идеолошку или било какву другу цензуру, али се ограђује од ставова својих сарадника.

Молимо сараднике да своје прилоге прилагоде тематској и формалној структури часописа, као и да на послатим прилозима назначе за коју су рубрику писани. Часопис *Библиотекар* има следеће рубрике: *Тема* (у којој се објављују радови написани по позиву), *Пракса*, *Хроника*, *Прикази*, *Документи*.

Молимо сараднике да у циљу уједначавања формалне структуре прилога поштују **следећа правила**:

- Радови би требало да садрже од 10.000 до 30.000 карактера (са размацама), то јесте да не буду дужи од једног ауторског табака.
- Текстови би требало да буду писани на српском (ћирилицом) или енглеском језику, величина фонта за наслове је 16, за поднасловe 14, за основни текст 12, за сажетке и кључне речи 11, за напомене (фусноте) 10, а врсте фонтова су следеће: Times New Roman – Serbian – Cyrilic, односно Times New Roman – English. Пропед је 1,5.
- Текстови треба да се шаљу у doc формату програма Microsoft Word или неког другог едитора текста отвореног кода. Документ треба именовати на следећи начин: име и презиме аутора, наслов прилога, датум.
- У горњем левом углу прве стране наводе се: пуно презиме и име (свих) аутора, пун (званичан) назив и седиште установе аутора (афилијација) и електронска адреса аутора. Пожељно је навести и годину рођења аутора због увида у његов научно-стручни рад у централној нормативној бази података Народне библиотеке Србије. Веома је пожељно да се наведу и средња слова аутора. Функција и звање аутора се не наводе.
- Наслов треба да што верније опише садржај чланка. У интересу је аутора да се користе речи прикладне за индексирање и претраживање. Ако таквих речи нема у наслову, пожељно је да се наслову придода поднаслов. Наслов се даје на српском и енглеском језику.
- Сажетак (апстракт) је кратак информативан приказ садржаја чланка који читаоцу омогућава да брзо и тачно оцени његову релевантност. У интересу је аутора да сажетци садрже термине који се често користе за индексирање и претрагу чланака.
- Испод наслова на српском језику наводе се сажетак (100–250 речи) и кључне речи (2–8) на српском језику.

- На крају прилога наводи се листа референци (*Литература*). Како би часопис био индексан у светским базама, у литератури се све јединице наводе на латиници (не преводе се) уз напомену на *ћирилицу* за ћирилична издања. Референце се наводе абецедним редоследом.
- Испод листе референци следи: презиме и име (свих) аутора, назив и седиште установе аутора (афилијација) на енглеском језику, електронска адреса аутора, наслов рада на енглеском језику, сажетак и кључне речи на енглеском језику, евентуалне друге напомене о ауторским правима, преводиоцима и слично.
- Када се први пут наводи страна име у тексту, у загради треба да се стави име исписано у оригиналу; када се следећи пут помиње исто име, у наставку текста треба да буде доследно и истоветно транскрибовано без помињања у оригиналу.
- Код навођења страних израза, термина и скраћеница, превод израза и термина, као и развијен облик скраћеница треба да се ставе у одговарајуће напомене (фусноте).
- Табеларни и графички прикази треба да буду дати на једнообразан начин. Пожељно је да наслови свих приказа, а по могућству и текстуални садржај, буду дати двојезично, на српском и енглеском језику.
- Напомене (фусноте) дају се при дну стране на којој се налази коментарисани део текста, најобимније не би требало да прелазе 100 речи и нумеришу се арапским бројевима у континуитету у целом тексту. Напомене треба да се користе мање за коментаре, а више за навођење литературе.
- Напомене у раду наводе се језиком и писмом публикације.
- Стил цитирања и навођења напомена (фуснота) и израде листе референци (литературе, библиографије) на крају рада је Чикаго стил – Chicago Style (Humanities).

УПУТСТВО ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЧИКАГО СТИЛА БИБЛИОГРАФСКОГ ЦИТИРАЊА

**** Напомена:** Ово Упутство је превод делова оригиналног упутства *Chicago Style Citation Quick Guide* преузетог са веб-адресе http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html

Наведени примери су **углавном** из домаће праксе.

Чикаго стил библиографског цитирања је најзаступљенији начин цитирања у хуманистичким научним дисциплинама. Његова популарност је велика јер је врло флексибилан и могуће је, без већих проблема, у правила укључити нове носиоце информација. Овим начином цитирања могуће је представити библиографске јединице у фуснотама/напоменама у дну текста, као и у библиографији/литератури наведеној на крају текста. За ове две врсте навођења важе засебна правила. У примерима који следе наведени су најчешћи облици докумената који се користе као цитати.

КЊИГЕ

БЕЗ АУТОРА

Напомена или фуснота (у даљем тексту **Ф**): редни број. *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф: 1. *EU i vi: kratak pregled dostignuća EU* (Београд: Delegација Европске уније у Republici Србији, 2011), 39–40.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: *EU i vi*, 17.

Библиографија (у даљем тексту **Б**): *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б: *EU i vi : kratak pregled dostignuća EU*. Београд: Delegација Европске уније у Republici Србији, 2011.

ЈЕДАН АУТОР

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Vesna Bulajić, *Književna nacionalnost i UDK* (Beograd: Zadužbina Andrejević, 2007), 16.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Bulajić, *Književna nacionalnost i UDK*, 19.

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Bulajić, Vesna. *Književna nacionalnost i UDK*. Beograd: Zadužbina Andrejević, 2007.

ДВА ИЛИ ТРИ АУТОРА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора и Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.¹

Ф. 1. Мирјана Бабовић и Светлана Јанчић, *Алфабетски каталоги монографских публикација: израда и формирање* (Београд: Народна библиотека Србије, 1985), 42.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Бабовић и Јанчић, *Алфабетски каталоги монографских публикација*, 49.

Б: Презиме, Име и Име и Презиме аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Babović, Mirjana i Svetlana Jančić. *Alfabetski katalog monografskih publikacija: izrada i formiranje*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1985. (na ćirilici)

ЧЕТИРИ ИЛИ ВИШЕ АУТОРА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора и др. / et al., *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Vladimir Jokanović et al., *Bibliotekarski leksikon* (Beograd: Nolit, 1984), 101.

¹ Код трећег аутора додаје се и треће име и презиме, а прво и друго се одвајају зарезом.

- * Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Jokanović et al., *Bibliotekarski leksikon*, 98.

Б: Презиме, Име, Име и Презиме, Име и Презиме, Име и Презиме. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Jokanović, Vladimir, Fahrudin Kalender, Emil Popović, Miloš Stojanović. *Bibliotekarski leksikon*. Beograd: Nolit, 1984.

КОЛЕКТИВНО ТЕЛО КАО АУТОР

Ф: редни број, Назив колективног тела, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Српска православна богословија у Призрену, *Извештај за школску 1932/33 годину* (Сарајево: М. Јовановић, 1933), 14.

- * Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Извештај за школску 1932/33 годину, 15–16.

Б: Назив колективног тела, *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Srpska pravoslavna bogoslovija u Prizrenu, *Izveštaj za školsku 1932/33 godinu*. Sarajevo: M. Jovanović, 1933. (na ćirilici)

ПУБЛИКАЦИЈА СА ДВА МЕСТА ИЗДАВАЊА И ДВА ИЗДАВАЧА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Прво место издавања: Први издавач; Друго место издавања: Други издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Shialy Ramamrita Ranganathan, *The Five Laws of Library Science* (Madras: Madras Library Association; London: Edward Goldston, 1931), 35.

- * Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Ranganathan, *The Five Laws of Library Science*, 27.

Б: Презиме, име аутора. *Наслов књије*. Прво место издавања: Први издавач; Друго место издавања: Други издавач, година.

Б. Ranganathan, Shialy Ramamrita. *The Five Laws of Library Science*. Madras: Madras Library Association; London: Edward Goldston, 1931.

ПУБЛИКАЦИЈА СА ДВА МЕСТА ИЗДАВАЊА И ЈЕДНИМ ИЗДАВАЧЕМ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Прво место издавања; Друго место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Harald Haarmann, *Early Civilisation and Literacy in Europe* (Berlin; New York: Mouton de Gryter, 1996), 16.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Haarmann, *Early Civilisation and Literacy in Europe*, 23.

Б: Презиме, име аутора. *Наслов књије*. Прво место издавања; Друго место издавања: Издавач, година.

Б. Haarmann, Harald. *Early Civilisation and Literacy in Europe*. Berlin; New York: Mouton de Gryter, 1996.

ПРИМАРНА ОДГОВОРНОСТ УРЕДНИКА, ПРЕВОДИОЦА ИЛИ ПРИРЕЂИВАЧА (АУТОР НИЈЕ НАВЕДЕН)

Ф: редни број. Име и Презиме, ур. / гл и одг. ур. / прев./прир., *Наслов књије*, (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Станислав Препрек, прев., *Еј о Гилјамешу* (Пожега: Епоха, 2004), 91–92.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Препрек, *Еј о Гилјамешу*, 78.

Б: Презиме, Име, ур./гл и одг. ур./прев./прир. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Prepek, Stanisav, prev. *Ep o Gilgamešu*. Požega: Epora, 2004. (na ćirilici)

СЕКУНДАРНА ОДГОВОРНОСТ (УРЕДНИК, ПРЕВОДИЛАЦ ИЛИ ПРИРЕЂИВАЧ УЗ АУТОРА)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије*, ур. / гл. и одг. ур. / прев./прир. Име и Презиме² (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Majkl Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, prev. Sergej Macura (Beograd: Filiološki fakultet Univerziteta, 2007), 44.

² Уколико има више лица које носе секундарну одговорност, наводе се сва.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, 32.

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Уредник / Главни и одговорни уредник, Превео/Приредио Име и Презиме. Место издавања: Издавач, година.

Б. Gorman, Majkl. *Naše neprolazne vrednosti*. Preveo Sergej Macura. Beograd: Filiološki fakultet Univerziteta, 2007.

ПОГЛАВЉЕ ИЛИ НЕКИ ДРУГИ ДЕО КЊИГЕ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов поглавља”, у *Наслов књије*, уредник Име и Презиме (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Борјана Христова, „Неколико речи о академику проф. др Александру Младеновићу”, у *Библиотечке услуге: зборник радова*, главни и одговорни уредник Сретен Угричић (Београд: Заједница матичних библиотека Србије; Суботица: Градска библиотека, 2008), 193-200.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Христова, „Неколико речи о ...”, 198.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов поглавља”. У *Наслов књије*, уредник Име и презиме, страна/е. Место издавања: Издавач, година.

Б. Hristova, Borjana. „Nekoliko reči o akademiku prof. dr Aleksandru Mladenoviću”. u *Bibliotečke usluge: zbornik radova*, urednik Sreten Ugričić, 193–200. Beograd: Zajednica matičnih biblioteka Srbije; Subotica: Gradska biblioteka, 2008. (na ćirilici)

ПОГЛАВЉЕ ПРИРЕЂЕНОГ ТОМА КЊИГЕ

(У ОДНОСУ НА ПРИМАРНЕ ИЗВОРЕ)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов поглавља”, у *Наслов књије*, ур. Име и Презиме, том *Наслова књије* ур. Име и Презиме (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Dmtitar Tasić, „Jugoslovensko-albanski odnosi i Balkanski pakt 1953–1955”, u *Balkanski pakt 1953/1954*, ur. Milan Terzić, tom 2 *Zbornik radova* ur. Nemanja Milošević (Beograd: Institut za strategijska istraživanja, 2008), 226–236.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Tasić, „Jugoslovensko-albanski odnosi i ...”, 231.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов поглавља”. У *Наслов књије*, уредник Име и Презиме. Том *Наслова књије*, уредник Име и Презиме, стране. Место издавања: Издавач, година.

Б. Tasić, Dimitar. „Jugoslovensko-albanski odnosi i Balkanski pakt 1953–1955”. u *Balkanski pakt 1953/1954*, urednik Milan Terzić. Tom 2 *Zbornik radova*, urednik Nemanja Milošević, 226–236. Beograd: Institut za strategijska istraživanja, 2008.

ПРЕДГОВОР, УВОДНИК, ПОГОВОР

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, предговор/уводник/поговор у *Наслов књије*, Име и Презиме аутора (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Nebojša Kovačević, pogovor u *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, Pejn Svenonijus (Beograd: Clio, 2007) 284–290.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Kovačević, *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, 287.

Б: Презиме, Име аутора. Предговор/Уводник/Поговор у *Наслов књије*, Име и Презиме утора, страна/е. Место издавања: Издавач, година.

Б. Kovačević, Nebojša. Pogovor u *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, Pejn Svenonijus, 284–290. Beograd: Clio, 2007.

ЕЛЕКТРОНСКО ИЗДАЊЕ КЊИГЕ

Ако је књига доступна у више формата, требало би навести ону верзију која је коришћена, али се могу навести и други формати.

Ф: редни број. Име и презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Zoran Đinđić, *Subjektivnost i nasilje: nastanak sistema u filozofiji nemačkog idealizma* (Beograd: SSO, 1982), <http://djindjic.nb.rs/scr/digital.php?collection=books&ID=II-297212> (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Đinđić, *Subjektivnost i nasilje...*

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година, <http://adresa> (преузето датум). Такође доступно и у штампаном облику.

Б. Đinđić, Zoran. *Subjektivnost i nasilje: nastanak sistema u filozofiji nemačkog idealizma*. Beograd: SSO, 1982. <http://djindjic.nb.rs/scr/digital.php?collection=books&ID=II-297212> (preuzeto 28. 5. 2011). Takođe dostupno i u štampanom obliku.

ЧАСОПИСИ

ЧЛАНАК У ЧАСОПИСУ У ШТАМПАНОМ ОБЛИКУ

Ф: редни број, Име и Презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа* год. излажења, бр., св. (година): страна/е.

Ф. 1. Селман Тртовац, „Е-књиге – прелиминарне информације за набавку”, *Инфојтека* год. 7, бр. 1/2 (2006): 81–87.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Тртовац „Е-књиге...”, 85.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа* год. излажења, бр., св., (година): страна/е.

Б. Trtovac, Selman. „E-knjige – preliminarne informacije za nabavku”. *Infoteka* god. 7, br. 1/2 (2006): 81–87. (na ćirilici)

ЧЛАНАК У ОНЛАЈН ЧАСОПИСУ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа* год., бр., св. (година издавања), <http://adresa> (преузето датум), DOI.

Ф. 1. Miroslav Vujović, „A newly-discovered Roman altar from Surčin”, *Starinar* br. 59 (2009), <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-0241/2009/0350-02410959149V.pdf> (преузето 10. 5. 2011), DOI 10.2298/STA0959149V.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Vujović, „A newly-discovered Roman...”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа* год., бр., св. (година издавања) <http://adresa> (преузето датум), DOI .

Б. Vujović, Miroslav. „A newly-discovered Roman altar from Surčin”. *Starinar* god. 59 (2009), <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-0241/2009/0350-02410959149V.pdf> (preuzeto 10. 5. 2011), DOI 10.2298/STA0959149V.

ЧЛАНАК У НОВИНАМА ИЛИ ПОПУЛАРНОМ ЧАСОПИСУ (ШТАМПАНОМ ИЛИ ОНЛАЈН)

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти, а скоро никада у библиографији.

Ф: редни број. Име и презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа или новина*, датум излажења, страна/е³ <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Nenad Batoćanin, „Uvod u mrežno programiranje”, *PC – personal computer*, 10. oktobar 1995, 81–94.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Batoćanin, „Uvod u mrežno programiranje”, 92.

2. N. Kovačević, „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”, *Danas*, 20. maj 2011, http://www.danas.rs/danasrs/kultura/svedocanstva_o_nasoj_kulturnoj_bastini.11.html?news_id=215693 (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Kovačević, „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа или новина*, датум излажења, страна/е, <http://adresa> (преузето датум).

Б. 1. Batoćanin, Nenad. „Uvod u mrežno programiranje”, 10. oktobar 1995, 81–94.

2. Kovačević, N. „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”. *Danas*, 20. maj 2011, http://www.danas.rs/danasrs/kultura/svedocanstva_o_nasoj_kulturnoj_bastini.11.html?news_id=215693 (preuzeto 28. 5. 2011)

ПРИКАЗ ИЛИ РЕЦЕНЗИЈА КЊИГЕ У ЧАСОПИСУ (ШТАМПАНОМ ИЛИ ОНЛАЈН)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов приказа или рецензије”, приказ *Наслов књиџе*, Име и Презиме аутора, *Наслов часописа*, датум, година, страна/е, <http://adresa> (преузето датум).

³ Ако се наводе чланци објављени у новинама које имају више дневних издања, податак о странама се изоставља због тога што исти чланак може бити на различитим странама сваког од издања, а чланак може изостати у неком од издања.

Ф. 1. Горана Стевановић, „Библиотеке старог света”, приказ *Библиоџе-ке сѣарої свеїа*, Лајонел Карсон, *Гласник Народне библиотеке Србије*, 2005, 515–517, http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1318 (преузето 28. 5. 2011)

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Стевановић, „Библиотеке старог света”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов приказа или рецензије”. Приказ *Наслов књије*, Име и Презиме аутора. *Наслов часописа*, датум, година, <http://adresa> (преузето датум).

Б. Stevanović, Gorana. „Biblioteke starog sveta”. *Prikaz Biblioteke starog sveta*. Lajonel Karson, *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*, 2005, http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1318 (preuzeto 28. 5. 2011). (na ćirilici)

НЕОБЈАВЉЕНЕ МАГИСТАРСКЕ ТЕЗЕ ИЛИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ф: редни број. Иницијал имена. Презиме аутора, „Наслов тезе или дисертације” (магистарска теза или докторска дис., назив факултета, година), стране.

Ф. 1. М. Seljak, „Uloga bibliotećkih mreža u procesima organizovanja i upravljanja znanjem” (doktorska dis., Filološki fakultet, Beograd, 2005), 61.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Seljak, „Uloga bibliotećkih mreža...”, 38.

Б: Презиме, иницијал имена. „Наслов тезе или дисертације”. Магистарска теза или докторска дис., назив факултета, година.

Б. Seljak, М. „Uloga bibliotećkih mreža u procesima organizovanja i upravljanja znanjem”. Doktorska dis., Filološki fakultet, Beograd, 2005.

РАД ИЗЛОЖЕН НА СТРУЧНОМ СКУПУ ИЛИ КОНФЕРЕНЦИЈИ

Ф: редни број. Име и презиме аутора, „Наслов рада” (рад представљен на Назив скупа или конференције, Град, Држава, датум одржавања, година).

Ф. 1. Небојша Васиљевић, „Закон о електронском документу” (рад представљен на Е-трговина, Палић, Србија, 20–22. април 2009).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Васиљевић, „Закон о електронском документу”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов рада”. Рад представљен на Назив скупа или конференције, Град, Држава, датум одржавања, година.

Б. Vasiljević, Nebojša. „Zakon o elektronskom dokumentu”. Rad predstavljen na E- trgovina, Palić, Srbija, 20–22. april 2009. (na ćirilici)

ВЕБ-САЈТОВИ

За навођење веб-сајтова важи правило да се наведу сви расположиви подаци везани за тај сајт.

С обзиром на то да подаци варирају и подложни су променама, обавезно је навести датум преузимања.

Ф: редни број. Име организације, „Наслов текста”, име власника сајта, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Панчевачко читалиште, „Судбина штампане речи”, Градска библиотека Панчево, <http://www.citaliste.com/content/view/3272/148/lang,sr/> (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:
„Панчевачко читалиште”.

Б: Име организације, „Наслов текста”, име власника сајта, <http://adresa> (преузето датум).

Б. Pančevačko čitalište, „Sudbina štampane reči”, Gradska biblioteka Pančevo, <http://www.citaliste.com/content/view/3272/148/lang,sr/> (preuzeto 28. 5. 2011). (na ćirilici)

БЛОГ ЗАПИС ИЛИ КОМЕНТАР НА БЛОГУ

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти, а скоро никада у библиографији.

Блог:

Ф: редни број. Име и презиме аутора блога, „Наслов текста”, Назив блога, датум, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Dragana Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“, Blog Prepoznavanje prilika, 17. mart, 2011, <http://www.draganadjermanovic.com/2011/03/17/kako-organizovati-uspesnu-panel-diskusiju/> (preuzeto 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“.

Коментар на блогу:

Ф: редни број. Име и презиме, коментар на „Наслов текста“, име блога, коментар послат датума, година, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Jelena, komentar na Dragana Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“, Blog Prepoznavanje prilika, 17. mart, 2011, (17,34h) <http://www.draganadjermanovic.com/2011/03/17/kako-organizovati-uspesnu-panel-diskusiju/> (preuzeto 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Jelena, komentar na Dragana Đermanović, „Kako organizovati...“

ЕЛЕКТРОНСКА ИЛИ ТЕКСТУАЛНА ПОРУКА

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти и никада у библиографији.

Ф: редни број. Име и презима пошиљаоца, e-mail порука примаоцу, датум.

Ф. 1. Petar Petrović, e-mail poruka Mileni Ranković, 15. 2. 2011.

БИБЛИОГРАФСКА ЈЕДИНИЦА ИЗ КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАЗЕ ПОДАТАКА

Јединицама које се преузимају из комерцијалних база података потребно је додати назив базе података, као и приступни број који треба унети након библиографских података јединице.

Б. Choi, Mihwa. „Contesting Imaginaires in Death Rituals during the Northern Song Dynasty.“ doktorska disert., University of Chicago, 2008. ProQuest (AAT 3300426).

УРЕЂИВАЧКА ПОЛИТИКА

Часопис *Библиоџекар* посвећен је темама из области библиотекарства.

Друштво библиотекара Србије издало је први број часописа 1948. године; није излазио од 1997. до 2006; обновљен је 2006. од када излази у континуитету. Објављивање часописа подржава Министарство културе, а од 2009. године Министарство науке му даје научни статус (М53).

Часопис *Библиоџекар* објављује оригиналне, претходно необјављене радове: оригиналне научне, стручне и прегледне радове, приказе књига, документа из области библиотекарства...

Радови морају бити написани на српском или енглеском језику језику, са резимеима на енглеском (за радове на српском), односно српском језику (за радове на енглеском).

Часопис излази двапут годишње.

ОБАВЕЗЕ УРЕДНИКА И РЕДАКЦИЈЕ

Главни уредник часописа *Библиоџекар* доноси коначну одлуку о томе који ће се рукописи објавити. Приликом доношења одлуке главни уредник и чланови редакције руководе се уређивачком политиком водећи рачуна о законским прописима који се односе на клевету, кршења ауторских права и плагирање.

Главни уредник задржава дискреционо право да примљене рукописе процени и не објави, уколико утврди да не одговарају прописаним садржинским и формалним критеријумима. У редовним околностима, редакција обавештава аутора о томе да ли је прихватила текст најкасније у року од месец дана од датума истека за пријем рукописа.

Главни уредник и чланови редакције не смеју имати било какав сукоб интереса у вези са рукописима које разматрају. Ако сукоб интереса постоји код једног или више чланова редакције, ти чланови се искључују из поступка избора рецензента и одлучивања о судбини рукописа. Уредник и чланови редакције су дужни да благовремено пријаве постојање сукоба интереса.

Главни уредник и чланови редакције су дужни да суд о рукопису доносе на основу његовог садржаја, без расних, полних/родних, верских, етничких или политичких предрасуда.

Уредник и чланови редакције не смеју да користе необјављен материјал из предатих рукописа за своја истраживања без изричите писане дозволе аутора, а информације и идеје изнесене у предатим рукописима морају се чувати као поверљиве и не смеју се користити за стицање личне користи.

Уредник и чланови редакције дужни су да предузму све разумне мере како би идентитет рецензента остао непознат ауторима пре, током и након поступка рецензије и како би идентитет аутора остао непознат рецензентима до окончања поступка рецензије.

ОБАВЕЗЕ АУТОРА

Аутори гарантују да рукопис представља њихов оригиналан допринос, да није објављен раније и да се не разматра за објављивање на другом месту. Истовремено предавање истог рукописа у више часописа представља кршење етичких стандарда. Такав рукопис се моментално искључује из даљег разматрања.

Аутори такође гарантују да након објављивања у *Библиотекару* рукопис неће бити објављен у другој публикацији на било ком језику без сагласности издавача.

У случају да је послати рукопис резултат научноистраживачког пројекта или да је, у претходној верзији, био изложен на скупу у виду усменог саопштења (под истим или сличним насловом), детаљнији подаци о пројекту, конференцији и слично наводе се у фусноти на почетку текста. Рад који је већ објављен у неком часопису не може бити прештампан у *Библиотекару*.

Аутори су дужни да се придржавају етичких стандарда који се односе на научноистраживачки рад. Аутори гарантују и да рукопис не садржи неосноване или незаконите тврдње и не крши права других. Издавач неће сносити никакву одговорност у случају испостављања било каквих захтева за накнаду штете.

Садржај рада

Рад треба да садржи довољно детаља и референци како би се рецензентима, а потом и читаоцима омогућило да провере тврдње које су у њему изнесене. Прикази и стручни чланци морају бити прецизни и објективни.

Намерно изношење нетачних тврдњи представља кршење етичких стандарда.

Аутори носе сву одговорност за садржај предатих рукописа и дужни су да, ако је то потребно, пре њиховог објављивања прибаве сагласност свих лица или институција које су непосредно учествовале у истраживању које је у рукопису представљено.

Аутори који желе да у рад укључе илустрације, табеле или друге материјале који су већ негде објављени дужни су да за то прибаве сагласност носилаца ауторских права. Материјал за који такви докази нису достављени сматраће се оригиналним делом аутора.

Ауторство

Аутори су дужни да као ауторе наведу само она лица која су значајно допринела садржају рукописа, односно дужни су да сва лица која су значајно допринела садржају рукописа наведу као ауторе. Ако су у битним аспектима истраживачког пројекта и припреме рукописа учествовала и друга лица која нису аутори, њихов допринос треба поменути у напомени или захвалници.

Навођење извора

Аутори су дужни да исправно цитирају изворе који су битно утицали на садржај истраживања и рукописа. Информације које су добили у приватном разговору или кореспонденцији са трећим лицима, приликом рецензирања пријава пројеката или рукописа и слично, не смеју се користити без изричите писане дозволе извора.

Плагијаризам

Плагирање, односно преузимање туђих идеја, речи или других облика креативног израза и представљање као својих, представља грубо кршење научне и издавачке етике. Плагирање може да укључује и кршење ауторских права, што је законом кажњиво.

Плагијат обухвата следеће:

- дословно или готово дословно преузимање или смишљено парафразирање (у циљу прикривања плагијата) делова текстова других аутора без јасног указивања на извор или обележавање копираних фрагмената (на пример, коришћењем наводника);
- копирање слика или табела из туђих радова без правилног навођења извора и/или без дозволе аутора или носилаца ауторских права.

Ако се установи да је рад који је објављен у часопису плагијат, рад ће бити повучен у складу са процедуром описаном под *Повлачење већ објављених радова*, а ауторима ће бити трајно забрањено да објављују у *Библиоотекару*.

Сукоб интереса

Аутори су дужни да у раду укажу на финансијске или било које друге сукобе интереса који би могли да утичу на изнесене резултате и интерпретације.

Грешке у објављеним радовима

У случају да аутори открију важну грешку у свом раду након његовог објављивања, дужни су да моментално о томе обавесте уредника или издавача и да са њима сарађују како би се рад повукао или исправио.

Предавањем рукописа редакцији *Библиоотекара* аутори се обавезују на поштовање наведених обавеза.

ОБАВЕЗЕ РЕЦЕНЗЕНАТА

Рецензенти су дужни да стручно, аргументовано, непристрасно и у задатим роковима доставе уреднику оцену научне вредности рукописа.

Рецензенти евалуирају радове у односу на усклађеност теме рада са профилом часописа, релевантност истраживане области и примењених метода, оригиналност и научну релевантност података изнесених у рукопису, стил научног излагања и опремљеност текста научним апаратом.

Рецензент који има основане сумње или сазнања о кршењу етичких стандарда од стране аутора дужан је да о томе обавести уредника. Рецензент треба да препозна важне објављене радове које аутори нису цитирали. Он треба да упозори уредника и на битне сличности и подударности између рукописа који се разматра и било којег другог објављеног рада или рукописа који је у поступку рецензије у неком другом часопису, ако о томе има лична сазнања. Ако има сазнања да се исти рукопис разматра у више часописа у исто време, рецензент је дужан да о томе обавести уредника.

Рецензент не сме да буде у сукобу интереса са ауторима или финансијером истраживања. Уколико постоји сукоб интереса, рецензент је дужан да о томе моментално обавести уредника.

Рецензент који себе сматра некомпетентним за тему или област којом се рукопис бави дужан је да о томе обавести уредника.

Рецензија мора бити објективна. Коментари који се тичу личности аутора сматрају се непримереним. Суд рецензената мора бити јасан и поткрепљен аргументима.

Рукописи који су послати рецензенту сматрају се поверљивим документима. Рецензенти не смеју да користе необјављен материјал из предатих рукописа за своја истраживања без изричите писане дозволе аутора, а информације и идеје изнесене у предатим рукописима морају се чувати као поверљиве и не смеју се користити за стицање личне користи.

ПОСТУПАК РЕЦЕНЗИЈЕ

Примљени радови подлежу анонимној рецензији. Циљ рецензије је да уреднику помогне у доношењу одлуке о томе да ли рад треба прихватити или одбити и да кроз процес комуникације са ауторима побољша квалитет рукописа.

Избор рецензената спада у дискрециона права уредника. Рецензенти морају да располажу релевантним знањима у вези са облашћу којом се рукопис бави и не смеју бити из исте институције као аутор, нити то смеју бити аутори који су у скорије време објављивали публикације заједно (као коаутори) са било којим од аутора поднесеног рада.

Рад пролази две рецензије, а рецензент је дужан да најкасније у року од месец дана од пријема рада пошаље попуњен рецензентски образац.

У главној фази рецензије главни уредник шаље поднесени рад стручњаку за научну област којом се рад бави. Рецензентски образац садржи низ питања на која треба одговорити, а која рецензентима указују који су то аспекти које треба обухватити како би се донела одлука о судбини једног рукописа. У завршном делу обрасца, рецензенти морају да наведу своја запажања и предлоге како да се поднесени рукопис побољша.

Идентитет рецензената остаје непознат ауторима пре, током и након поступка рецензије.

Ауторима се препоручује да приликом писања радова избегавају формулације које би могле открити њихов идентитет. Уредник гарантује да ће пре слања рукописа на рецензију из њега бити уклоњени лични подаци аутора (пре свега, име и афилијација) и да ће се предузети све разумне мере како би идентитет аутора остао непознат рецензентима до окончања поступка рецензије.

Током читавог процеса, рецензенти делују независно једни од других. Рецензентима није познат идентитет других рецензената. Ако одлуке ре-

цензената нису исте (прихватити/одбити), главни уредник може да тражи мишљење других рецензената.

Током поступка рецензије уредник може да захтева од аутора да доставе додатне информације (укључујући и примарне податке), ако су оне потребне за доношење суда о научном доприносу рукописа. Уредник и рецензенти морају да чувају такве информације као поверљиве и не смеју их користити за стицање личне користи.

Редакција је дужна да обезбеди контролу квалитета рецензије. У случају да аутори имају озбиљне и основане замерке на рачун рецензије, редакција ће проверити да ли је рецензија објективна и да ли задовољава академске стандарде. Ако се појави сумња у објективност или квалитет рецензије, уредник ће тражити мишљење других рецензената.

РАЗРЕШАВАЊЕ СПОРНИХ СИТУАЦИЈА

Сваки појединац или институција могу у било ком тренутку да уреднику и/или редакцији пријаве сазнања о кршењу етичких стандарда и другим неправилностима и да о томе доставе неопходне информације/доказе.

Провера изнесених навода и доказа

- Уредник ће у договору са редакцијом одлучити о покретању поступка који има за циљ проверу изнесених навода и доказа.
- Током тог поступка сви изнесени докази сматраће се поверљивим материјалом и биће предочени само оним лицима која су директно укључена у поступак.
- Лицима за која се сумња да су прекршила етичке стандарде биће дата могућност да одговоре на оптужбе изнесене против њих.
- Ако се установи да је заиста дошло до неправилности, процениће се да ли их треба окарактерисати као мањи прекршај или грубо кршење етичких стандарда.

Мањи прекршај

Ситуације окарактерисане као мањи прекршај решаваће се у директној комуникацији са лицима која су прекршај учинила, без укључивања трећих лица, нпр.:

- обавештавањем аутора/рецензената да је дошло до мањег прекршаја који је проистекао из неразумевања или погрешне примене академских стандарда;

- слањем писма упозорења аутору/рецензенту који је учинио мањи прекршај.

Грубо кршење етичких стандарда

Одлуке у вези са грубим кршењем етичких стандарда доноси уредник у сарадњи са редакцијом и, ако је то потребно, групом стручњака. Мере које ће предузети могу бити следеће (и могу се примењивати појединачно или истовремено):

- објављивање саопштења или уводника у ком се описује случај кршења етичких стандарда;
- слање службеног обавештења руководиоцима или послодавцима аутора/рецензента;
- повлачење објављеног рада у складу са процедуром описаном под *Повлачење већ објављених радова*;
- ауторима ће бити забрањено да током одређеног периода шаљу радове у часопис;
- упознавање релевантних стручних организација или надлежних органа са случајем како би могли да предузму одговарајуће мере.

Приликом разрешавања спорних ситуација редакција часописа се руководи смерницама и препорукама Одбора за етику у издаваштву (Committee on Publication Ethics – COPE): <http://publicationethics.org/resources/>.

ПОВЛАЧЕЊЕ ВЕЋ ОБЈАВЉЕНИХ РАДОВА

У случају кршења права издавача, носилаца ауторских права или аутора, повреде професионалних етичких кодекса, тј. у случају слања истог рукописа у више часописа у исто време, лажне тврдње о ауторству, плагијата, манипулације подацима у циљу преваре, као и у свим другим случајевима грубог кршења етичких стандарда, објављени рад се мора повући. У неким случајевима већ објављени рад се може повући и како би се исправиле накнадно уочене грешке.

Стандарди за разрешавање ситуација када мора доћи до повлачења рада дефинисани су од стране библиотека и научних тела, а иста пракса је усвојена и од стране часописа *Библиотекар*: у електронској верзији изворног чланка (оног који се повлачи) успоставља се веза (HTML линк) са обавештењем о повлачењу. Повучени чланак се чува у изворној форми, али

са воденим жигом на PDF документу, на свакој страници, који указује да је чланак повучен.

ОТВОРЕНИ ПРИСТУП

Часопис *Библиотекар* је доступан у режиму отвореног приступа. Чланци, након објављивања у штампаном облику, налазе се на сајту Библиотекарског друштва Србије (bds.rs), у рубрици *Библиотекар*. Објављени текстови могу се бесплатно преузети са сајта и користити у едукативне и некомерцијалне сврхе.

Поступак предавања рукописа, рецензија и објављивање радова су бесплатни.

АУТОРСКА ПРАВА

Када је рукопис прихваћен за објављивање, аутори преносе ауторска права на издавача. У случају да рукопис не буде прихваћен за штампу у часопису, аутори задржавају сва права.

На издавача се преносе следећа права на рукопис, укључујући и додатне материјале, и све делове, изводе или елементе рукописа:

- право да репродукује и дистрибуира рукопис у штампаном облику, укључујући и штампање на захтев;
- право на штампање пробних примерака, репринт и специјалних издања рукописа;
- право да рукопис преведе на друге језике;
- право да рукопис репродукује користећи фотомеханичка или слична средства, укључујући, али не ограничавајући се на фотокопирање, и право да дистрибуира ове копије;
- право да рукопис репродукује и дистрибуира електронски или оптички користећи све носиоце података или медија за похрањивање, а нарочито у машински читљивој/дигитализованој форми на носачима података као што су хард диск, CD-ROM, DVD, Blu-ray Disc (BD), мини диск, траке са подацима, и право да репродукује и дистрибуира рукопис са тих преносника података;

- право да сачува рукопис у базама података, укључујући и онлајн базе података, као и право преноса рукописа у свим техничким системима и режимима;
- право да рукопис учини доступним јавности или затвореним групама корисника на основу појединачних захтева за употребу на монитору или другим читачима (укључујући и читаче електонских књига), и у штампаној форми за кориснике, било путем интернета, онлајн сервиса, или путем интерних или екстерних мрежа.

Часопис омогућава ауторима да објављену верзију рукописа у PDF формату депонују у институционални репозиторијум и/или некомерцијалне базе података или да га објаве на личним веб-страницама (укључујући и профиле не друштвеним мрежема за научнике, као што су ResearchGate, Academia.edu итд.) или на сајту институције у којој су запослени најраније пола године након објављивања у часопису. При томе се морају навести издавач, као носилац ауторских права, и извор рукописа (комплетни библиографски подаци).

ОДРИЦАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ

Изнесени ставови у објављеним радовима не изражавају ставове уредника и чланова редакције часописа. Аутори преузимају правну и моралну одговорност за идеје изнесене у својим радовима. Издавач неће сносити никакву одговорност у случају испостављања било каквих захтева за накнаду штете.

БИБЛИОТЕКАР
часопис за теорију и праксу библиотекарства
Год. LXII, св. 1 (2020)

Главни и одговорни уредник
проф. др Драгана Грујић

Класификација текстова по УДК
Народна библиотека Србије

Израда DOI ознака
Филолошки факултет Универзитета у Београду

Лектура
Свјетлана Манигода

Редактура превода
Оливера Кривошић

Издавач
Библиотекарско друштво Србије
Београд, Скерлићева 1
Web: www.bds.rs

Email: sekretar@bds.rs

За издавача
др Богдан Трифуновић

Штампа
Атеље Јуреш
Чачак

Тираж
500

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

02(497.11)

БИБЛИОТЕКАР : часопис за теорију и праксу
библиотекарства / главни и одговорни уредник
Драгана Грујић. – Год. 1, бр. 1 (1948/1949) – год. 47,
бр. 1/2 (1997) ; Год. 48, бр. 1/4 (2006) – . – Београд :
Библиотекарско друштво Србије, 1948/1949–1997;
2006 – (Чачак : Атеље „Јуреш”). – 24 cm

Полугодишње.

ISSN 0006-1816 = Библиотекар (Београд)

COBISS.SR-ID 427270